

A-12-262(1)

R. 4056 B^r
PE TRI SAINCT (1)

FLEVR MONSPELIENSIS

INSTITVTIONVM RHETORI-

CARVM LIBELLVS AD ARISTOTELIS,

Ciceronis, Quintiliani, Rodolphi Agri-

cola, & aliorum probatissimorum

authorum preceptiones, de Arte

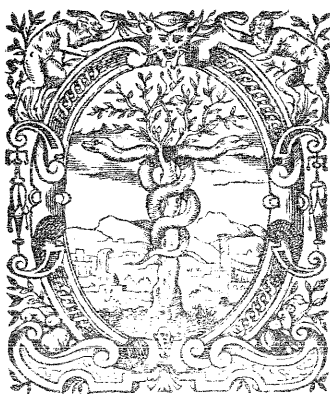
dicendi interpretandas, &

intelligendas necessarius.

AD

Præclarissimum virum D. Iacobum Amyotum Cœno-
biarcham Bellofanæ & summum Regis Elemosinariū.

SECUNDA EDITIO.

PARISIIS,

Ex officina Thomæ Brumemij, in clauso Brunello,

sub signo Oliuæ.

1565.

CVM PRIVILEGIO.

Alfreda ...

*EXTRAICT DES REGISTRES
de Parlement.*

LA Court ayant esgard à la requeste à elle presentee par
Thomas Brumen Libraire Iuré en l'Vniuersité de Pa
ris, à ce qu'il luy fust par ladicte Court permis imprimer
& exposer en vente vn liure, intitulé Petri Sainct Fleur
Monspelienſis institutionum Rhetoricarum libellus ad
Aristotelis, Ciceronis, Quintiliani, Rodolphi Agricolæ,
& aliorum probatissimorum authorum præceptiones, de
arte dicendi interpretandas, & intelligendas necessarius.
Composé par ledict Sainct Fleur. La Court apres auoir
veu ladicte requeste a permis & permet audict Brumen
l'impression, & vente dudit liure. Et a inhibé & deffen
du ladicte Court à tous autres Libraires & Imprimeurs,
d'imprimer ny vendre aucuns desdicts liures, pendant le
temps & terme de quatre ans. Sur peine de confiscation de
ce qui s'en trouuera d'imprimez ou vendus au contraire,
& d'amende arbitraire. Faict en Parlement à Paris, le
29. de Ianuier, mil cinq cens soixante.

Signé DV TILLET.

Præclarissimo viro D. Iacobo
AMYOTO BELLOSANÆ CÆ-

nobiarchæ, & summo Regis Elemosinario

Petrus Sainct Fleur Monspe-
liensis, S.

Lurimum sententia Salustij
delphico, vt dici solet, Apolli-
ne digna (Cænobiarcha dig-
nissime) ad præbendum po-
steris ingenij mei specimen a-
liquod adhortata est : is enim
eum vita frui arbitratur, qui
præclaro factò famam scienti-
æ singularis quærit ac inue-

stigmat: cui Virgilius omnium facile poëtarum princeps car-
minibus suis assentitur.

„ Famam extendere factis

„ Hoc virtutis opus.

Verùm quùm vitam ingenuarum artium, & disciplina-
rum præceptis excolendam perspicerem, auxilius mecum du-
bitaui, cuiusnam artis studio me semel astringerem: Phi-
losophia tãdem mihi venit in mentem, quam suasu Ioan-
nis Cotreau, & Nicolai le Houx, præceptorum meorum
de re literaria bene meritorum explicare volentes à Rhe-
torica initium sumpsimus, quæ adeo veteribus ad philoso-
phiam perdiscendam adiumento fuit, vt hanc ij summo cū
sudore perdicerent & in eius præceptionibus enodandis nõ

parum temporis consumerent. Nam, ut Ciceronis verbis
utatur, ars dicendi dispersos homines in agris, & in tectis sil-
u-tribus abditos ratione quadam compulit in vnum locum,
& congregauit, ex feris & immanibus mites reddidit, &
mansuetos: deinde urbibus constitutis fidem colere, iustitiã
retinere, alios voluntate sua alius parere, labores communis
commodi causa excipiendos, vitamque existimare amittẽ-
dam edocuit. Quis ideo Rhetoricam summo labore omni-
bus perdiscendam esse non profitebitur? Ea homines ali-
qua iniquitate fortunæ spoliatos bonis, & honoribus con-
solatur, & adiuvat. Demosthenes Græcorum oratorum fa-
cile princeps interrogatus quid Rhetorica suis professoribus
prestare posset? Homini, inquit, perditio presentem potest
ferre opem. O dictum sapiente dignum. O sententiam om-
nibus gratam, qui eam memoris mandatam diligenter re-
tinuerint. Historiis proditum est doctrinam dicendi profes-
sores suos ad summos honoris gradus euexisse, & rem pro-
animi arbitrio gerere docuisse. Isocrates interrogatus quid
esset Rhetorica? ex paruis, inquit, facere magna, & ex ma-
gnis parua. Quare me tibi rem (nihil enim hinc est, quod ti-
bi nouum, aut inauditum esse possit) iucundam, candida-
tis verò eloquentiæ vtilem facturum esse arbitratus sum,
si quale quoddam zeuzis (qui longè ceteris pictoribus sui
temporis excellere arbitrabatur) Helenæ simulacrum fa-
miliæ præclarissimæ Crotoniatis exhibuit, tale studiosis
doctrinæ dicendi proponerem. Non te fugit Zeuzim he-
lenæ simulacrū exactè pingere cupientẽ quinque virgines
prestanti corpore delegisse, neque putasse omnia, quæ quæ-
reret ad venustatẽ vno in corpore se reperire posse: præser-

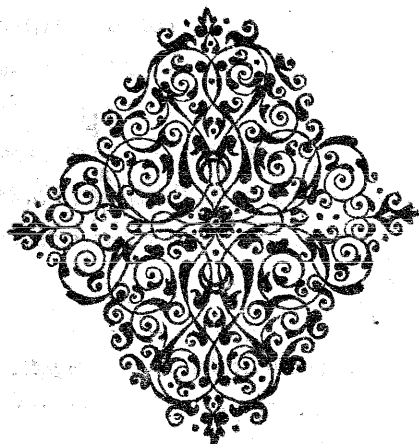
tim cum natura nō omnibus mater, sed quibusdam nouer-
ca esse videatur. Quod quoniam nobis venit in mentē, vt
simulacrum rhetorices omnibus proponerem, & eā ipsam
parefacerem non vnum solum authorē, sed quinque Rhet-
torum principes mihi hic imitandos delegi, & in vnū lo-
cum præceptiones de arte dicendi cum earum explicatione
(Quæ ab omnibus eorum interpretibus petita est) ab eis tra-
ditas collegi: Non enim te latet alium alio fortè aliquid
exactius enucleasse. Ex omnibus, qui de arte dicendi præ-
cepta tradiderunt Aristotelem, Cicero: em, Quintilianū,
Rodolphum Agricolam, & Talem eam præceptis ex-
ornasse, atque illustrasse literis proditum est. Quapropter
has institutiones Rhetoricas,

Quæ te

Ter purè lecto poterunt recreare libello,
tuæ singulari humanitati offerre volui, vt clipeo tuo tectus
à calumniatoribus tela in meum caput missa, eludere, gra-
tâque saltem recordatione tuorum in me meritorum tibi
gratias agere possim: tua enim humanitas me in numerū
alumnorum Caroli huius nominis noni Francorum regis
christianissimi adscriptum retinuit, retentumque præcla-
rissimis muneribus exornauit. Neminem latet istam tuā
in me munificentiam non iactantia, sed probitatis, & ma-
gnanimitatis, sed pietatis virtutisque singularis affectum
eximium præ se ferre: multæ sunt aliæ tibi innatæ virtutes,
laudēsque, eas non tyronis artis, rectè, ornatèque dicendi,
sed veterani (vt in prouerbij consuetudinem venit) militis
est persequi. Itaque, si his Rhetoricis institutionibus aliquis
Qua studia me fouisse persenserit dignitati tuæ, literarum

deus incomparabilis, cui tanquam tutelari deo primitias
studiorum meorum consecro, gratiam habebit, te saltē in-
gennarum artium tuum factorem eximium tum præcipuè
literarum parentem unicum æternis præconiorum lauda-
tionibus illustrabit, atque venerabitur valetudini tuæ à
Deo optimo maximo prospera omnia præcabitur: tu pro
singulari observantia, qua te colimus, Libellum tibi iam
dicatum hilari, ut dici solet, fronte excipies, nos ut soles,
tua benignitate ad maiora de Philosophia (quæ Deo fa-
uente speramus propediem tibi primùm, & omnibus
philosophiæ studiosis fore nota) semper excitabis.

Vale Lutetiæ ex regio Navarræ gymna-
sio, Anno domini 1561. 15. Ca-
lendas Febru.

Petri Sainct Fleur Monspeliensis

*SIS INSTITVTIONVM RHE-
toricarum Libellus ad Aristotelis, Ciceronis, Quin-
tiliani, & Rodolphi Agricola praecipiones de
arte dicendi interpretandas, & intelli-
gendas necessarius.*

Rhetorica, Rhetor, Orator.

Cap. I.

*Rhetorica est bene dicendi sciētia. Quin-
til. Cap. 17. l. 2. Orat. inst.*

Quoniam eēo verbum est antiquatum pro dico : inde p̄not, id est dicentis oratio, inde ēnrag, id est dicendi artifex, inde ēntroquū dicendi facultas: Rhetorica bene dicit, cūm bene dicere, inquit Cicero l. 1. officii. sit scienter peritē, ornate dicere: & etiam aperte, distinctē, & eleganter loqui, Quod idem l. de oratore fatetur Rhetorica competere. Rhetoricam autem artem esse atque scientiam Quintilianus Cap. 18. l. 2. inst. orat. cōcludit, multisque rationibus docet. Vide etiā Perion. l. 1. de re dialectica. Notandum est bene recte adici, quia multi sunt dicentes absque beneficio artis oratoria, quos tamen negabimus bene dicere cūm bene alicui conueniat beneficio Rhetorices.

Rhetorica est virtus. Quintil. Cap. 2. l. 2. orato. inst.

Idem locus est apud Ciceronem in epistolis ad Brutum, ratio, inquit, bene dicendi est una de summis virtutibus. Quia, ut idem docet in praefatione Rhetoricorum, dispersos homines in agris & locis syluestribus, abditos ratione quadam compulsi in unum locum, & congregauit, & eos ex feris, & immanibus mites, & mansuetos reddidit: per illam pacis ornamenta retinentur, & possessiones violentia quadam surreptas suis dominis illa restituit, principibus est ornamento. Quae omnia virtutis esse docet Aristoteles, libri Eth. Notandum est ut quibusdā placet, artem dicendi esse quandam facultatem, non virtutem moralem, non magis, quā artes reliquae sint: quarum materia haec virtutis.

Rhetorica in actu consistit. Idem Cap. 19. lib. 2. orat. inst.

Ut *quasi virtutis laus in actione consistit, ut ait Cicero in officio sic Rhetorica (que virtus prestat) fundatur in actione, unde Quintilianus cap. 1. l. 2. orator, concludit eam practicam esse, que cum sit in operibus, et ipsa perficitur actu, nullum post actum, quod oculis subiciatur, opus relinquat, que tamen oratoria ars non nihil habet contemplationis.*

Rhetorica non est in falsa opinione. Idem cap. 18. l. 2. orator inst.

Licet Rhetorica nunquam falsa pro veris dicat, tamen non est in falsa opinione, cum longe diuersum sit sibi ipsi quid videri, et ut alij videatur efficere.

Rhetorica est potius utilis quam inutilis. Idem cap. 17. lib. 2. orator inst.

Quoniam a quibus non est id haberi malum, atque inutile quod bene vti licet, et virtuti communitum est, id autem conuenit Rhetorice, cum sit virtus, ut ex superiori preceptione colligere licet.

Rhetorice non est contraria sibi. Quint. cap. 18. l. 2. orator inst.

Licet causa sit contraria alteri cause ex aduerso opposita, et talis defendatur beneficio rhetoricarum preceptionum ab oratore, tamen rhetorice non est sibi contraria, nec si pugnent qui idem didicerint, idcirco ars que utriusque dicitur a se, nulla erit.

Rhetorica precepit, que in quaque causa dicenda sunt. Idem ibidem.

Cum omnis causa proposita oratori contineatur aliquo trium causarum genere, quid in singulis earum generibus agenda sit doceat ars oratoria, et vult veritatem frequentissime euadendam esse, nisi aliquando communis utilitas cogat falsum defendi. Vide cap. de tribus causarum generibus.

Rhetorice non habet leges immutabili necessitate firmatas sed utilitati rationique obtemperat. Cap. 14. l. 2. inst. orator idem.

In Rhetoricis omnia mutantur pro diuersa conditione cause propositae: nam et si precepta in genere necessaria sint, tamen pro causa tempore occasione necessitate immutantur: nullum est enim genus preceptionum, quod non ex aliqua causa particula labefactari possit, precepte de arte Rhetorica late fufum est opus, et prope quotidianum de quo, ut ait Quintilianus cap. 14. l. 2. inst. orator. nunquam precepta erunt certa. Nam prudentis est oratoris partes quinque pro ratione cause commutare, vniam partem, pluresue earum nonnunquam omittere procerius breue, aut longum perficere, ad iudicem aut alium quempiam sermonem dirigere, dare certum modum narrationi, et ordinem, collocare questiones, ac videre, qua figura sit vtendum: quid celandum, quid a stimulationi iudicum relinquendum quid deccat, quid expediat in his rebus, sicut in re militari, ac arte pictorum, prudentia dominatur. Tollenda est igitur omnis preceptorum superfluitas et utilitati cause propositae consulendum.

Rhetorica dialectica equipollet. Arist. cap. 1. l. 1. Rhet. ad Theodec.

Quoniam dialectica est ars differendi, rhetorica equipollet dialecticæ, cui quidem rhetorice conuenit differere, id Cicero in epistolis familiaribus confirmat, pluribus, inquit, verbis in foro differui, verum tamen differere dialectica nihil aliud est, quam rem paucis admodum perstringere: Rhetorice vero differere, est res verborum affluentia committere.

Rhetorica est pars dialectica. Idem ibidem.

Rhetorica non est pars sic dialectica, ut homo animalis pars, id est forma, & species dicitur. sed ut Cicero l. 1. de inventione Rhetoricam principio eius artis, que vetus vocatur, partem civilis scientie dicit esse, non quia omnis Rhetorica civilis sit scientia, sed quia ad eam referatur. Ceterum forte dici potest, hic dialecticam sumi pro logica, & sic ars oratoria erit pars dialectice.

Zeno omnem vim loquendi in duas partes tributam esse dicebat, Rhetoricam palmam dialecticam pugno, quod latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compressius. Cice. lib. 2. de finibus.

Dialectica in eo quod probat, & includit, certis quibusdam terminis, & literibus coercita est, extra quos egredi ei non licet: Rhetorica vero libere tanquam plenus, & redundans alueus in medios campos, sic in omnem partem excurrat, & vagetur. Que quidem distinctio non a natura rerum, sed a fortuna potius profecta est. Alia autem distinctio est ex re petenda. Harum duarum artium hoc est discrimen, quod vel non iisdem rebus versentur, ut dialectica in rebus universis facultas dicendi in rebus singulis versetur: vel si easdem res tractas non tamen eodem modo eas considerent. Alia etiam est differentia petita ex orationis genere. Nam oratio oratorum est ampla & tropus figurisque exulta, oratio vero philosophorum concisa & brevis. Notandum est brevitatem bifariam dici, quedam enim dialectica est, cum dialecticus nulla elegantia & candore habita ratione sine ulla verborum magnificentia differat, quedam vero est oratoria, cum dicit orator non plura, quam exigit ratio, cum splendore tamen, elegantiaque & copia.

Initium dicendi dedit natura. initium artis observatio.

cap. 2. l. 3. inst. ora. Quintil.

Facultas dicendi in nobis omnino insita non est cum sit ars, que inquit Aristoteles cap. 1. l. 1. Metaphysicorum, ex usu comparata est, ingenij tamen opibus, materia dotibus, modo exercitatio adfit, facile perfici potest, & sic arte perficitur rethorica, cuius artis initium est observatio: hoc est diligens & accurata, eorum que fierent animadversio, que sine admiratione esse non potuit, ut idem eodem capite confirmat: ea tandem ad unguem facta est, cum precepta plerique ad usum sibi traderent, & alii ea via rationeque traderent: dicitur autem initium facultatis dicendi esse a natura, quia, inquit Fabius cap. 2. l. 2. orato. inst. sermo est a natura insitus, nisi vitiatum sit aliquot organum eorum, que vocem, ut sic dixerim procedunt, & offingunt, cuius quidem sermonis beneficio homines contrahere inter se, & civilis quadam consuetudine a pecudibus bestisque distare possunt.

Rhetorices materia res est omnis ad dicendum ei subiecta. Idem cap. 22. l. 2. insti. orato. & Aristot. cap. 1. l. 1. Rhetor. & Cice. 3. de oratore. & Quinti. in prefatione lib. 8. inst. orato.

At Gorgias Leontinus cum res omnes esse materia rhetorices velit Cicero, que quidem res sunt infinite, concludit materiam facultatis dicendi esse infinitam. Quod absurdum est, inquit Cicero. 1. de oratore, quia rhetorices materia est certa, cum continetur tantum tribus generibus Causarum, demonstratio, deliberatio, & iudiciali. Sed duplex materia est constituenda

P. SAINCT FLEVR

ex qua prima, & in qua secunda: Materia ex qua est res illa omnis, circa qua versari potest orator, quod declarat sermo communis, inquit Fabius l. 2. inst. cap. 22. nam cum aliquid de quo dicemus acceptimus, positum nobis esse materiam, frequenter etiam in praefatione testatur) & talis est infinita, quia res bis mille millies vicissim possunt oratori subici, & quod res illa versantur, vel in laude, vel vituperio, suasionem, vel dissuasionem, defensionem, vel accusationem, idcirco triplicem Cicero lib. 3. de oratore facit materiam demonstratiuam, deliberatiuam, & iudicalem. Gorgias Leoninus ex qua materia fecit, & eam infinita. Cicero verò materiam in qua, alteram ex qua continentem (ut sunt tria causarum genera, cum omnis res oratori proposita aliquo horum trium causarum generum contineatur) non infinitam intellexit. Notandum est Rhetoricem versari circa res singulas, circa fortunas, loca, tempora, & ceteras singularium circumsstantias, quia proprie hypotesin tractat, non omnia, sed circa ea, quae oratoria disputatione, & artificio digna videntur, & non infinita, quia oratoris vita non sufficeret ad tractandam eam omnem (quae ei subiici possit) materiam, quam non actu, sed vicissim, quae proponitur tractat orator. Ceterum sciendum est, materiam (si res sint omnes) infinitam non actu numerandam, sed quadam temporis successione, & facultate.

Materia Rhetori est questio civilis. Cicero l. 2. & 3. de oratore.

At, inquit Fabius cap. 22. l. 2. inst. orato. questio civilis est materia rhetori sed non sola, itaque non omnis questio oratori proposita est civilis. Dicendum est duplici modo questionem dici civilem. Nam omnis questio quatenus ab oratore sumpta, & tractata est civilis potest appellari. Non civilis questio oratoris, quae est de re vili, ut si Socratem accuses, quod est lapsum mulieri infregeris, vel incusseris, talis questio est infamis, & non civilis. Aliae sunt quae non nisi civiliter proponi possunt. itaque omnis oratoris materia tractatu, & artificio civilis fit: etiam materia quaedam nude proposita, nec dum suis coloribus illustrata, est civilis ex talis est oratoris materia: vel dicendum est versari quidem Rhetorem in omnibus rebus, sed magis proprie in rebus politicis consistere, à quibus, inquit Quintil. cap. 22. l. 2. orato. insti. oratio dialecticorum, quae concisa est, discedit. Notandum est hic nomen rethoris sumi non oratore.

Questio, & causa materia sunt Rhetorices. Quintil. cap. 22. l. 2. inst. orat.

Quoniam, inquit Aristoteles cap. 1. l. 1. Rhet. ad Theo. nihil est oratori tanquam materia propositum, quod in causam & questionem incidat, quae quidem causa tribus generibus continetur, questio verò est hypothesis, de quibus suo loco dicemus.

Rhetorica versatur circa probabilia. Idem cap. 18. li. 2. orat. inst. & Arist. lib. 1. Rhet. cap. 1.

At Rhetorica utitur necessariis rationibus, quae cum sint necessariae non sunt probabiles, itaque facultas dicendi non utitur probabilibus atque verisimilibus. Dicendum est res omnes ex maiore parte spectandas esse, & ex eo quod fiat sapiens, unde Rhetorica cum sapienter utatur verisimilibus, quam necessariis, versatur circa probabilia. Quid sit autem probabile docet Aristotel. l. 1. Top. cap. 1.

Doctrina dicendi, primum in ipsam vim oratoris, deinde in orationem, tum in questionem. Cicero in partitionibus.

Rhetorica, inquit Quintil. l. 2. cap. 15. in artem, artificem, & opus artificis diuiditur. Itaq; male uel à Cicero, uel à Quinto, Rhetorica distribuitur. Decendū est eius diuisiones facultatis dicendi uerbis inter se nō re discrepare. Per uim oratoris intelligit Cicero habitum, & facilitatem & potestatem & peritiam artis, quam habet orator, & secundum quam efficit suum opus. Hoc est orationem, per questionem intelligit ipsum thema, materia nque oratoris. Erit ergo uis oratoris, ut causa efficiens, questio autem causa materialis, oratio ut opus. Notandum est orationem esse uel opus artificis, & dictio ex arte coniecta: uel pars Rhetorices de legibus principij narrationis, &c. Questio de qua igitur non est pars rhetorices, sed illa qua quid thesis quid hypothesis, qualesque utriusque natura sit arte comprehendit.

Rhetorica est sermocinalis ars. Idem ibidem.

Quoniam Rhetorica est logica, sermonem habet, & sermone rem subiectam. Notandum est uim dicendi, si se facultate primū in oratore esse ut in subiecto deinde in rebus & uerbis, ut in materia: quemadmodū sculptendi artē, tū in artifice, tum in marmore, & are esse dicimus.

Rhetorices finis est bene dicere. Idē cap. 16. l. 2. inst. orat.

Idem locus est apud Ciceronem l. 3. de oratore, Rhetorices, inquit, finis est bene dicere, quod quidem bene dicere nihil aliud est, quam cum morum probitate, si fieri possit, cum iustitia & uirtutum beneuolentia largē & oratorie loqui. Itaque finis, artis est cum ad id tanquam ad finem suum tendat ars, finis autem dicitur ad quod ultimo omnia referuntur. Vide Ciceronem l. 1. de inuentione.

Frequentissimum officium Rhetorices est dicere appositē ad persuasionem. Cicero l. 1. de inuentione, & Aristor. l. 1. Rhetor. cap. 1.

Quoniam, inquit Cicero l. 1. de inuentione officium est id, quod facere quid debet, dicere appositē ad persuasionem officium rhetorices que in persuasione quid agendum consisteret, hoc inquit Aristoteles l. 1. Rhetor. cap. 1. nullius artis est munus, quippe cum reliqua facultates omnes, at que disciplina uim suam docenti, persuadentique non circa omnes (quod est Rhetorices munus sed cura una tantum quampiam rem subiectam obtineant, que si fortē circa omnes res obtinerent, mutarentur ab ipsa oratoria facultate.

Rhetorica partitur in artem, artificem, & opus. Quint. lib. 2. cap. 15. inst. orat.

Artes autem, inquit Quint cap. 15. l. 2. orat. in 3. est que a disciplina percipi debet: ea est bene dicendi scientia. Artifex est qui præcipit artem, id est orator, cuius est summa bene dicere opus quod efficitur ab artifice, id est oratio hanc.

Græcè ab eloquendo πρῶτον, & latinè eloquens dictus est. Cicero l. 1. de oratore.

Rhetor cum sit præceptor, inquit Quint cap. 1. l. 2. orat. inst. eloquentia, prima officia sui operis non recusat, à narrationibus stultum, & laudandi, uituperandique opus. alia cura eius desideratur.

Orator est uir bonus dicendi peritus, qui in causis publicis, & priuatis, plena, & perfecta uirtute eloquentia. Idem l. 2. de orator.

P. SAINCT FLEVR

Vir bonus duobus modis augetur debet: primam qui omnia que profant, saltem quæ naminenti nocent eff audit, qualem L. 3. officio. Cicero describit, quæ etiam nec mentitur sui emolumentum causam, nec criminatur nec fallit: quod si vi illa dicendi simplici hominum natura malitiam insinuat, ab officio discedit. Cuius generis homines nasci mutos, & elingues, & cogere animi ratione satius, efflu, quam prudentia munera, in mutam perniciem convertertere. Deinde vir est bonus, qui ita sapiens est, ut sit omnibus bonis instructus & ornatus, qui æquitatem, & ius, & sum amat, qui nec errare, nec dilgere, quod non sit per se diligendum & colendum, non, qui sit omni ex parte beatus. Primus itaque modus boni viri oratori iam bonus, quam depravatis moribus imbuto convenit. Secundus verò ei oratori tantum bene nato, & opibus numeris absoluto. Hinc colligi licet oratorem esse virum bonum dicendi peritum, qui sicut omnium sit sceleratissimus, modo artu peritiam imitatus, diligentia debita, & requisita, litigatio quæ ostentem non fucatum, non mendacis artificio suo mirabiliter excogitatum involutam sequatur, procul dubio vir bonus dicendi peritus erit orator bonus in quantum rem, ut à litigatore accepit, fideliter exponit, & suis lineamentis, & flosculis adumbrat: in foro dicendi peritus, si modo unumquodque optimè suo loco dispenset, si ingenij, quasi iucundo navigio, per sententiarum fluminum, ad extremum usque perducant auditores. Vide Cicero in l. 1. de oratore & Quintil. cap. 1. l. 12. & primo l. 1. inst. orator.

Orator plenus & perfectus est, qui de omnibus rebus possit variè copiosè dicere. Idem l. 1. de oratore.

Idem est locus apud Cicero. l. 1. de orat. is orator erit mea sententia, hoc tam, inquit, graui dignus nomine, qui quecumque res inciderit, que sit dictione explicanda, prudenter & copiosè, & ornate, & memoriter dicat, cum quadam etiam actionis dignitate. Res autem omnis propria est oratori, que, inquit idem l. 2. de orat. quæ ornate, grauitate dici debeat. An orator non dicat nisi de re dubia? Vide Quint cap. 9. lib. 3. inst. orator.

Oratorum opus est historia. Idem l. 1. de legib.

In primis abundare debet (inquit Quintil. cap. 4. lib. 12. inst. orat.) orator exemplorum copia, cum veterum tum etiam nouorum: adeo ut non ea modo, que conscripta sunt hystoris, aut sermonibus velut per manus iradita, que que quotidie aguntur debeat nosse, verum ne ea quidem que sunt à clarioribus poetis ficta negligere. Nam illa quidem priora aut testimoniorum, aut indicatorum obtineant locum.

Oratori iuste iniusteque disciplina pertractanda est. Quintil. cap. 2. lib. 2. inst. orato.

Lucius Crassus, ut docet Cicero l. 3. de oratore cuncta que de æquo, vero, bono de iis que sunt contra posita propria oratoris esse affirmat, ac philosophos cum ea dicendi viribus inuentur, uti Rhetorum armis, non suis. Idem tamen L. Crassus fatetur ea iam à philosophia morali petenda esse, videlicet quia magis hæc illi videtur in possessione earum rerum fuisse. Hinc concludit Quintil. cap. 2. lib. 12. inst. orato. oratoris vitam oportere esse coniunctam cum scientia rerum diuinarum & humanarum, ut oratoris mores bonis aisciplinis corroborentur. Vide Cicero in par. oratoris, inquit, nulla est facultas dicendi sine philosophia.

Iuris scientia ciuilibis oratori necessaria est. Idem cap. 3. li. 12. inst. orato.

Quoniam, inquit Cicero l. 1. de oratore, oratoria vita cum scientia rerum diuinarum & coniuncta, iuris ciuilibis scientia oratori est necessaria, itaque, ut placet Quintil. l. 12. inst.

orat. cap. 5. Cicero non modo inter agendum est desitutus scientia iuris civilis, sed etiam componere de ea aliquid ceperat, ut appareat posse oratorem non modo dicendo iuri vacare, sed etiam docendo.

Oratoris finis est lenè dicere. Idem cap. 17. l. 2. insti. orator.

Quia finis oratoris in euentu esse non debet, ideo non actionem ipsam, sed actionis extremum est, nempe bene dixisse, licet non vincat, id tamen quod arte continetur, efficit: verum non propterea oratoris finem in euentu positum asseremus si actio ipsa sumatur integra. Alii fines alios constituerunt persuadere dicendo, ut Cicero. l. 1. de inuentione (quod non est finis artis) vel oratoris intentione, qui propinquus finis appellari potest: vel remotum finem, quem dicere actionem fas est. Quod autem cogitando primum vltimum dici possit, qui propinquus appellatur, finis remotus dici potest, & contra, qui remotus propinquus. Persuadere autem dictione non potest esse finis oratoris. Quia meretrices blandi sermonibus quod volunt suis amatoribus persuadent, & pauperes sua calamitate. Itaque cum non soli oratori conueniat, persuadere non potest eius esse finis. Dicendum est inquit Quintil. l. 2. cap. 15. insit. orator. Persuadere dicendo à meretrice, & paupere fieri non ex arte, sed ex imbecillo quodam natura adiumento.

Officium oratoris est dicere appositè ad persuasionem dictione. Cicero. l. 1. de inuent.

Quoniam officium atque munus est id vnum, quod vnusquisque prestare debet, oratoris munus erit persuadere dictione. Notandum est hic in definitione officii oratoris finem conuerti officio. Nam munus oratoris est, dicere appositè ad persuasionem, ubi iam finis admixtio est, id est persuasionis. Finis autem est id ad quod omnia referuntur. Quintilianus verò cap. 17. l. 2. inst. orato. vult officium oratoris in actione ipsa consistere, finem verò ipsius actionis, & non in illa. Notandum est discrimen esse inter oratorem, & Rhetorem: orator enim in causis cum priuatis, tum publicis plena vtitur eloquentia: Rhetor autem præcepta docet.

Tria sunt, quæ prestare debeat orator, ut doceat, moueat & delectet. Quintil. cap. 5. l. 3. inst. oratori.

Tria sunt, ut docet Cicero. l. de optimo genere oratorum, oratoris munera atque officia docere, delectare, mouere, docere est necessitatis, delectare voluptatis, flectere victorie, vult tamen Agricola. l. 1. de inuentione cap. 1. esse vnum oratoris proprium ita ut sine eo orator esse non possit, nempe docere, reliqua vocat accessiones, cum sine eis orator esse possit. Nam apud Areopagitas oratores neque delectabant, neque mouebant, sed duntaxat docebant. Quæ quidem tria officia ad vnum fortasse munus nempe dicere appositè ad persuasionem referuntur, de his officiis Cicero. l. 2. ad Quintum fratrem, tres sunt rationes, vna conciliandorum hominum, altera docendorum, tertia concitandorum. Harum trium partium prima leuitat è orationis, secunda acumen, tertia vim desiderat. Nam hoc necesse est, ut hic qui nobis causam adindicaturus sit, aut inclinatione voluntatis propèdeat in nos, aut defensionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur. De his vide oratorem ad Brutum, Ceterum quinque sunt officia oratoris inuenire, inquit, Quintil. cap. 3. l. 3. inst. orato. disponere, prænuntiare, e loqui, memorie mandare. Quæ quatenus actum inueniendi, & disponendi significant sunt officia oratoris. Quatenus rem inuentam, dispositam, &c. opera sunt oratoris non partes. Notandum est hæc verba inuentio, dispositio, &c. quatenus significant methodum inueniendi, disponendi, &c. quæ præceptis constant, ita partes esse artis.

Vis oratoris est in rebus, & verbis. Cicero in partit.

Vis oratoris in eo posita est, ut inueniat aptas sententias, deinde verba, qua sententias quadrent, & eas inuoluerentur, ut enim panis ex farina, & aqua constat, sic oratio ex rebus (sive sententiis) & verbis constat. At, ut probat Quintil. cap. 5. l. 3. inst. orat. res & verba orationis subiecit. Nam inquit, omnis oratio constat aut ex iis que significantur, aut ex iis que significant, id est ex rebus & verbis. Itaque in se Cicero res & verba subiecit oratori facultati dicendum est oratoris esse, ut docet Quintil. cap. 3. l. 3. inst. orato. inuenire, disponere, eloqui, memoria tenere, pronunciare, his autem partibus solum res & verba tractantur. Nam, ut idem eodem capite confirmat, inuētio & dispositio sunt proprię rerum elocutio, & pronuntiatio verborum. Memoria communis est, & tanquam custos rerum & verborum, ut sensul dicam res inuenire est quærere probationes, & argumenta non autem causam, in causa adfertur à litigatore, ad oratorem ut ei patrocinetur. Itaque in res & verba cadit vis oratoris. Quę cum fuerint inuenta suis partibus descripta component orationem, ac sic orationis erunt. In iis igitur nempe rebus & verbis vis est oratoris ut causa efficiens, oratio sicut effectum. Notandum est vim oratoris esse primam partem tripartite Rhetoricę, ut superioribus præceptionibus ostendimus. Caterũ vis dicendi est in oratore ut in subiecto.

PARTES RHETORICÆ.

Cap. 2.

Vis orandi ratio quinque partibus constat, inuentione, dispositione, elocutione, memoria, pronuntiatione, siue actione. Quint. cap. 3. l. 3. inst.

orat.

Vis oratoris omnis, & efficacia, in quinque partes est distributa: in inuentionem iudicio permixtam. Quę debet orator primum excogitare quid veram, aut verisimile, probabiliter dicat, in dispositionem, qua inuenta non solum ordine, sed etiam momento quodam, atque iudicio, dispensamus: in elocutionem, qua quod excogitatum est, insigni idoneorum verborum lumine, & optimo sententiarum candore, illustramus, & adumbramus, vestimus, & ornamus: in memoriam, qua fideliter animi sensu, & rectam verborum dispositionem percipimus in pronuntiationem, qua quę diximus, inuenta, collocata, verbis, rebusque lustrata, memoria fixa, cum dignitate, & venustate, cum vocis gestu, moderatione fluunt in aures. At, inquit Cicero in partitio. & l. 2. ad Quintum fratrem, omnis doctrina dicendi in tres partes nempe in vim oratoris, orationem, & questionem, itaque non sunt quinque partes Rhetoricę. Dicendum est, ut quibusdam placet, Rhetoricam duplici ratione intelligi, unam vniuersam, quę vniuersa præcepta vis oratoris continet, & quandam vim præceptionum communium, rationem exordiorum, narrationum, & ceterarum orationis partium, postea questionum naturas, & proprietates: Quę recte à Cicerone in vim oratoris, orationem, & questionem distributa est, & de eadem non intelligitur hæc præceptio: Alteram minus vniuersam, & angustiorẽ, quę solum doctrina dicen ti est pars, & dicitur vis oratoris, quę in rebus, & verbis consistit, & eadem in quinque partes distributa, ut in hac præceptione docetur. At iudicium est pars Rhetoricę, itaque sunt sex partes Rhetoricę: Dicendum est iudicium sub aliis partibus contineri, & per easdem factum esse & sic sunt tantum quinque partes Rhetoricę minus vniuersę.

Hæ quinque partes, nomen officij, & operis retinere possunt. Ibidem.

Hæc verba inuentio, dispositio, memoria, elocutio, & pronuntiatio multis modis usurpantur, nam aut rationem tantum significant, & methodum inueniendi, disponendi, &c. quæ præcepta constat, ita sunt partes artis, atque eloquentiæ. Aut promptitudinem partem & habitum inueniendi, disponendi, &c. ita sunt partes facultatis oratoris (quæ dicitur Rhetorica minus vniuersa) Quatenus verò actum inueniendi & disponendi significant, officia sunt oratoris. Quatenus rem inuentam, dispositam &c. opera sunt oratoris, non partes.

Memoria est quarta pars Rhetoricæ. Idem ibidem, & Cicero lib. 1. de inuentione.

Memoria quartus locus ideo dicitur, quod inuentionis dispositionis & elocutionis sit custos.

INVENTIO IUDICIUM.

Cap. 3.

Inuentio est excogitatio rerum verarum aut verisimilium quæ causam probabilem reddant. Cicero l. 1. de inuent.

Inuentio est negotii fides, aut verarum rerum, aut verisimilium excogitatio sed orator in verisimilibus maxime versatur, duo enim sunt generis argumentorum, necessarium, & probabile, necessarium in veris rebus est, probabile in verisimilibus. Ita que inuentio locos argumentorum continet, ex quibus tanquam ex thesauro, ex aliquo sanctiore arario, cuiusq; vel confirmandæ, vel refutandæ rei causæ deponuntur argumenta.

Iudicium à consilio non multum distat. Quint. cap. 6. l. 6.

Iudicium ostendentibus se rebus adhibetur, consilium verò latentibus, & omnino nondum repertis aut dubiis. Alia etiam ratione distinguuntur, quod iudicium frequentissime est certum, consilium verò est ratio quadam alitè petita, plerunque plena perpendens, & comparans, habensque in se inuentionem, & iudicationem. Hinc iudicium esse quandam prudentiam necesse est, quæ nos admonet, vt argumenta contraria vitemus, profutura queramus, propria studiosè paremus, stultia relinquamus, acuta venemur, sumptas è locis probationis examinemus.

Inuentio ad usum potior est iudicio. Cicero in Topicis.

Nam inuentioni vis summa robur & pondus totius argumentationis tribuitur. Idcirco verò ei æconomia, contextus, series & eloquentio debetur. At qui sententiæ quantumvis, & indigesta, inani, ieiuna, nec pondus habente dispositione melior, ad usum præcipue oratorum. Non enim oratores iudicii partem curiosius obseruant, neque has argumentandi leges, quas iudicium dialecticum continet, scrupulosius sequuntur, quid autem iudicii sit dicemus sequentibus præceptionibus. Qualis autem sit argumentatio Rhetorica probatur cap. de argumento, & argumentatione.

Inuentio est ordine naturæ prior iudicio. Ibidem.

At, inquit Quintilianus cap. 3. l. 3. instituit orator. inuentio non est sine iudicio. Itaque inuentio non est prior natura iudicio, cum non possit esse sine iudicio. Nam, inquit Aristoteles.

P. SAINCT FLEVR

Cap. cap. de priore primi naturae sine, ostendi natura esse potest. Dicendum est inuentione esse quidem priorem natura (ut in hac praecipiente sumitur) non tempore, ut sumit Quintil. l. 3. inst. orat. cap. 3. Dicitur autem inuenio prior iudicio natura. Nam prius est ut materia argumentandi inueniatur, deinde inueniantur formes, expolias, & ornes. Inuentio materia est, iudicium vero forma, illa versus partem similis est. Haec vero versus comparatur. Nam quoniam admodum partem versus inferius est, & animalis effigie prorsus caret, cum tamen versus partem lambendo forma sita inueniatur argumentum prima formae est exspectus: Ac ubi iudicium illi accessit, absoluitur, utque suprema manus imponitur. An iudicium inuentioni subiiciatur. Vide Quintil. cap. 3. l. 3. inst. orato.

Inuentio rerum, & argumentorum ante artem fuit. Idem cap. 10. lib. 5. instit. orator.

Inuentio, qua nobis est communis, inquit Quint. cap. 3. l. 8. inst. orat. cum imperitis exitit ante artem quam natura magis, quam arte comparatam tenuemus. Quae cum arte perficiatur tunc non est communis cum imperitis: Talis autem inuentio beneficiorum praceptorum de inuentione locorum absoluitur. Vide Rodolph. cap. 1. lib. 1. de inuentione.

Inuentio est in rebus & verbis. Cice. in partitionibus.

Inuentio cum late pateat, & rerum, & verborum dicitur, sed inuentio verborum est, electio qua ad elocutionem refertur, ut dicitur in rebus electio ponatur proprie. Vide Quintil. cap. 3. l. 3. inst. orat. Notandum est inuentionem proprie esse verum, ut Cicero in partitionibus confirmat. Ceterum inuentio rerum duplex est, una fidei, altera motus, haec auditorum, illa causarum, id de Rhetorica inuentione intelligendum est, non de dialectica, qua fidei habet duntaxat. Vide Ag. l. 2.

Iudicandi pars est dialectica. Idem in Topicis.

Dialecticae una pars iudicandi, quam Quintil. cap. 10. lib. 5. inst. orat. τὴν κριτικὴν vocat, cuius officium est indicare sitneres species genus, differentia proprium accidens, substantia, quantitas, qualitas relatio: & hoc quidem, si est vox simplex: si vox est composita, eius officium est indicare sitne vera, falsa affirmans, negans, vniuersalis, particularis, necessaria, contingens, impossibilis: quam quidem partem iudicandi Aristoteles tradidit in categoriis, in libris perihermenias, &c. Altera vero est pars dialectica, quam Quintil. cap. 10. l. 5. instit. orator. τὴν τοικίαν appellat hoc est dialecticam localem, ut qua locos argumentorum, quibus aperte de themate quouis dici possit commonstrat. Est vero thema, id quod tractandum praeparatur, & est aut simplex, id est una vox, ut spes, fides, charitas: aut compositum, id est oratio integra ut Rhetorica est iuris suiuiso pernecessaria: Quam quidem partem inueniendi Aristoteles libris 8. Top. complexus est, & in lib. 2. de demonst. eam leuiter attingit dum commemorat quatuor quaestionum genera. An sit, quid sit, prae et circa in libris priorum resolutionum, in quibus docet inuentionem medij ad probandum necessarij, ut curiam alterum alteri insit, vel non insit necessario, contingenter. Notandum est triplex iudicium esse, ut placet Ammonio vnum in qualibet arte mixtum, quod ex artium tantum varietate distingui potest, alterum commune omnibus, quod confusum est, quia nodum arte confirmatum, tertium dialecticum quod cernitur in ratiocinationum figuris. Alius vero placet iudicium duplex, ut est prudentia, ac discretio huius vel illius argumenti capiendi, quod inuentioni adhibendum: aliud, quod methodus cognoscendi argumenti cum extremis quaestionis, & vere dialecticum dicitur. Hinc licet colligere dialecticam non esse naturalem: de perfecta loquor, qua prudens est existimatio, & qua praesentibus dicitur nemo.

Probatio, Argumentum, Argumentatio, Enthymema,
Exemplum, Dilemma, subiectio, inuersio, oppo-
sitiio, enumeratio.

Cap. 4.

*Argumentum est ratio, quæ rei dubiæ fidem
facit, Cicero in Topicis.*

Argumentum est id per quod aliud cognoscitur, itaque argumen-
tum adhibetur rei dubiæ id est, questioni probandæ, ut de ea fidem fa-
ciat: exponitur autem in probando certis sententiis, quæ vel necessario, vel
propensius, creduntur, quæ si ritè, & lege argumentationis exposita fuerint sit necessaria con-
clusio, sin minus dissolvitur, quod confectum fuit. Atque in hoc est structura argumentationis,
& indicanda eius ratio, cum in locis sit inuentio. Exempli gratia, si dubitatur an inter Pi-
ladem sit amicitia, huic dubio argumento sit fides: argumentum vero cernitur ex voce, ami-
citiæ. Quid est amicitia, est voluntatum studiorum, sententiarum summa consensus, sed inter Pi-
ladem & Orestem est talis consensus, ergo inter Piladem & Orestem est amicitia. Argumentum
autem dicitur ratio, hoc est rei probabilis excogitatio. Nam quod in partitionibus probabile
inuentum Cicero vocat, id in hac præceptione ratio appellatur. Quintilianus autem cap. 10.
l. 5. inst. orat. sic fuit argumentum. Argumentum, inquit est ratio probationem præstans, quæ
colligitur aliud per aliud, & quæ quod est dubium, per id quod non est dubium confirmat, unde
fit ut quicquid alterius probationi adhibetur argumentum vocari debeat. Intelligendum
est autem multa, quæ fidem faciunt, non esse argumenta, quod rationes non sint, ut visus fa-
cit fidem iis quæ videntur, sed quia visus, non est ratio, nec argumentum quidem esse potest.
Ea autem definitio argumenti iam à Quintiliano assignata recurrit, cum ea quæ est huius
præceptionis. Nam licet argumentum statuat esse ab eodem species probationis artificiales,
tamen ista describitur, ut probationem significare videatur. Hic vero argumenti nomine
probatio omnis, non species probationis intelligitur. Preterea nihil differunt, ratio per ea quæ
certa sunt fidem dubiis aut tãquam dubiis adferens, & ratio rei dubiæ fidem faciens: quia quic-
quid fidem facit, ipsum certum esse oportet: dubiis enim dubia qui confirmari possunt: quedam
tamen in alterius rei probationem sumuntur, quæ probanda sunt: sed argumenti nomen non
retinent, quæstiones vocantur. Ita ut enim ceperint certa, incertorum argumenta fiant, nulla
enim firmitiora sunt iis quæ ex dubiis certa sunt. Argumentum autem triplex est necessarium
ut apudicis, probabile ut epichierema, fallax ut sophisma: de probabili tantum in hac præ-
ceptione fit sermo. Notandum est argumentum dici, à verbo arguo quod est demonstratio, ut de-
generes animos timor arguit, hoc est demonstrat. Quæ autem pro certis habenda sunt, docet
Quintil. cap. 10. l. 5. insti. orat.

*Argumentum est probabile inuentum ad faciendam
fidem. Idem in partitionibus.*

Argumentum est res, siue ratio probabilis, quæ ex certo loco ducta valet ad faciendam fidem,
in hac materia est argumenti, in exponendo forma, quæ argumentatio appellatur. At, inquit
Quintil. cap. 8. l. 5. insti. orat. probationum omnium alie sunt necessarie, alie credibiles, al-
ia non repugnantes. Itaque male Cicero argumentum siue probationem tantum probabile defi-
niendo fecit. Dicendum est, ut quibusdam placet, Argumentum probabile sapientis licet pro eo
quod non est necessarium, illud quæ reperiri in omni oratione frequentissimum: ideoque ora-
torum esse maxime proprium: ea de causa Cicero semper in hac præceptione probabile dixisse

P. SAINCT FLEVR

non qui excluderet necessarium, sed qui vellet hoc intelligi non oportere, omnes probationes esse necessarias, sui esse si credibiles forent. Itaque omnia necessaria possunt esse probabilia, non omnia probabilia necessaria. Quid sit autem probabile, vide Cicronem l. 1. de inuentione, & Aristotel. l. 1. Topico. Creditibilium autem genera, inquit Quintil. cap. 10. l. 5. instis. orato. tria sunt, unum firmissimum, quod ferè accidit, ut liberos à parentibus amari. Alterum velut propensius, cum qui recte valeat, in crastinum peruenturum, tertium tantum non repugnans in domo fratrum factum ab eo, qui domi fuit. Vide Aristotel. l. 2. Rhetor. ad Theodectem. De significatiu. vocabuli argumenti, differit. Quintil. cap. 10. lib. 5. instis. orato.

Vsus est argumentorum, ut rebus apertis ea non adhibeas sed dubiis, & ea quidem, quæ cõfessa sint. Quintil. cap. 12. l. 5. inst. orato.

Dubia enim dubiis probari non possunt, cum probationem alicuius rei ea notiorè esse, & certiorè esse oporteat, ut Quintil. cap. 10. l. 5. inst. orat. confirmat. Tamen sunt quedam in alterius rei probationibus adducta, quæ ipsa probanda sunt: & illa firmiora sunt, quæ ex dubiis facta sunt certa. Quæ autem per se infirma sunt, cum singula sumuntur congreganda sunt, valent enim grandine, si non fulmine. Præterea ex his quedam non est satis ponere, sunt etiam adiuvanda: ut si cupiditas, vel ira causa sceleris fuit, ostendendum est quantum efficiat in animis hominum talis affectio. Et si cuiusque affectio, ut ire, & cupiditatis, causa profertur, multum hoc proderit. Sed non omnibus argumentis quæ occurrunt, iudex est operandus: quia tedium adferunt, & fidem detrahunt. Probationes etiam patheticæ multum valent. Considerandum est, apud quem agimus, & quid illi probabile maxime possit videri. Vtendum probationibus ex assensuatione, quæ quidem firmiores sunt, ex sua cuiusque persona. Hoc autem in illarum collocactione observandum est præcipuè, sic ordinentur, ut causa postulat, hoc excepto ne oratio decreseat. Vide Rodolph. l. 2. de inuent. cap. 19.

Argumenta in locis inclusa sunt. Cicero in Topicis.

Argumenta omnia dicuntur in locis inclusa, propterea quod loci sunt argumentorum sedes non vero ideo, quod illa omnia in causa sint, & ab ea trahantur, non enim testimonia sunt eiusmodi, quæ alioqui vocantur argumenta. Itaque inquit Quintil. cap. 10. l. 5. inst. orato. ut earum rerum quæ abscondite sint, notato & demonstrato loco, facilis est inuentio, sic cum peruestigare argumentum aliquod volumus locos nosse debemus. Nam ut in terra non omni generantur omnia, nec autem, aut ferè reperias, ignarus ubi quæque nasci aut morari solet: & piscium quoque genera alia planis gaudent, alia saxosis, regionibus etiam littoribusque discretæ sunt: nec helopen nostro mari, aut scarum ducas. Ita non omne argumentum undique venit, idèoque non passim querendum est, multus alioqui error est, & exhausto labore, quod non ratione scrutabimur, non poterimus inuenire nisi casu, at si scierimus ubi quicque nascatur, & lateat, cum ad locum ventum erit, quod in eo erit prouidebimus.

Argumentum est probabile inuentum. Idem in partitio.

Quoniam argumentum est inuentum, oportet id ipsum inueniri. At argumenta extrinsecus sumpta non inueniuntur ab oratore, sed ad eum à litigatore deferuntur, ut sunt testimonia. Itaque non omne argumentum est inuentum. Dicendum est in hac præceptione non vocari inuentum, quod est artificio dicentis excogitatum, sed quod è loco in quo latebat depromptum est, quodque prius in loco suo quesitum tandem inuentum est. Non autem sic ut à causa peti- tum ducamus, sed è sua sede velut erutum vocamus.

Omne argumentum oportet cognatum coniunctum, & coherens esse. Rodolph. cap. 2. l. de inuentione.

Cum argumentum sit coherens cum re, non argumentorum alia, ut docet Cicero in Topicis haerent alia non haerent rei de qua queritur. Dicendum est in hac præceptione coherens accipi pro consentaneo, at pro eo quod à re proposita non abhorret, non autem, ut Cicero accepit, quid haerere dicit, quod insitum, infixumque causæ est: porro consentanea sunt contraria negata contrariis affirmatis, & affirmata negatis: & hoc modo repugnantia, affirmata negatis, negataque affirmatis consentiunt. Simili ratione repugnantia, vel contraria affirmata, sunt infixa repugnantibus vel contrariis negatis: ut iure possidet, igitur non inuitus debet reddere. Item lex est iniqua quæ de iure nihil remittit, sed summum ius ad unguem sequitur, ergo non est æqua lex. Vitroque ex affirmatione unius illic repugnantis, hic contrarij, negationem seu repugnantiam alterius seu contrarij colligo, & certè affirmatio unius, negationi alterius consentanea est, nec aliter à repugnantibus aut contrariis argumentari possumus. Quæ sint argumentorum communia docet. Quint. cap. 8. l. 5. inst. orato.

Omnis probatio artificialis constat, aut signis, aut argumentis, aut exemplis. Quint. cap. 9. l. 5. inst. orat.

At, Cicero in Topicis, constituit quatuor genera probationum artificialium, nempe definitionem, partes, notam, & res affectas. Itaque male in hac præceptione probatio in tria distribuitur. Dicendum est signa sub antecedentibus, consequentibus, & adiunctis, illam sub maioribus paribus, & minoribus: exempla sub similibus, dissimilibus, contrariis, atque etiam comparatis intelligi: quas res affectas esse nemo negabit. Argumenta verò ab omnibus quæ vel ad totum adhibentur, vel quodammodo affecta sunt ad totum trahuntur.

Probatio omnis ab consequentibus antecedentibus, vel repugnantibus ducitur. Idem cap. 8. l. 5.

Id prima facie divisioni à Cicerone in Topicis factæ repugnare videtur. Nam Cicero sub rebus affectis antecedentia, consequentia, & repugnantia complexus est. Quare si ab antecedentibus consequentibus vel repugnantibus omnis probatio petatur, omnis igitur à rebus affectis erit. Certè Rodolphus cap. 2. l. 1. de inuentione Ciceronem simul & Boetium reprehendens antecedentia, consequentia, & repugnantia communes locorum omnium locos esse docet: sicut ea Boetius definiuit, & ut Cicero tractauit locos esse negat. Non enim ad inuentionem sed ad iudicium pertinere Rodolph. Ibidem ait: insuper Quintil. cap. 10. l. 5. inst. orat. argumentum omne vel maius, vel par, vel minus facit. Qui tamen tres locis suis superiores sub rebus affectis continentur. Sed hoc ita diluitur. Quint. maius pro latiori vel generaliore capit, minus pro contractiori: Denique par, pro eo quod reuertitur, & reuertit. Itaque par erit definitio generis specie maius, species genere minor, eodem modo de locis aliis indicandū est.

Probationū duplex est mēbrū. Quint. cap. 1. l. 5. inst. orat.

Probatio siue ratio omnis inartificialis est, aut artificialis, inartificialis partes habet rumo res præiudicia, tormenta tabulas, iusiurandum testes, quæ ratione ad artem non pertinet, sed ratione tractādi. Artificialis verò est tota in arte, cōstitatque rebus ad faciendā fidē appositis.

Argumentatio est argumenti explicatio. Cicero in partitionibus, & l. 2. de inuentione.

Argumentatio est materia ad faciendam fidem comparata tractatio, quæ quidē sumitur ex locis tum cōmūibus, tum propriis singulorum statuum, ex quibus omnia derivari necesse est.

P. SAINCT FLEVR

Argumentatio consicienda & distinguenda est dilacide, quia argumentum proprie dictum, non consocium sed inchoatum, non distinctum sed implicitum, non distinctum sed obscurum est. Argumentatio multo fortius explicat argumentum. Argumentum est, ne persequere filium pater, Argumentatio est, Neque parentibus ingenuit amorem, & charitatem liberorum, firmamque vinculum propinquorum colligauit, ut patres filios, filij patres pie sancteque tuerentur: quo facere, quia necessitate deuinctus & optime parens. Ne tu igitur filium, tuumque sanguinem multo charissimum persequare. Nōne vides ut rursus verbo res eadem inuolui, & argumentatione explicari potest? Sunt qui faciunt hoc discrimen, ut sit argumentum res que probationi alterius adhibetur: Argumentatio argumenti elocutio: illic sententia, hic verba intelliguntur, quod quidem in idem recidit, quia explicatio, & elocutio plura verba desiderant, certumque constituunt ordinem. Notandum est ut argumentum ad inuentionem, ita argumentationem ad iudicium pertinere. Quae quidem argumentatio cum sit explicatio argumenti ad elocutionem pertinet. Ceterum argumentationis praecepta communia sunt & confirmationis & refutationis.

Argumentatio est oratio, qua quis rei de qua quaeritur fidem facit. Rodolph. cap. i. l. i. de inuentione.

Inter alias orationis diuisiones, est & diuisio eiusdem in expositionem, & argumentationem. Expositio est quae solam dicentis mentem explicat, nullo quo fides audienti fiat, adhibito, velut cum simpliciter docemus, quum narramus, quum interpretamur. Argumentatio est, quae quis rei, de qua dicit fidem facere conatur, ut quum probamus, confirmamus, refutamus. Illa quidem auditorem velut sponte sequentem ducit: haec verò renitentem peruenit, & quasi vi repugnantem trahit.

Argumentatio consicitur, quum sumpseris, aut non dubia, aut probabilia, ex quibus id efficias, quod aut dubium aut minus probabile per se videtur. Ibidem.

Ad argumentationem consiciendam sunt sumenda, aut non dubia, quae certa sunt: aut probabilia, quae si non certa, tamen verisimilia sunt. Ex indubitatis efficitur, & colligitur, id quod erat dubium, ex probabilibus minus probabile. Hoc quale sit Quintil. cap. x. l. 5. inst. orato. explicat: Quum sit argumentum, inquit, ratio probationem praestans, quae colligitur aliud per aliud, & quae quod est dubium, per id, quod dubium non est, confirmat: necesse est esse aliquid in causa quod probatione non egeat: alioqui nihil erit, quod probemus, nisi fuerit quod aut sit verum, aut videatur, ex quo dubiis fides fiat. Certum est Antonium Caesar diadema imponere voluisse: vidit enim totus fere populus Roma. Ex illo consicis Antonium ferire voluisse, quod dubium videtur. Probabile est à filio rustico frangi bonoque non interfectum patrem. Ex illo Cicero consicit non esse Roscium parricidam, quod erat minus probabile.

Argumentandi duo sunt genera, quorum alterum ad fidem directò spectat: alterum se inflectit ad motum. Ibidem.

Argumentatio oratoria ad docendum & mouendum valet, licet nõ utatur ordine naturali & recto: Argumentatio dialectica valet dumtaxat ad docendum, & utitur ordine naturali, & directo. praeterea oratoria argumentatio assumit ornamenta ad suauitatem auditoris, quibus facile caret dialectice. Hinc duo colliguntur genera argumentandi: vnum rei dubiae directò sine effectuum ratione probationem spectat, Alterum verò suscipitur magis ad

motus animos, quam ad simplicem propositionis fidem, quanguam plurimum adiuuat eam, sed aliud etiam spectat officium. Prius genus argumentandi vocatur directa argumentatio, quae sit cum propositio maior preponitur, & eius confirmatio, deinde subiungitur assumptio, & eius confirmatio, postremo conclusio. Vt patet: coronis additur. Veluti: bonum est virtus. Nam id demum bonum est, quo nemo male uti potest: virtute nemo male uti potest, cum sit habitus recta rationi, coniunctus, bonum est ergo virtus: Syllogismus dicitur, quo per ardorem bonus orator, quia puerile quiddam sapit, sed rursus epichiremate paulo remotiore ab illa concisa & molesta conclusione, qua contemptum ex humilitate, & odium ex quadam seruitute, & ex copia satietatem, & ex amplitudine fastidium parit. Epichirema est philippica secunda, cur provincia Cassio & Bruto data? Cur Questores additi? Cur legatorum numerus additus? atqui haec acta per te non igitur homicida sequitur ut liberatores tuo iudicio sint quandoquidem tertium nihil potest esse. Alterum & posterius genus argumentandi vocatur argumentatio se inflectens ad motum, ea prius sumit, quae vult, ut quae possunt animos hominum mouere: eaque confirmat, si natura debilia sunt: deinde propositionem per motum animis & affectu concitatis iacit, & impetu dicendi contorquet ad extremum. Id autem eo fit, quod si initio rem proponeret, eamque simpliciter confirmaret, non tam vehementer arderet affectus: ut in argumentatione dialectica nulla graues excitatur tragicæ, quando relictissimum argumentandi ductum sequitur, ut Cicero tertia in verrem. Nam quare abs te circense sisse his Lampaci? Ceperint domum in qua diuersabare, illa multitudo incendere? voluerintne legatum pop. Rom. comburere viuum Lampaceni? negare non potes. Hac Cicero sumpta voluit deinde confirmat, habeo enim testimonium tuum, quod apud Neronem dixisti, &c. A dedit alteram confirmationem, bellumne populo Romano Lampaci ciuitas fecerit conabatur, &c. Haec tenus confirmationes, quae fuit igitur causa cur cuncta ciuitas Lampaceni de concione quemadmodum scribis, domum tuam concurreret? Iterum confirmat, tu enim neque in literis, quas Neroni mittis, neque in testimonio, causam tanti tumultus ostendis ullam, &c. Deinde quod proponendam erat, iacit extremum, cum igitur quae causa illius tumultus fuerit, testes à nobis producti dixerint, ipse celarit, nonne causam hanc, quam nos proposuimus, tum illorum testimonia, tum istius taciturnitas perpetua confirmat? vim afferre volueras Philodami filia. Nam Lampaceni non sine causa te incendere voluerunt. Vide caput de amplificatione.

Ratiocinatio est argumentatio perfectissima, quae accommodatione assumptionis, ad id, quod propositum est, elicit conclusionem. Idem l. i. de inuentione.

Ratiocinatio Rhetorica constat quinque partibus, velut propositione, propositionis ratione assumptione, assumptionis ratione, & conclusione. Verbi gratia virum mundus consilio regatur. Prima propositio seu maior, melius geruntur ea quae consilio, quam quae sine consilio administrantur. Secunda propositionis probatio per inductionem. Domus ea quae ratione regitur, omnibus instructior est rebus, & apparatus, quam ea quae temere, & nullo consilio administratur. Exercitus is, cui propositus est sapiens, & callidus imperator, omnibus partibus commodus regitur, quam is qui stultitia & temeritate alicuius administratur. Eadem ratio ratio est, nam nauis optime cursum conficit ea, quae scientissimo utitur gubernatore. Assumptio 4. seu minor. Nihil autem omnium rerum melius, quam omnis mundus administratur, Quarta assumptionis probatio per varia media. Nam & signorum ortus, & obitus definitum quandam ordinem seruant, & annue commutationes non modo quadam ex necessitate semper eodem modo sunt, verum ad utilitates quoque rerum omnium sunt accommodata: & diurnae nocturnaeque similitudines nulla in re vana quaquam nocuerunt

P. SAINCT FLEVR

Quae forma sunt amula, non mediocri quodam consilio naturam mundi administrari. Quia à concilio: vel per simplicem illationem, vel consilio igitur mundus administratur, vel per excessionem conducta breviter unam in locum propositione & assumptione, & ex his complexione simplici illata ad hunc modum. Prima, quod si melius geruntur ea quae consilio, quae sine consilio administrantur. Secunda, Nihil autem omnium rerum melius, quam omni mundus administratur. Tertia, consilio igitur mundus regitur, habes ratiocinationem Rhetoricam. Dialectici propositionum probationes non numerant inter partes argumentationis, sed unius per se esse argumentationes volunt. Nam si rhetorum sententiam sequamur, quamvis multarum partium ratiocinationem conficere licebit, quum & unaqueque probatio suam habere possit confirmationem, & rationem, atque haec rursus aliam. Exemplum à Cicerone pro lege Manilia. Prima propositio, seu maior. Cum maxima est in rebus publicis administrandis autoritas, in imperisque militari, id est Asiatico bello perficiendus. Secunda ratio propositionis. Quis vehementer pertinet ad bella administranda, quid hostes, quid socij de imperatoribus ipsis existimant. Quos confes homines in tantis rebus, ut aut contemnant, aut mutant, aut oderint, aut ament, opinione non minus fama, quam aliqua certa ratione commoveri. Tertia assumptio per interrogationem, Pompei maximae esse auctoritatem. Quod igitur nomen unquam in orbe terrarum clarus fuit? cuius res gestae pares? de quo homine vos Quirites, id quod maxime facit auctoritatem tanta, & tam preclara iudicia fecistis? & quae sequuntur. Quarta, assumptio comprobatio ab exemplis. Ita que ut plura non dicam, neque aliorum exemplis confirmem, quantum huius auctoritas valeat in bello, ab eodem Cn. Pompeio omnium rerum egregiarum exempla sumantur qui quo die à vobis maritimo bello est propositus imperator tanta repente vilitas annonae ex summa inopia. & caritate rei frumentariae consecuta est, unius spe, & nomine, quantum vix ex summa vbertate agrorum diuturna pax efficere potuisset. Huius adventus, & Mithridatem insolita inflammatum victoria contulit, & Tigranem magnis copiis minitantem Asie retardavit, &c. Quinta complexio Pompeius igitur est Asiatico bello perficiendus, cuius plurimum apud reges, & exteras nationes valitura est auctoritas. An Ratiocinatio sit genus argumentandi oratorum. Vide Arist. l. i. Top. cap. 10.

Inductio est argumentatio, quae rebus non dubiis concessis, propter similitudinem, rem quae dubia erat, comprobat.
Ibidem, & Quintil. cap. 11. l. 5.

Id exemplo ex Cicerone confirmatur. Cum Xenophontis uxore locuta in hunc modum Aspasia fertur, dic mihi quae Xenophontis uxor, si vicina tua melius habeat anrum, quam tu habes, utrum illius an tuum malis? illius inquit. Quid si vestem, ac ceterum ornatum muliebrem pretij maioris habeat, quam tu habes, utrum illius an tuum malis? illius inquit. Quid si vestem ac ceterum ornatum muliebrem pretij maioris habeat, quam tu habes, utrumne tuum an illius malis? illius vero respondit. Age sis, inquit, si virum illa meliorem habeat, quam tu habes, utrumne tuum an illius malis? Hic mulier erubuit. Nam imprudens ab eo quod concesserat, ad id, quod concedere volebat, & concedendam propter similitudinem videbatur, deducta erat. Hoc in testium interrogatione, inquit Quintil. cap. 11. l. 5. instit. orato. valet plurimum, in oratione perpetua dissimile est. Etenim sibi ipse respondet orator: quod primum generosissimum? puto quod optimum? & quis equus? qui velocissimus? ita hominum non qui claritate nascuntur, sed qui virtute maxime excellunt.

In inductione summam tria videntur praecipienda

primum, ut illud, quod inducimus per similitudinem eius-
modi sit, ut sit necesse concedi. Deinde illud cuius confir-
mandi causa fiet inductio. Videndum est, ut simile iis re-
bus sit, quas res quasi non dubias antè induxerimus. De-
inde non intelligat, quo spectent illæ primæ inductiones, &
ad quem exitum peruenturae sint. *Ibidem.*

Tria in inductione sunt spectanda semper, primò ut similitudines tales proponamus, ut ea
sibi necesse concedi. Nam illud dubium esse non debet, unde alteri fidem volumus facere. Dein-
de illud, quod confirmamus ei rei quam proponimus simile esse debet: ne nihil egerit propo-
sicio, si illud dissimile est, cuius causa proposuimus. Tertio id agere debemus, ut nemo intelli-
gat, quo spectet similitudinis propositio. Nam cum quispiam intellexerit, se ex cõfessione pro-
positionis, etiã ille rei fidem facere, quam negavit, aut nõ respondeat, aut male, praveque ref-
pondeat: si autem nesciat quo tendat propositio similitudinis securus consistetur. Qua confes-
sione etiam illud quod negabat, ante ita ut in eis concedit esse.

Collectio est argumentatio quinque partibus constās pro-
positione, ratione, confirmatione, expolitione, seu exorna-
tione, & complexione. *Ibidem.*

Verbi gratia prima propositio, causam ostendimus vlyssi fuisse, quare interfecerit Aiace-
m. Secunda ratio. Inimicum enim accerrimum de medio tollere volebat, à quo sibi non iniuria
summum periculum metuebat. Tertia confirmatio rationis. Videbat illo incolumi, se incolumẽ
non futurum. Sperabat illius morte, se salutem sibi comparare. Consueverat si iure non pote-
rat, quavis iniuria, inimico exitium machinare. Cui rei mors indigna Palamedis testimonium
dat. Ergo & metus periculi hortabatur eum interimere, à quo supplicium verebatur, & con-
suetudo peccandi maleficiũ suscipiendi remouebat dubitationem. Tertia expolitio. Omnes e-
nim quum minima peccata cum causa suscipiunt, tum vero illo, quo multo maxima sunt ma-
lefcia, aliquo certo emolumento inducti suscipere conantur. Si multos induxit in peccatum
pecunia spes, si complures scelere se contaminauerunt imperij cupiditate, si multi lene com-
pendium fraude maxima commutauerunt, cui mirum videbitur istum à maleficio propter
accerrimam formidinem non temperasse? qua sequuntur. Quinta complexio. Si ergo
pollicitus sum me daturam causam, qua inductus vlysses accessit ad maleficiũ, & si
inimicitiarum accerrimam rationem, & periculi metum intercessisset demonstravi, non est
dubium, qui confiteatur causam maleficiũ fuisse. Hæc est collectio quinque partibus con-
stans. Verum quum eiusdem propositionis varia esse rationes possint, & singule rationes
variis modis confirmari, & exornatio ipsa copiose per exempla, similia, prouentia, atque
hoc genus alia complerari, & expoliri queat, prolixam nimirum fiet argumentatio, sic ut
complexio ipsa meritiò epilogi vice fungatur. Si res breuis est, poterit emitti complexio.
Si parum locuples ad amplificandum: & exornandum expolitio pratermitti poterit. Qua-
drimembri collectio est apud Ciceronem pro Ligario. Prima propositio. Ligarius post aduen-
tum viri, necessitate in Africa non voluntate, aut propter alienum a Cesare animum re-
stitit. Secunda ratio propositionis. Nam si potuisset illinc vlla modo exire, nõ vicia portus
quænt Roma, neque cum P. Actio, quam cum concordissimis fratribus inque cum amicis esse
quænt cum suis maluisset. Tertia confirmatio rationis. Etenim cum ipsa legatio plena desiderij

at sollicitudo non fuisse propter invidibilem quandam fratrum amorem, qui potuit Ligarium a quo animo esse belli disidio distractus a fratribus. Quarta conclusio, multum igitur habes Casae in Q. Ligario signum alieni à se voluntatis. Propositio autem est, quod sumitur ad probandum. Ratio que probat quod propositum est. Confirmatio est ipsius rationis probatio. Expositio, seu exornatio, que locupletande rei gratia adhibetur, hæc fieri constat e similibus exemplis am., rationibus, & hoc genus aliis, que ad exagge. andam, & colloquetandam argumentationem pertinent. Complexio que superioribus breviter repetitis propositionem, iterat. Differet autem a ratiocinatione collectio, quod in collectione id ipsum, quod proponitur in conclusione reperitur, in ratiocinatione vero concluditur id, quod est e propositione & assumptione confectum.

Complexio siue dilemma est, in qua utrum concesseris, reprehenditur. Ibidem.

Vt si improbus est, cur uteris? si probus, quid accusas? Vitiosa complexio est, ubi aut altera, aut utraque pars convertitur, & in adversarium retorqueri potest. Antistrophon dicitur Græcis, que est dissolutio dilemmatis. Exemplum est apud A. Gellium de Protogora sophista, & discipulo eius Enasiblo.

Enumeratio est in qua pluribus rebus expositis, & cæteris infirmatis vna reliqua necessario confirmatur. Ibidem.

Quintil. Cap. 10. l. 5. inst. orato. enumerationem vocat argumentum à remotione partium quo (ut idem inquit) modo efficitur totum falsum, modo id quod verum relinquitur. Totum falsum hoc modo, pecuniam te credidisse dicis aut habuisti: ipse, aut ab aliquo accepisti, aut invenisti, aut surripuisti. Si neque dono habuisti, neque ab alio accepisti, nec cætera non credidisti. Reliquum sit verum sic. Hic servus, quem tibi vendicas, aut verna tuus est, aut emptus, aut donatus, aut testamento relictus, aut ex hoste captus, aut alienus. Deinde remotis prioribus supererit alienus. Vide Quint. cap. 10. l. 5. insti. orat. & Rodolph. cap. 7. l. 1. de iniectione.

Simplex conclusio siue Enthymema est, quæ ex necessaria consecutione conficitur. Ibidem, & Quintil. cap. 14. l. 5. inst. orat.

Vt si dies est, lucet. Peperit non est igitur virgo. Hic cum priore necessario posterius coheret. Soluitur hæc conclusio, & vitiosa esse ostenditur, si id quod sequitur, non necessario cum eo, quod antecessit, coherere videatur, ut si mater est diligit. Refellitur, quia Medea filium occidit, vel si antecessens negatur, ut hic Olympia vicit, igitur coronabitur. Hic antecedente negato colligi nihil potest, sic Philosophia socordiam affert atque desediam. Est ergo vitanda. Quia antecedens falsum est, quid mirum si nihil efficitur. Oportet igitur cum id quod antecedit, verum esse, tum conclusionem necessariam ad illud consecutionem habere.

Enthymema est oratio duabus partibus constans, ex quarum vna sequitur altera. Quintil. cap. 14. l. 5. insti. orato.

Vt, sol lucet dies est. de quo enthymemate diximus superiori præceptione.

Enthymema duplex est ex consequentibus, aliud ex pugnantibus. Ibidem.

Enthymema ex consequentibus proposi- tionem habet, & probationem continuo sibi adiu- ctam, ut non interfeci patrem, qui quo tempore casus, & interfectus fuit, eram Rome, ibi nõ est concilio, sed in lacum conclusionis substituitur ratio, vel probatio propositionis. Aliud ex pugnantibus quod duas itidem propositiones habet, sed prima propositionis expressam con- clusionem, nec quicquam in conclusionis loco, p- sum habet, ut tu potuisti audacem furiosi manum cohibere, & impedire, ne alterum interfecerit, tu igitur es eius mortis vltor.

Exemplum proprie vocatur rei gesta, aut vt gesta, vt ilis ad persuadendum id, quod intenderis comemoratio. Ibidem.

Vt, Agri cum Atheniensium rex esset, quas voluit leges pro animi sententia, constituit, quas igitur voluerit Quintinus, qui est Atheniensium rex, leges condere potest. De exemplo abun- de differit. Quint. cap. 11. lib. 5. inst. orat. & Cicero l. 1. de inuentione, Erasmus l. 2. de copia rerum. Notandum est exemplum, & ad probationem, & ad ornatum pertinere.

Subiectio, quatenus ad probationem refertur, est argu- mentatio, qua querimus, quid pro aduersario vel cõtra nos dici possit: dein per singulas interrogaciones statim oratio- nes subiicimus, quibus id quod dictum est refutetur. l. 3. ad Herennium, Cicero.

Vt, Cicero pro Quintio. Appellandi tempus non erat? at tecum anno plus vixit. In Gallia agri non potuit? at in provincia ius dicebatur, & Roma iudicia fiebant, Restat, ut aut summa negligentia sibi obstitit, aut unica libertas, si negligentiam dices mirabimur, si bonitatem videbimus: neque preterea quid postis dicere inuenio. Satis est argumenti, nihil esse debitum Nenio, quod tandiu nihil petiuit. Hic postremas duas interrogaciones Cicero varietatis cau- sa, in complexionis formam conuertit.

Oppositio est argumentatio in qua ex opposito proposi- tionis, ad ipsam propositionem reuertimur. Ibidem.

In oppositiõne primò: aliquid proponimus: dein per oppositum eius digredimur, postremò ad id quod propositum fuit reuertimur, ut si eo tempore, quo hunc Rome occisum dicit is, ego in provincia fui, relinquitur à me occisum non fuisse. Hæc propositio est, cuius oppositum se- quitur. Nam si tunc in vrbe fuisset, quom occisum hunc esse constat, a me illum interfectum suspicari poteratis. Regressio ad propositionem. Nunc autem, quom eo tempore in provincia fuerim, non est cur à me he ninem occisum suspicemini. Hæc argumentatio ex repugnantibus sumitur, & eius summa ad enthymema refertur hoc modo, in provinciis fui, quom ille Roma occideretur. Ergo non occidi.

Inuersio est argumentatio, in qua ex aduersariorum ra- tione non id quod ipsi volunt, sed quod nobis commodum est, sequi demonstramus. Ibidem.

Vt, Non est Pompei vita in discrimen conicienda, quod non sit vita hominum certa, & disturna. Im quo minus est certa hominum ac minus disturna vita, hoc magis respub. frui debet summi hominis vita atque virtute. Notandum est inuersionem solum in confusatione adhiberi.

Locus est sedes argumenti. Cicero in Top.

In quibusherent argumente dicuntur loci, qui dicuntur sedes argumentorum per similitudinem quasi domicilia argumentorum & quaedam eorumdem habitacula, ex quibus argumenta sunt eruenda. Illud autem ignorandum no est argumenta & inueniri ex locis, & ex eisdem vim probabili ducere. Ita que fit, rot que locorum natura, & proprietates est, eadem sit, & argumentorum: quam qui significare voluit, non solum enunciant locos, sed & maximas eorum proferunt ut genus a specie separari potest: species a genere non potest, &c. Quas maximas Aristo, diligenter in topicis persecutus, & pro locis ipsis posuit, quoniam non re ab illis, sed sol. precipendi ratione distinguuntur. Hinc colligendum est locorum significationem apud Rhetores, & dialecticos esse. Priores, qua locos communes intelligimus, qui in digressionibus & amplificationibus praesepere versantur, ut in lucrur, & adulterium, & similia posterior de qua agitur in hac praecipione.

Locus est communis rei nota, cuius admonitu, quid in quaque re probabile sit, potest inueniri. Cicero l. 2. de oratore, & Rodolph. cap. 2. l. 1. & cap. 2. l. 2. de inuentione.

Vt enim quondam statuae ille mercuriales, nunc ferrea aut lignea iste manus, quas crucibus in bimis affixas videmus indicant viatori, qua vertendum sit iter: ita hi loci tum qui inueniri cupiat argumenta, viciuti manu apprehensum ducunt, eo quo tendit: venatoris, qui inuentus vegatur, ignarus quibus in locis fera delitescere soleant, raro onusius praeda domum reuertitur: qui latibula earum cognita habet, qui stades nouis, is & si unum forte aut alterum domicilium vacuum inuenit: nunquam tamen discedit ita, quin aliis lustratis locis si non omnino, certe quadam viciuti reus compos domum redeat. Hunc in modum & argumenta inuenire, qui velit, nunquam ei ex sententia opus procedet, nisi certos quosdam definitosque habeat locos, ea de quibus ea ceu latebris quibusdam ducantur. Quocirca locus est nota, ac signum quod nos admoceat eorum, qua probabiliter de re quaque in hanc aut illam partem dici possint. Vide cap. argumentum.

Non omne argumentum ex omnibus locis erui potest.

Quintil. cap. 10. l. 5. instit. orat. & Cicero in Top.

Quemadmodum non omne mare omnem gignit piscem, neque in una quapiam terra omnia verba nascitur: ita neque fieri potest, uti uno loco omnem in rem suppetant argumenta. Quia obrem desperandum non erit, si excessu loco uno, aut altero parum succedat. Inspectendi sunt amnes, & quod vegabit primus id alter tertiusque, aut etiam quartus suppeditebit. Erit fortassis, cum lustratis omnibus, nihil tamen quod est in rem nostram inuenimus. At nec sic quidem abiiciendus erit clypens, nec arena cederandum, imo vero redeundum ad caput, & per singulos rursus locos enudum, videndumque, si quid forte prius oculos nostros subterfugerit, si quid minus diligenter expensum sit. Quod si faciemus nunquam erit res ulla, in quam non cerue aliquot argumenta habere possimus. Vide l. 2. Rodolph. de inuentione.

Nulla est disputatio, in quam non aliquis locus incurrat. Cicero in Top.

Quoniam questioni, id est rei dubiae fides non nisi argumentis fieri potest, & argumenta omnia depromuntur de locis, nulla quaestio est, ad quam probandam aliquis locus non sit ido-

neus, ut inimicū illud de quo queritur probes oportet ē loco argumentum tuum depromas, quo rei contrarie se fidem sibi facturū, ut si queratur, an in omnibus iuri sit parendum: respondebis non esse semper iuri parendum. Idque à definitione iuri probabis, ius est, quod omnia recusat, & inflexibilia exigit: quod autem tale est, aequitatis est inimicum, quia de iure multum remissit, quamque sequi semper debemus, nō igitur in omnibus iuri est parendum. De locorum usu differis Rodolph. cap. 19. l. 2. de inuentione.

Loci oratorij & dialectici eidem sunt. Rodolph. cap. 18. l. 2. de inuentione.

At, inquit Cicero in topicis locus ex adiunctis est oratorum, loci verò ex consequentibus, & antecedentibus dialecticorum. Itaque loci Rhetorici alij sunt à dialecticis. Dicendum est adiuncta oratorum & dialecticorum, item antecedentia, consequentia, & repugnantia communia esse, illi tamen sapius oratoris, & his dialectici frequentius videntur. Notandum est reuera multos oratorios esse, sed dialecticos omnes, Rhetorāsque à dialecticis eos mutari, cum inuentio propria sit dialecticis.

Locorum explicatio pertinet ad Rhetoricem. Ibidem.

Nomen Rhetorices bifariam capitur, primum pro omni, ac sola facultate ea, qua instructi debent esse ij, qui in foro causas ciuiles agunt. Atque hac significatione accepta Rhetorice ad eam explicatio locorum pertinet, quod utatur illa, elocutione, argumentorum inuentione. Deinde dicitur Rhetorica, à qua sermonis elegantia petenda est.

Locorum alij sunt in re ipsa insiti, alij assumpti. Cicero in partit.

Ex hac diuisione locorum due oriuntur species probationis, alias enim orator ex causa trahit & quodammodo ipse gignit, alias verò extra dicendi ratione accipit, ille artificiales, haec artis expertes vocantur. At Quintil. cap. 10. l. 5. inst. orat. diuidit locos argumentorum in res & personas. Itaque mala est diuisio locorum à Cicerone assignata. Dicendum est res, & personas contineri nomine rei. Notandum est non reuera locos, sed argumenta, que ex locis eruntur, in eo de quo queritur herere, aut extrinsecus assumi. Itaque argumentorum quedam habent in eo ipso de quo agitur, ut quid instum infixumque causa sunt, ut. Amor est princeps ad beneuolentiam coniungendam: item in voce beneuolentia, que predicati vice desungitur. Quod est amor? est mutua quedam animi propensio hominis erga hominem ex morum & studiorum similitudine collecta. Deinde voce amor, que subiecti loco ponitur, habet argumentum petitum ex loco à definitione. Quod quidem argumentum est infixum amori cum eius explicet naturam. Argumentorum verò alia extrinsecus assumuntur, ut se quis inficietur Aeditum, per chirographum eius proba, hoc argumentum sumptum est à testimoniis, idem de aliis argumentis extrinsecus sumptis est indicandam: Qua quidem uniuersa argumenta extrinsecus sunt à uocibus thematum longe diuersa. Omnes igitur loci in summam eorum colligamus, partes, nota: referuntur ad rem, que affectus vocantur. Hæc duplicita sunt pura, & conditionalia. Pura que per se ac vi sua in argumentum sumuntur, ut coniugatum, genus, forma, que attingunt naturam rei: similitudo & differentia, que eandem vel diuersam qualitatem obtinent. Comparata, que eandem vel diuersam quantitatem: adiuncta, que eneniunt circa rem: cause, & euenta, que efficiunt eam, vel ab ea efficiuntur: contraria que ei repugnant. Conditionalia autem sunt, que non per se, sed iuncta alteri in pronuntiato sumuntur, ut antecedentia, & consequentia, que necessario coherent cum re & pugnantia, que ei repugnat. Alij in diuidendo alia ratione sequuntur, ex quibus Rodolph. Rodolph. nat. rei spectat, & variam eiusdem ad alia habitudinem ex qua locos colligit, atque distinguit.

P. SAINCT FLEVR

Cicero partium rem per se spectat, deinde cetera, quae aliqua ratione cum ea coniuncta, vel ab ea disiuncta sunt, ad eam refert, itaque post tres locos substantialis, cetero, omnis ad aliquid facit, & applicat ad rem. Vide Rodolph. cap. 4. l. 1. de inuentione.

Loci quidem assumuntur extrinsecus. Idem in Topicis.

Hi loci dicuntur in artificiales, quod non inueniantur arte ab oratore sicut loci in *causa* sed *arte* tractantur. Sed ab hac sententia differit Rodolphus cap. 2. l. 1. de inuentione, qui omnes, qui arte tractantur, vult artificiales esse, cum non ab alio inueniantur in causa, ab alio tractantur, sed utriusque oratoris sit proprium, quod si ab imperito adferantur ad causam, ut cum a teste in rem presentem testimonium dicitur, vel cum tabula proferuntur in iudicio, ea demum ab arte remota esse censet, cum non proficiuntur ab oratoris industria, sed ipsa sibi fidem faciunt: non aliter, quam cicatrix in forti viro etiam tacete, quod ab artu ratione alienum sit. Ea autem, inquit Cicero in Top. extrinsecus assumi dicuntur, quae absunt, longaeque disiunctae sunt arte de qua est controversia. At inquit Rodolph. cap. 2. l. 1. de inuentione necesse est omnia quae pro re quae, vel contra rem dicuntur, esse quadam naturae societate conuina. Itaque argumenta extrinsecus assumpta vel ad rem confirmandam, vel excutendam et ut cum re coniuncta, non autem ab ea disiuncta. Verum hoc si diluitur omnia, quae probandi alius conueniunt, consentire proposito, nec ab eo discrepare debent. At hic disiuncta accipi oportet non pro dissentaneis, aut à presenti questione discrepantibus, sed pro remotis ab arte, & de toto de quo queritur non inclusis, verum ab arte separatis.

DEFINITIO, DESCRIPTIO.

Cap. 6.

Definitio est oratio, qua quid sit res explicatur.

Rodolph. cap. 5. l. 1. de inuentione.

Definitio est rei propositae, inquit Quin. cap. 10. l. 5. *inst. orat. propria, & dilucida, & breuiter comprehensa verbus enunciatio, ut animal rationale definitio hominis explicat, quid sit homo, itaque Cicero in topicis vocat id esse, quo id quod innotuit enotuit.*

Definitio constat genere, & differentia. Ibidem.

Quoniam definitione definitio essentia maxime explicatur, definitio constat ex genere, & differentia, vel ex differentiis, quae vicem vnius maxime propriae gerunt, quae quidem ut confirmat Aristoteles l. 6. Top. cum sint essentialia principia rei quae definitur explicant definitio naturae, ut animalis rationalis definitione hominis natura explicatur. In hac autem definitione animal est genus, rationale vero differentia maxime propria, qua homo à Bruto distinguitur. De definitione differit abunde Aristo. l. 6. Top. Notandum est à definitione argumentari affirmatiue, ac negatiue. Idque cum à finitione ad finitum, tum à finito ad finitionem, virtus est animi habitus recte rationi consentaneus. Hic, & negatiue, non est gēma, quae sanguinem sssat, ergo non est hematites. Non est animal rationis particeps, ergo nec homo. Ceterum quicquid enunciatur definitione, idem de finitis dici necesse est, ut quicquid dicitur de homine definito, dicitur etiam de animali rationali definitione. De quocunque finitio predicatur, de eodem, & finitum: & contra quicquid de finitione remouetur, aut negatur idem de finito negari est necesse, de quocunque negatur finitio, de eodem & finitum.

Differit definitio à descriptione. Ibidem.

Descriptio qualis sit res, definitio vero quid sit, demonstrat, item definitio rem pauca.

indicat descriptio pluribus. ut Socrates est animal, risu particeps, gibosus, claudus. Quae quidem descriptio qualis sit Socrates depingit. sic quae ex genere proprio, & accidentibus & pluribus verbis quam definitio homini absolvitur.

GENVS, SPECIES, DIFFERENTIA.

Cap. 7.

Genus est quod de pluribus differentibus specie dicitur. Idem cap. 6. & s. l. i. de inuentione, & Cicero in Top.

Ut, Animal dicitur de homine & bruto, quae sunt species distinctae differentis essentialibus. Nam homo à bruto rationali differentia distinguitur, & brutum ab homine irrationali differentia. Notandum est nos argumentari à genere negatiue solum, nisi additū generi sit vniuersale signum. ut temeritas non est virtus, ergo nec est fortitudo. Ceterum negato genere, negatur & species, ut non est animal, igitur nec homo, non est arbor, igitur nec platanus. Si particula vniuersalis addatur, iam affirmatiue argumentari licet, ut omnes arces nonit, igitur & dialethicem. Alias affirmationem generis non sequitur affirmatio speciei: Ineptum enim argumentum est, animal est, ergo homo est, virtus est, ergo iustitia est. Quemadmodum autem à genere ad speciem argumentamur, sic à quouis superiore ad inferius. De genere abunde differit Aristo. 4. Top.

Species est, quae de pluribus numero differentibus dicitur. Ibidem.

Ut homo species dicitur de Socrate, Platone, Aristotele, &c. quae differunt inter se numero, quod inter se proprietatū collectione distinguitur, quae nunquam potest eadem in alio reperiri, ut collectio proprietatum, quae sunt in Socrate, nunquam erit eadem in Aristotele. Notandum est nos argumentari à specie ad genus solum affirmatiue, nam affirmata specie, genus affirmari necesse est, ut fagus est, igitur arbor est. ut autem à specie ad genus, ita ab inferiore ad superius argumentari licet, & ab individuo (quod de vno solo dicitur, ut Cato de vno solo) ad speciem. Nam ad argumentandi rationem quod attinet, nihil ferè differunt genus, & species: species, & individuum.

Differentia est propria rei nota, quae secundum id ipsum quod talis est, ab aliis distinguntur. Idem cap. 5. lib. 1. de inuentione.

Ut, rationale hominis differentia est maxime propria: Nam secundum suam substantiam homo est rationalis, & hac nota proprie ab aliis numpè animalibus rationis expertibus distinguitur. Vide Porphy. cap. de differentia, & Aristo. l. 4. & 6. Top. Ceterum negationem differentiae maxime propriae sequitur negatio speciei quam constituit, & affirmationem affirmatio, ut spongia sentit, igitur animal est: ratione caret, igitur homo non est.

Verarum differentiarum penuria est. Ibidem.

Non possunt assignari differentiae maxime propriae. Hinc ad earum inopiam sarcientiam ambitu quodam & loquendi circutu effingimus aliquid, quod locum eius differentiae speciei effectricis obtineat, multaque persaepe colligimus, quorum unumquodque latius patet, quam hoc ipsum quod definitur, incho. tamè aquantur proposito, & propositum quiddam efficiunt.

P. SAINCT FLEVR

ut si definias a finis esse animal solida pedibus, auribus, & ceteris, que iuncta simul gradibus quibusdam excludunt cetera, & quid proprie sit a finis intra natura sua fines spectandi proponit.

DIVISIO, PARTITIO. Cap. 8.

Divisio est generis in species deductio. Cicero in Top.
Vt animal genus assumpto rationali, & irrationali differentiis dividitur in hominem & brutum: dicitur enim animalium aliud est rationale aliud irrationale.

Divisio fit à forma, à materia, ab adiacētibus, ab actibus, ab efficientibus, ab effectis, ex fine, ex destinatis ad finē.

Rodolph. cap. 7. lib. 1. de inuentione.

Divisio fit per omnes locos, ut à forma, que aptissima est, quia in substantia est, ut corpus aliud animatum est, aliud expers anima: à materia, arborum alia ex femine sunt, alia sponte nascuntur: ab adiacētibus animalium aliud mansuetum est, aliud ferum: ab actibus ut hominum alius studio, alius lucro dat operam: ab efficientibus, ut animalium aliud patet efficacia, aliud calore solis, aliud putrefactione viginatur: ab effectis: ut animalium aliud fatum, aliud ovum, aliud vermem parit: ex fine, ut rerum domesticarum alia ad necessitatem, alia ad ornatum, &c. pertinent: & contra ex destinatis ad finem, ut opum parandarum causa alij honestis artibus utuntur, alij fraude, & iniuria querunt. Reliquos divisionis locos ab eodem Rodolph. cap. 7. l. 1. de inuentione persequitur.

Nihil diuidi potest in ea, quæ sibi repugnant. Ibidem.

Omne quod diuiditur se proprie diuidatur diuiditur in ea, que nullo modo ei repugnant, licet ea inter se pugnent, ut animal cum diuiditur in hominem, & brutum, homo & brutum nos opponuntur ipsi animali licet homo & brutum inter se differentiis essentialibus nempe rationali, vel irrationali distinguantur.

Quicquid diuiditur, de eis predicatur in que diuisum est ibi.

Diuisum enunciat de membris, in que diuiditur, id intelligendum est fieri in diuisione, sumendo inquam nomē diuisionis strictè. Nam in multis diuisionis generibus iam enumeratis falsum reperietur, ut in loco, tempore, efficientibus, & effectis, de quibus id quod diuiditur dici non potest proprie.

Partitio est totius in partes. Cicero in Topicis.

Vt, partitio est cum dico corpus humanum consistere capite, humeris, brachiis, manibus, lateribus, cruribus, pedibus, &c.

In partitione aliquando vitiosum est aliquid prætermittere, aliquando minimè, ibidem.

In partitione, si non sunt multe partes, tum omnes sunt enumerande, si verò infinitæ, tum potiores enumerasse satis est. In diuisione autem generis in species nullam specierum oportet prætermittere cum certo numero contineantur.

PROPRIVM. Cap. 9.

Proprium in vniuersum id voco, quod omni soli, & conuersim prædicatur de re. Rodolph. cap. 8. l. 1. de inuentione.

Vt quemadmodum dicimus omnem hominem erudibilem esse, ita & conuerso, dicimus, quicquid erudibile sit ad hominem esse. Quod quidem propriū soli homini competit. Vide Aristotelam l. 5. Top. Notandum est posito proprio poni speciem, ut risus particeps est ergo homo est. Contra non potest esse risus particeps, ergo homo non est.

Inter proprium, & differentiam re ipsa nihil interest, sed sola comparatione distinguuntur ibidem.

Nam proprium dicitur, quatenus sue speciei. Differentia, quatenus generi, vel aliene speciei confertur, ut rationale animali vel bruto collatum differentia est, homini uero comparatum proprium, quia ut proprium soli homini, id dicitur ex sententia Rodolph.

TOTVM, PARTES. Cap. 10.

Alioquin & partis nomine species & genus intelliguntur, quia simile inter se quiddam obtinent. Rodolph. cap. 9. l. 1. de inuentione.

Nam sicut species suas genus complectitur, ita & totum partes, sed in re permultū interest, quia genus in singularium specierum substantia inest, & de una qualibet earum uerè affirmatur, ut animal inest substantia hominis, & de eadem dicitur: item de leone, boue, asino, & ceteris animalibus uerè dicitur, at totum non ita. Notandum est posito toto poni partes, ut domus est ergo paries, fundamentum, &c. sunt.

Genus de suis speciebus affirmatur, totum de partibus nequaquam ibidem.

Genus, ut confirmat Arist. l. 4. Top. enunciatur de suis speciebus sigillatim sumptis, ut animal dicitur de homine, & bruto, dicimus enim hominē esse animal & brutū esse animal. Totum uerò non potest dici de suis partibus sigillatim sumptis ut domus nō dicitur de tecto. Nā falsum est tectum esse domum, sed de omnibus partibus simul sumptis enunciatur.

Partium quedam pertinent ad substantiam, quedam ex quantitate nomen habent, quedam virtutis sunt atque efficacie cuiusdam ibidem.

Partes substantiæ sunt, ut paries domus est pars, nā domus rationē ingreditur paries: dicimus enim domū cōstare ex parietibus, tecto, fundamentis, &c. Quantitatis partes sunt, ut ius, quæ extensa sunt, pedale, bipedale, tripedale, & quadrupedale, dicimus enim decipederalis rei partes: & in tēpore prateritū, instās futurū, & in numeris denarij sunt partes unū, duo, tria, quatuor. Partes sunt virtutis, quemadmodum dicimus plus roboris Achilli fuisse, quam Aiaci.

Substantiæ partes sunt duplices, aliæ constituendæ rei: aliæ constitutæ ibidem.

Substantialiū partiū aliæ de proximo substantiā cōstituūt, ut sunt materia & forma, uelut in homine corpus, & anima: sine his nō esse res, nō tueri nomē suum potest. Aliæ ad integritatem rei explendā pertinent, quarum nonnullæ deesse rei queūt, sic ut non intercidat, uelut pedes, & manus hominis sunt partes, ac deesse utrumuis horum potest, ut quāuis uel mutilus uel mancus homo tamen sit, & dicatur, ab his argumenta ducuntur. Negata aliqua principali parte, negatur totum ut cadaver non habet animam, igitur non est homo. Porro partes si uniuersæ colligantur totum inferunt, ut parietis, & tectum sunt, necesse est igitur domum esse.

Nam in enumeratione partium si qua amittatur non valet argumentum. Ceterum negato toto continuo partes non tollantur. Non enim recte dicas, domus non est, ergo nec cellum, nec parietes sunt. Nam ex esse imparitate motum ab alia perfectique domo: & ceteris igni atque incendio consumptis, quidem superesse possunt.

Partium alia sunt eiusdem generis, alia diuersi. Ibidem.

Partium est quedam distinctio, quae partes alia eiusdem generis dicuntur, ut partes carnis, partes aequae cuiusdam animalis nominis totius, dicimus enim partem carnis esse carnem. Alia diuersi ut partes hominis carnes, uerui, ossa, quaeque sunt istis similes non sunt homo.

Notatio verbi, coniugata, adiacentia, actus, subiectum.

Cap. II.

Argumenta ex notatione verbi sumuntur. Cicero in Topicis.

Notatio verbi est cum ex vi nominis argumentum elicitor, quae Graeci ἐπινοητικὴ vocant id est (verbum ex verbo) veriloquium. Ut tutores quasi tutores: non tamen admodum uehemens est, argumentum à notatione seu nota: nam aliquis potest aliquem tueri, qui non est eius tutor. Vide Rodol. l. 1. de inuentione cap. 22.

Coniugata sunt, quae sunt ex verbis eiusdem generis.

Coniugata sunt, quae dicuntur esse eiusdem originis, ea autem eiusdem generis esse dicuntur uerba, quae orta ab uno uariè commutantur, oriuntur ab uno, quae idem principium dictionis habent, uariè commutantur, quorum finis est diuersus, cuius genus haec tres uoces sunt in iustitia, iustum, iuste. Nam earum idem est caput ius, ius, ius, diuersus uerò finis, iustitia, ius, te. Huius rei est exemplum est apud Ciceronem in Paradoxis, bene uiuere nihil aliud quam honeste uiuere, non est igitur bonum aliud, quam honestum.

Coniugata ex re potius, quam nomine spectanda sunt. Rodolph. cap. 10. l. 1. de inuentione.

Desapè enim accidit, ut aut propria desint nomina rebus, aut si extent, non idem tamen significant, ut à uirtute, uirtuosum non dicimus sed probum. Hinc colligenda est coniugatio-um triplex ratio, alia sunt quae sola appellatione conueniant, ut officium, & officiosus, quaedam sola significatione ut uirtus, & probus: loquendi consuetudo, ut epibeta inde factuoratur, non patitur alia re, & nomine aptè copulantur. Notandum est locum à coniugatis differre ab eo qui ex notatione est, quoniam ille ex uerbo tantum, hic ex re subiecta uim habet. Itaque ex coniugatis est, Saxa & fustes arma non sunt, ergo armati non fuerunt, qui his uim fecerunt. At si dicas armamentum se saxis & fustibus, ergo armati fuerunt, ex notatione erit cum ex vi uerbi ductum sit ductum argumentum. Armare enim, & instruere, & uera arma capere signat. Vide Quint. cap. 11. l. 5.

Adiacens est modus rei inexistens, quo aliquid aliud, quam secundum substantiae suae denominationem res uocatur. cap. 11. l. 1. de inuentione. idem.

Ut prudentia in homine. Nam Cato secundum substantiam suam homo uocatur, sed à prudentia

dentia prudenti, à virtute probus appellatur. Adiacentiū vocabulo ea intelliguntur, quæ quodammodo quæ qualitate quæ ab Aristotele in categoriis dicuntur, quatenus hæc ad sua referuntur subiectis alio naque relata, alia sortiuntur & nomina, verbi causa virtus relata ad animium adiacens est: eadem cum ad felicitatem refertur, de numero est destinatorum: cum ad vitium respiciantur: cum ad iustitiam & temperantiam genus: cum ad habitum animi species.

Adiacētium alia sensu, alia intellectu percipiuntur: utrunque genus duplex est natiuum: vel accedens. Accedentium verò alia facile dimouentur à subiectis, alia difficulter. Ibidem.

Ex adiacentibus quedam sensu percipiuntur, ut color in hematite, quem oculis cernimus quòd color sit visus obiectum. Quedam intellectu, ut vis hematitis, qua sanguinem sescit, quæ mente perspicimus. Utrunque genus duplex est. Natiuum, quod à natura subiecto inest: ut calor in igne. Accedens opera efficientis paratur, & rei extrinsecus accedit, ut calor in aqua ab igne. Accedentium autem alia facile dimouentur atque separantur à subiectu, quibus inheret, ut rubor in vultu ex pudore contractus: alia difficulter: ut cicatrix ex vulnere difficulter mouetur à subiecto, cui inheret.

Animi affectiones in nomine, & hæ, quæ sunt communes hominibus cū brutis inter adiacentia numerabuntur. Ibidem.

Quoniam animo tria sunt adiacentia, affectiones, artes, virtutes: affectiones trifariam considerari possunt: ut nativæ, ut usu exercitationis que quæsitæ, ut temporaria momentanea. que quedam animi motiones, quæ ut repente adveniunt, ita abeunt quoque subito: ac recedunt. Quedam autem sunt affectiones hominibus cum brutis communes, ut ira, amor, odium, spes, metus, dolor, & reliqua, quæ quidem si accipiuntur, ut ex instinctu nature proveniunt, sic huius speciei sunt propria, sin verò usu & exercitio parantur, sicut in eo, qui se crebrius eis regendum, auferendumque permisit, unde igitur illa, quam vocant Græci efficitur, nos habitum vel ut melius appellare possimus, hoc sanè modo, inter adiacentia numerabuntur.

Actus est, quocumque aliquo modo exerceri afficique dici aut. Idem cap. 12. l. 1. de inuentione.

Vel ignare. Nam actus natura in fluxu quodam, & agitatione est posita, oriunturque ad actus centibus.

Actuum alij natiui sunt: alij usu parati, alij intra semetipsos consumuntur, sed hi duplices, aliis finis est propositus, alij sine carent. Ibidem.

Ex actibus alij sunt natiui, & proveniunt ex natiuis, ut videre, in homine ridere, in animali pasci, moueri, natate, volare, dormire. Alij à consuetudine firmatis veniunt, ut scribere, orare, mederi, iaculari, gubernare. Sunt etiam, qui nihil efficiunt, & intra se consumuntur. Sed hi duplices. Nam alius finis propositus est, ut ambulare. Alij sine carent, ut gaudere, irasci. Actus autem locus feruit cum civilibus controuersis, tum precipue is, qui de rerum natura ac proprietate differunt.

Subiectū in presentia est, cui adiacētia, & actus inmitū-

tur. & in qua recipiuntur actus. Idē cap. 13. l. 1. de inuent.

Ut ignis Caloris est subiectum, cuius beneficio calor existit in rerum natura. Notandum est duplex esse subiectum, unum quo, alterum quo subiectum quod illud vocant, cui ipse vere accidentia insunt, ut est sola substantia. Subiectum quo sine cuius interuentu, principali illi subiecto inesse non possunt: quod genus est magnitudo, id est, quantitas continua. Caterum obiectum quod vulgo dicitur, raris est similitudine quadam ad subiectum pertinere dicitur, subiectum tamen non est, sed verius pro efficiente habebitur, ut calor vi sua incitat oculos ad videndam, quod efficiens est proprium.

Magnitudo est adiacens. Ibidem.

Magnitudo que genere, & natura sua inter adiacentia numeratur, substantia comparata adiacens est, reliquis comparata adiacentibus (que sine ea in subiecto esse non possunt) vice subiecti accipit, quia non nisi interuentu eius reliqua adiacentia substantia imituntur.

CAVSÆ, EVENTA.

Cap.

12.

Causa est res, cuius vi euenit aliquid. Idem cap.

13. l. 1. de inuentione.

Vi architectus dicitur esse causa domus, quod ea sine architecto nunquam fieri: Vel qua posita sequitur effectus, & qua non posita effectus existere nequit. De diuisione cause disserit Cicero in part. & Top.

Forma modus quidam materiae, quo rei contingit, ut huius vel illius speciei accipiat nomē. Rodol. cap. 9. l. 1. de inuent.

Forma est, qua dat esse rei: est enim perfectio & absolutio rei, que quasi vestit materiam, ut animus est forma hominis, A forma autem tale ducitur argumentum, rotundus est globus, est ergo volubilis.

Materia est subiectum, ex quo aliquid generatur, primum, & in quod resoluitur vltimum. ibidem.

Materia est unde aliquid fit, estque subiectum vltimū, ut in homine separatis per intellectum, & cogitationem (quod fieri potest) animo, magnitudine, figura, colore omni denique habitus corporis, & affectione, id quod vltimum relinquitur, variis mutationibus atque formis obnoxium est, ipsum autem perse perpetuum, & incommutabile materia vocatur. Ceterū sublata materia tollitur effectus: ut nullum lignum habuit, non potuit igitur edificare nauem.

Efficiens causa est, quod efficiendae rei operam prebet. idem cap. 14. l. 1. de inuentione.

Efficiens est à quo proprie fit motus hoc est quod materiam mouet, ut ei formam prebeat quemadmodum faber lapidem sculpsit, ut efficiat statuę formam. Notandum est causa negata efficiente, effectum negari oportere, ut nō genuit Traianus, ergo nec Traiano filius fuit. Rursus causa posita effectum poni necesse est. ut sol oritur, ergo lucefit. Atque in us propriis causis rerum spectandę sunt, non aliena. Neque enim apto collegeris hoc modō, faber est, igitur domus est: sed faber adificat, igitur domus fit.

Instrumenta sunt efficientis cause. ibidem.

Instrumenta sunt, ut securi, cerebra, mallei, & quaecumque sunt alia quibus artifex opus suum explicat, quae tamen si non sint causa efficiens, & suum effectum directo non prospiciant, quamquam tamen praerursivem, & preparationem ad efficiendum adhibent, & per se adiumenta, quaedam (licet non necessaria) praebent, & ita sunt efficientis causae.

Ex efficientibus, quae necessitate agunt, alia proprio naturae conatu agunt, alia externa vi impelluntur. Ibidem.

Efficientium necessitatis quaedam agunt proprio naturae conatu: ut malua ventrem subducens. Quaedam vi externa impelluntur ut tormentum, quod telum emittit. Ceterum efficientium alia sunt precipua, ut architectus, qui praestitit edificio extruendo, alia obsequentia quodammodo ministrantia primis, sed haec duplicia, quaedam enim agentia sunt ut Fabri, & reliqua turba operarum. Quaedam agendi instrumenta, ut securi, cerebra, quibus industria artificum in opus explicatur.

Finis est, cuius gratia aliquid fit. ibidem.

Finis est, cuius gratia efficiens agit, ut premium domus, vel usus eius. A fine autem sic argumentum ducimus, doctus euadere cupit. Ergo multos labores perfert, arcem defendere, vel a subita hostium vi, ergo munit.

Finium diuersitas ex bonorum differentia sumenda est. ibidem.

Quoniam finis est cuius gratia omnia agunt, agunt autem omnia boni causa, siue illud reuera sit bonum, vel apparens. Itaque finium diuersitas bonorum diuisione metienda est. Bonorum autem alia sunt per se bona, ut status cuiusque rei in suo genere perfectissimus, sicut ignis summum bonum calidum & siccum esse: Alia non sunt per se bona, sed coefferentia, hoc est adiumento sunt paradisi, tuendisque per se bonis, ut cibus, potus homini.

Finis est praestantissimus rerum omnium. idem cap. 15.

Id intelligendum est maximè de ultimo fine, non de interiectis, praesertim cum omnia ad eum referantur.

Vnius rei plures esse possunt fines. idem.

Vt in aedificatione alius est finis operis, alius operantis, alius iubentis: sed hoc fit diuersa ratione, nam in aedificatione operis finis est domus, artificis merces, domini iubentis usus, vel, ut ex locatione questum faciat.

Euenta ex causis emanant. idem cap. 16. l. 1. de inuent.

Euenta dicuntur, quae vi & impulsu causarum eueniunt: quorum alia effecta, ut quae finis à causis efficientibus: alia destinata, ut quae incertum finem aliquem ordinantur, aut volūt & eadem euenta sumendo nomen effectus in ampla significatione dicuntur effecta. Notandū est effectū posito causas poni necesse esse, hoc est ex euentis vel effectibus colligi causas, ut enim causa effectum indicat, sic vicissim quod effectum est, quae fuerit causa, demonstrat. Ita haec nauem sibi confirmationem praebent, ut ab affectu causae efficientis, dies est, ergo sol est ortus, corpus viuūt, ergo anima ei inest: ab euentu materiae, Cypus liquitur, non est igitur ligneus: ab euentu formae, volubilis est globus, est ergo rotundus: à destinato, nauem emit, igitur nauigare vult.

Forma & finis ydem esse possunt. Ibidem.

P. SAINCT FLEVR

Formam & finem ait Aristo. l. 2. de natura cap. 3. posse idem esse numero: causam effectri-
cem specie eandem. cum his esse posse, numero non posse. Quid autem sit idem numero, & specie
docet idem l. 1. Topic. cap. 6.

Vnius cause vnus est euentus. Ibidem.

Vnius cause vnus est euentus ipse, & proximus, ut ignis per se proximus est causa caloris,
quod vero hinc in luto sequitur induratio, in cera mollities, hinc velut accessiones quedam sunt
primi illius euentus, & effecta, ut ita dixerim secundaria.

*Causarum, & euentorum locus, tum ad alia questio-
num genera, tum præcipuè ad deliberationes accommoda-
tur. ibidem.*

In quibus quid expediat, & an fieri possit quæri solet: quorum alterum à fine, alterum ex
efficientibus perspicitur. Habet etiam vim in demonstratiua materia, ut quo cum animo, &
cur aliquid factum sit ostenditur. Nam verè virtutis ratio à fine pendet, eamque solam ex-
petendam esse ex destinatis confirmatur. Vide cap. de demonstratio genere.

Connexa, contingentia, adiuncta, antecedentia, con-
sequentia, signa. Cap. 13.

*Connexa sunt, quæ non circumstant quidem rem,
sed extrinsecus in eam incumbere videtur, mu-
tuamque inde capiunt denominationem. cap. 10.
lib. 1. de inuentio. Rodolph.*

Exempli gratia diuitiæ connexæ sunt diuiti. Nam à substantia sua Crassus dicatur, à di-
uitiis quæ extra eum sunt vocatur diues. Quod ex sequentibus præceptionibus declarabitur.

Connexa distincta sunt ab adiacentibus. Ibidem.

Duplex est discrimen inter connexa, & adiacentia, alterum quod in adiacentibus non mo-
do ipsa denominantia sed & illa quæ præbent rei denominationem in re ipsa sunt: at in con-
nexis, id quod causa denominationis est, planè extra rem est. Alterum quod in adiacentibus
est à quibus habet res ut denominetur sine illa re esse non possunt, in connexis possunt. Vide
caput de adiacentibus.

*Connexorum alia sunt propinqua, & velut attingen-
tia rem: alia de longinquo aspiciunt rem. Ibidem.*

Ex connexis quedam sunt attingentia rem, ut nebulosum vis. acre, in aqua piscosum, her-
bidum in terra: item altum humile, &c. & quæ corpori nostro incumbunt, ut iunicatum, ar-
matum: quæ omnia ex propinquo spectantur. Alia de longinquo aspiciunt rem: ut sunt ple-
raque eorum, quæ intellectu magis quam sensu percipiuntur, ut diuitiæ, opes, item consul. præ-
tor ciuis, in quibus omnibus aliud spectatur ex alio, atque inde mutua nomina oriuntur.

*Æqualitas, inequalitas, similitudo, dissimilitudo
sunt connexorum. Ibidem.*

Æqualitas est rerum diuersarum eadem quantitas, inequalitas verò rerum diuersarum.

quanti et diuersa: similitudo rerum diuersarum eadem qualitas. Dissimilitudo etiam rerum diuersarum qualitas diuersa, item par, maius, minus doctior, fortior, imbecillior, & cetera id genus connexorum quidem sunt nomina, sed saepe cum in orationem veniunt res sunt comparata.

Contingentia sunt quae contingunt circa rem, ita ut sine ista non eueniant res existere: siue res non existat, ista euenire possint. Idem cap. 2. l. 1. de inuentione.

Vi, pallor ante aegritudinem: potest enim quis pallere, ut non egrotet: & egrotare, ut non paluerit. Hic iurgium ante caedem: potest enim iurgatus quis esse, ut non occiderit: & alius occidisse, qui non sit iurgatus.

Contingentia cum non vno nomine statim intelligatur differunt à connexis. Ibidem.

Differunt à connexis contingentia hoc pacto quod connexa vno significatur nomine quod continuo, ut prolatum est, & eam rem indicat, in qua est, & id quod extra ipsam est, unde id oritur nomen. Nam cum diuitem dicas, accipis statim eum qui est diues, & diuitias à quibus diues vocatur, sic contra in diuitiarum nomine illico, & opes ipsas, eum qui possidet agnoscis. At in contingentibus, vel potius in omnibus accidentibus necesse est ut duo conferamus, quo esse intelligamus ea accidentia esse. Nam si per se astutiam dicas adiacens videtur, si seruum connexum est: si coniungas seruum astutum contingens est. Ceterum illa esse possunt contingentia, quae velut indagine vestigia quibusdam ad ipsam rem nos possunt perducere: cuiusmodi sunt vnius efficiens facta, vel subiecti vnius adiacentia, vel quae in eodem sunt loco, vel tempore, vel quomolibet aliquid commune inter se habent, quo de vno possit in alium fieri transitio. Apud Quintilianum itaque in Mathematico vir fortis hoc ipsum quod fortiter fecit in argumentum adfert futuri parricidii: quoniam in utraque ait opus esse in petus & furoris cuiusdam, ut ambo vnius animi possint videri. Huc etiam mos eorum pertinet, qui ante actam vitam in foro premere quam maxime, & accusare solebant. Vt Cicero 3. inueltina in Catilinam argumentis probat.

Adiuncta sunt, quae rem antecedunt, rei cohaerent, rem sequuntur. Cicero in Topicis.

Adiuncta complectuntur circumstantias eas, quae rem praecesserunt, cum re fuerunt, post rem sequuta sunt: ut rixae, verba minacia, iniuria, antecesserunt: perturbatio mentis in caede, cruor in manu, & alia cum re fuerunt: post caedem: fuga subsequuta est. Haec adiacentia communiter accidentia vocat Rodolphus cap. 2. l. 1. de inuentione, ubi idem disputat de adiunctis ita ut aduersetur Cicero. Quorum quidem adiunctorum erit tale exemplum. Clodius praedixerat, se Milonem intra triduum occisurum: armatus erat, expeditus in equo, cum seruis barbaris & fugitiuis, ergo parauit insidias. Idem in Pseudolo, & in Trinummio Plauti: sua opera & consilio iuuit, quae potuit communicauit, ergo nunquam malum est imprecatus: Haec adiuncta euidentem de se infirmitatem consistunt, quae volunt, non efficiunt, nonnulla tamen vim quaedam efficiendi necessariam habent. Quae ex re nonnullis placet omnia & consequentia dici posse adiuncta, non ex opposito. Adiunctorum nomen latius patet, quam antecedentium, & consequentium, nec assentuntur illi, qui idem argumentum esse volunt, eundem locum ex antecedentibus, & adiunctis, & consequentibus. De quo Cicero non cessat, circa finem Top.

Locus adiunctorum magna ex parte est oratorius, non modo non iurisconsultorum, sed ne Philosophorum quidem, ibidem.

P. SAINCT FLEVR

At, inquit Rodolph. cap. 21. l. 1. de inventione loci adiunctorum non solius est oratoris, sed etiam iuriscensulorum. Et philosophorum. Itaque falsa est preceptio. Dicendum est Ciceronem nunquam voluisse esse solium oratorum, licet dicat magna ex parte cum esse oratorum. Non enim sequitur est magna ex parte oratorum, ergo est solius oratoris. Deinde, ut docet Cicero in topicis omnes locos omnium esse disputatorem ad argumenta suppeditanda, alios abundantius, vel Augustinus disputatorem occurrere. Ergo cum adiuncta sint omnium disputatorum communia, tamen abundantius oratori, iuriconsulto vero & philosopho Augustinus occurrant, id confirmatur preceptione sequente.

Locus adiunctorum ad coniecturales causas valet. ibidem.

Locus adiunctorum oratori abundantius est necessarius ad coniecturales causas probandas. Est autem coniecturalis causa cum de facto queritur: & ea à coniectura, qua explicatur nomen habet. Dicitur vero coniectura (Quin. l. 4. inst. orat. cap. 3. teste) à coniectu, id est directione quadam rationis ad veritatem. Est enim coniectura incerta rei iudicium, ex aliquo manifesto signo, aut ex eius vultu, qui reus agit. ut repertus est quispiam in solitudine recessus cadaver sepeliens, ex sepultura, que manifesta res est, id quod incertum est, id est, qui cadus sit auctor, cognoscitur. Vide cap. de statu coniecturali.

Locus adiunctorum ad philosophos & iuriscos spectat. ibid.

Adiuncta ad ius, & philosophia spectant: cui enim locus & tempus, ut docet Cicero in partitionibus, sub adiunctis reponatur, de loco, & tempore iuriscosulorum, itaque philosophi querunt iuriconsulti quidem, ut Quint. cap. 10. l. 5. inst. orat. placet, ducit argumenta ex locis: spectatur enim ad fide probationis montanus an planus, maritimus an mediterraneus: qua partem videmus Ciceronem pro Milo. tractasse. Quae quidem ratio loci ad ius spectat: quod autem tempus ad ius pertinet, Quint. cap. 10. l. 5. inst. orat. est auctor, qui inquit, à tempore iuris questiones fieri. Ad philosophos quoque locus & tempus pertinent. Vide Arist. l. de natura.

Locus adiunctorum longè diuersus est à locis consequentium, antecedentium, & repugnantium. ibidem.

At, inquit Quint. cap. 10. l. 5. inst. orat. loci ab adiunctis, & consequentibus non sunt diuersi. Itaque falsa est preceptio. Dicendum est Quintil. vocare adiuncta que consentanea, & coniecta sunt cum re, necnon ei coherent: item consequentia Quinti. vocat, non que ex antecedentibus consequuntur, sed que simul mutuo & inuicem sese committuntur, id est, que idem retro valent, & reciproca sunt: ut si iustitia bonum est, recte est iudicandum: si perfidia malum non est fallendum. In hac autem preceptione antecedentia, consequentia, repugnantia, & adiuncta more Ciceronis accipiuntur: Qui vocat adiuncta, que vicinam, & finitimam naturam cum re de qua agitur seruant, ita tamen ut rei necessario non coherent sed satis est, modo vniuersalia sint, etiamsi non semper eueniant, sepius tamè eueniri possint: ut inimicitie cetera adiuncta sunt: non tamen cuiusque inimicus alteri est, eundem occidit. Consequentia vero & antecedentia, & repugnantia necessitatem quandam pre se ferunt, quippe, que ex pronuntiatu connexis sunt. ut si homo est, animal est, homo antecedens est, & animal consequens: homine posito animal sequi necesse est.

Adiuncta non semper eueniunt. ibidem.

Adiuncta frequentius verisimilia sunt, quam necessaria, nonnunquam tamè necessaria, ut superius de loco & tempore dictum est, quo argumento Pub. Clodius absolutus est, qui se interamnia fuisse probauit, quo tempore sacra bone deae Rome in domo aliterius consilii fiebant: quare fieri non potuit, ut ea Clodius polluerit, qui tum Rome non erat, sed in interamnia. Quis ignorat hoc argumentum à loco & tempore petitum esse necessariam? At locus, & tem-

pus adiuncta sunt. igitur ab adiunctis argumenta necessaria nonnunquam eruntur. Insuper propria rerum nota sunt, at propria rerum nota necessaria sunt, ut in his verisimilibus coniunctis, propria nota vis inest: illi eras inimicus, qui casus est, mortem minatus es, noctu existi, profusitatem anteisti; deprehensus es in solitudine iuxta cadauer gladium cruentum, tenes, & faciem robusti vel paluisti, ut deprehensus es, deinde latebras que sinisti, illum igitur occidisti, horum adiunctorum singula verisimilia sunt, & separata refelli possunt: collecta vero, & congregata propria nota, id est signi necessarij vim habent.

Ea dico consequentia, quæ rem necessario consequuntur, antecedentia, quæ necessario re antecedit, repugnantia, quæ nunquam coherere cum re possunt. ibidem.

Antecedens est, quo posito necesse est aliud sequi, ita consequens dicitur, quod antecedente posito sequi necesse est: ut si iustitia est, virtus est, iustitia est antecedens: nam ea posita, necesse est virtutem sequi, unde fit, ut virtus sit consequens: quippe qua posita, iustitia ex necessitate colligatur. Repugnans est, quod cum re cui repugnat, herere nunquam potest, ut nocendi libidinis iustitie repugnat: nunquam enim amicus ei nocere cupit, quem amat. Notandum est, cum dicitur in antecedentibus, consequentibus, & repugnantibus argumentum necessarium esse, id in pronuntiatis connexis intelligere oportet: ut si homo est animal est, homo antecedit est, & animal consequens, homine posito, animal sequi necesse est.

Locus ex antecedentibus, consequentibus, & repugnantibus est proprius dialecticorum. ibidem.

Id non ita accipiendum est, ut locus ex antecedentibus, consequentibus, & repugnantibus ad solos dialecticos pertineat. Nam inquit Cicero in topicis, loci omnes omnium disputationum sunt communes: quo fit ut non dialecticorum modo, sed oratorum quoque & iuriconsultorum hic locus esse videatur.

Locus ex antecedentibus, consequentibus, & repugnantibus reperendi argumenti simplex est, tractandi triplex. ibid.

Locus antecedentium, consequentium, & repugnantium dicitur unus inuentione, quia siue ab antecedentibus siue a consequentibus, siue a repugnantibus argumentis, idem efficitur, idem probas, idem colligis, eademque est in his omnibus conclusio: Tractatione vero dicitur triplex, quia dispositio & elocutio propositionum in his triplex est: ut si ab antecedentibus argumentari velis accipienda est pronuntiatio conexu loco propositionis, deinde in assumptione pars prior affirmati conexi affirmanda est. Ut posterior in conclusione probetur, exempli gratia. Si omne argentum mulieri legatum est, signata pecunia legata est: atqui omne argentum legatum est, igitur pecunia signata legata est. Quando autem a consequentibus aliquid probas, pronuntiatum connexum per contrapositionem convertendum est, quod si ita dispositum sit, propositionis loco dicitur: deinde in assumptione contradicens partem posterioris accipiendum est, ut prioris partis oppositum sequatur, ut si pecunia signata non est legata, non omne argentum est legatum, atqui omne argentum legatum est, igitur signata pecunia legata est. Denique a repugnantibus argumentaberis, si huic pronuntiatio duplicem negationem addideris, quod est, si omne argentum legatum est, signata pecunia legata est: adde negationem unam posteriori parti, & dices: si omne argentum legatum est, pecunia signata legata non est quod certe repugnat. Quare alteram quoque negationem toti pronuntiatio prepone, ut verum pronuntiatum habeas hoc modo. Non si omne argentum legatum est, pecunia signata legata non est, & sit hæc argumentationis propositio. Deinde in assumptione partem priorem huius.

propositioni affirmata, ut posteriori parte contradicens concludatur hoc modo. Non si omne
 argenti legatum est pecunia legata non est, at qui omne argenti legatum est, igitur
 legata pecunia legata est. Ex superioribus exemplis apparet hunc locum antecedentium, con-
 sequentium, & repugnantiam esse argumenti unius, argumentationis triplicis. Nam cum ar-
 gumentum sententia sit & materia, & unius, & robur argumentationis: Argumentatio verò
 forma, nec non elocutio argenti per se propositioni, in aliis exemplis idem est sensus, materia
 eadem, & idem effectus, at dispositio, & explicatio varia est. Quod autem vis eadem sit
 ostenditur. Trium enim formarum argumentationis hæc est materia, & sensus. Cui omne ar-
 genti legatum est, idem sententia legata est, verum hæc una materia triplicem formam
 accipit, ita tamen, ut idem semper efficiatur, & sit eadem formarum omnium conclusio.
 Quæ propter apertum est Rodolphum Agricolum non rectè dixisse cap. 21. l. 1. de inuentione,
 qui antecedentia, consequentia, & repugnantia sicut à Cicero in Topicis sunt exposita, non
 esse inuentionis, sed iudicij tantum dixit, cum vtriusque & inuentionis, & iudicij idem fecerit.
 Inuentionis quidem. Nam Cicero locum hunc reperiendi argumenti simplicem tradit,
 iudicij verò, quia tractatione triplicem esse voluit, cum unius, & eiusdem sententia triplicem
 dispositionem faciat.

*Repugnantia est rerum per se dissidens habitudo, qua
 fit ut alterum dici id esse quod alterum non possit. Rodol.
 cap. 26. l. 1. de inuentione.*

Repugnantia sunt, quæ pugnant unam uni proximè: sic ut neque alterum de altero, neque
 ambo de ictio dici possunt. Hæc & opposita dici solent. Boetius ita finit, opposita sunt, quæ in
 eodem, secundum idem, in eodem tempore, circa unam eandemque rem simul esse non possunt,
 ut calidum, & frigidum. Neque enim aqua potest uno eodemque tempore simul & calida esse,
 & frigida. Notandum est repugnantia per se hoc est per substantiam suam dissidere à se inuicè,
 ut homo & irrationalis repugnant, quoniam rationale, quod repugnat irrationali in substantia
 est hominis: ergo homo per se hoc est per substantiam suam ab irrationali dissidet. Id dicitur ex
 sententia Rodolph. Oppositorum autem quatuor sunt species, relatiuè opposita, contraria, pri-
 uatiuè opposita, & contradicentia. Vide Aristotelem in Categorijs cap. de contrarijs.

*Ad aliquid, quæ & relata dicuntur, ea sunt, quæ secun-
 dum hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur. Ibidem.*

Ut seruus domini dicitur seruus: & dominus serui dominus: quæ dicuntur relatiuè oppo-
 sita, neque in idem subiectum respectu eiusdem cadunt, ut cuius es filius eiusdem non potes esse
 pater. Notandum est relatorum unum uni tantum opponi, id de speciali, nō de numerali uni-
 tate accipiendum est. Ergo ut qui centum habeat filios, tamen quatenus est pater uni tantum
 (de speciei unitate loquor) opponitur omnes nisi filio: siquidem omnes illi speciei idem sunt, & in
 communi ratione filij conueniunt. A relatiuè oppositis in hunc modum argumentamur. Au-
 gustus est Octauij filius, ergo non est eius pater. Illud etiam admodèdū, uno relatiuorum po-
 sito, poni & alterum, sed in subiectis diuersis, ut pater est, ergo sunt ei liberi.

*Contraria sunt qualitates, quæ nō possunt simul in eo-
 dem existere. Aristo. cap. de contrarijs in categorijs.*

Hinc altero contrariorum affirmato alterum tollitur: ut aqua calida est, non igitur frigi-
 da. Contrariorum etiam contraria sunt consequentia, quod argumentandi genus apud orato-
 res est frequens, ut si stultitiam fugimus, sapientiam sequamur, & bonitatem si malitiam:
 huc illud pertinet. Si bonum est non tangere uxorem, malum igitur tangere.

Priuationo est defectus alicuius in eo, quod id natum est habere. Rodolph. cap. 25. l. 1. de inuent.

Ut cecitas est defectus visus non in quouis, neque enim lapis cecus dicitur, sed in eo quod est natum videre, hinc visus & cecitas sunt priuatiue opposita, a quibus in hunc modum argumentamur. Cecus est, ergo non videt. Breuiter, horum altero posito, & affirmato, alterum tollitur, sicut in ceteris pugnantibus. Bonum incolumnis acies, misera igitur cecitas.

Contradiscientia sunt propositionis inter quas nullo modo conuenit. ibidem.

Vt Homerus est poeta. Homerus poeta non est. Ex contradiscitentibus in hunc modum argumentamur. Si vera est propositio Cicero est eloquens: falsa est illa. Cicero eloquens non est, ad locum pugnantium etiam pertinent diuersae species, & differentia, in quibus necesse est affirmata una reliquis tolli, viola flos est herba igitur non est, Sic in differentia homo est rationis particeps, ergo rationis expertus non est.

Signum est quod ex eo de quo queritur natum sub oculis venit. Quint. cap. 9. l. 5. inst. orat.

Vt sanguis ex eade. Signum quoddam est necessarium, quoddam non necessarium, quoddam in contrarium recurrit: ut uinit igitur spirat, quoddam non recurrit: ut mensis est, ergo satius est. Item signum quoddam necessarium, & illud non est argumentum, sed probatio quaedam inartificialis. Id intelligendum est de signis ab oratore considerandis, non de mathematicis. Vide Rodolphum cap. 26. l. 1. de inuentione.

COMPARATA, SIMILIA.

Cap. 14.

Comparata sunt, quae vel maiora ex minoribus, vel minora ex maioribus vel paria ex paribus credibilia probant. Quint. l. 5. inst. orat.

Maiores hic sumuntur ut Cicero in partitionibus, non pro grauioribus, aut difficilioribus sed magis conuenientibus: eodem modo quae pariter uel ex aequo conuenire possunt, uel contra. Primum ergo argumentum erit ex maiore semper in negantem partem: ut, ne quidem in fratrem contumeliosus fuit, multo igitur minus in patrem. Regula est si quod magis conuenire poterat, auferitur, quod minus auferatur. Ex minore semper in partem affirmantem: Orestes matrem suam interfecit, ergo multo magis occidisset ciuem. Regula si occidisse patrem, quod minus conueniebat, attribuitur, multo magis ei tribuitur, quod magis conuenire potest nempe ciuem suum occidere. Praeterea argumentum ex pari ducetur nunc in affirmantem partem, nunc in negantem: In affirmantem hoc modo. Horatius sororem occidit, non igitur fratrem occidere poterat.

Similitudo est rerum differentium eadem qualitas ibidem.

Duplex, inquit Cicero in Topicis est similitudo. Altera ex aeterno similium particularium, quibus ad unum aliquod uniuersum peruenimus, quam argumentationem inductionem uocamus: altera cum unum uni opponitur, par pari conferitur. Quint. l. 5. inst. orat. similitudine ad exemplum refert, ut si unumquodque membrum hunc sensum haberet, ut posse se ualere putaret, si proximi membri ualitudinem ad se traxisset, debilitari, & interire totum

carum necesse est: si si quisquisque nostrum ad se recipit comoda aliorum, detrahidi que
 qua cuique possit emolumentum sui gratia societas hominum & communitas evertatur, necesse
 est. Non enim videtur alienum argumentum omnino ab exemplo, esse à simili posse. Superior
 Scipio magnus & arduus praelio cum in Hispania superasset Cartaginenses, Triumphum non
 postulat, quia consul non erat ergo nec Pompeius triumphum ducere debet, licet Fabium
 Rullum, diutius quousque ex libertis genitus, a senato amoverit. Notandum est similitudinem
 ut dixi in præceptione esse circa qualitatem, comparationem vero circa quantitatem. Vide
 Rodolph. cap. 15. l. 1. de inventione.

TESTIMONIA, AVTHORITAS, QUÆSTIO
 siue tormentum, præiudicia.

Cap. 15.

Testimonia propria causæ sunt. Quint. cap. 11.
 lib. 5. inst. orat.

Testimonia enim per se sine oratorii artificio causæ fidem faciunt, nec dicendi
 vocem spectant, cum etiam tacente oratore etiam sepe peragantur, & iudices
 ipsi sibi per ea se oculis auribusque fidem faciant.

Testimonia à re longè disiuncta sunt. Cicero in Top.

At, inquit Rodolph. cap. 2. l. 1. de inuent. necesse est omnia quæ pro re quaque vel contra
 rem dicuntur, esse quadam natura societate coniuncta: disiuncta esse testimonia, & coniuncta
 reprobata. Dicendum est omnia quæ probandis aliis conveniunt consentire proposito, nec ab
 eo discrepare. At in hac præceptione disiuncta sumuntur non pro dissentaneis, aut à præsen-
 ti questione discrepantibus, sed pro rematis ab arte, & in eo de quo queritur non inclusis, ve-
 rum ab arte separatis.

Duo sunt testimoniorum genera, divinum & humanum.
 Idem in partitio.

Cum duplex sit testimonium divinum, & humanum, divinum est, cuius principium Deus:
 humanum vero, cuius principium, & causa homo est. Divinum continet oracula, deorum voces,
 auspicia, divinationes, ex inspectione auium, vaticinationes vatum, responsa sacerdotum,
 quæ ex libris Sybillinis, ac divinis desumpserunt, de religioibus & sacrificiis instituendis, de
 diis placandis. Ceterum responsa sunt sacerdotum, non quatenus sum homines, sed quatenus
 in eorum manibus erant depositi libri divini. Aruspicia, aruspices olim divinabant, ab extorum
 aut intestinorum cognitione: si color intestinorum fuisset niger, malum erat omen: si candi-
 dus felicitus. humanum auctoritatem, voluntatem, rationem, aut liberam aut expressam, ad quod
 pacta, promissa, iurata, quesita continent: ad quod referuntur Chirographa, stipulationes, com-
 mentaria, edicta senatusconsulti, de quibus notabis apud Ciceronem in partitionibus, &
 Quintil. in quinto inst. orato.

Auctoritas pondus habet in rebus. ibidem.

Auctoritas est probati artificis, ubi sunt tamen rationes, his uti maioris est artificii, quam
 auctoritate. Vide Ciceronem l. 1. de natura deorum. Ibi reprehendit morem Pythagoricorum,
 qui putant se satisfecisse questionibus dicendo ipse dixit.

Quæstio ad veritatem eruendam valet. Vulpianus.

Quæstio hic sumitur pro tormento corporis, & dolore, ad extorquendam veritatem à ma-

li & sceleratis hominibus: cui nō semper est credendum. Vide Valerū Maximum libri quinti, capite 8.

Præiudicia sunt loci assumpti. Quint. cap. 1. lib. 5. insti. orato.

Propterea quod ipsa præiudicia arte carent, & summis eloquentiæ viribus sunt confirmāda. Præiudicatorum autem vis in tribus generibus posita est, rebus, quæ ex paribus causis iudicata sunt, aut cum de eadem causa pronunciatum est, aut actorum incusanda negligentia.

LOCI PERSONARVM.

Cap. 16.

Loci personarum sunt, patria & natio, sexus, parentes vel genus, ingenium seu indoles, educatio & disciplina, mores, res gestæ, vitæ genus, professio, atque officium, Ætas, mors, opinio secuta post mortem. Quint. cap. 10. l. 5. inst. orat.

Quoniam sui cuique genti ac nationi mores sunt, nec idem in Barbaro Græco Romano probabile est à natione sic argumentari licet, testes sunt græci ergo sunt leues: A patria Romanus sum ergo non sum flagris cadendus. A sexu Iuno apud Virgi. duo dū femina unā dolo vicistis, quid est ergo cur gloriemini. A parētibus, hic est optimis & probatissimis parentibus natus, ergo in eū non cadit tale facinus. Eodē modo à genere. Nunquā ex malo patre bonus filius. Ad indole, est in hoc puero egregia quedā & præclara indoles virtutis, ergo spes est fore, ut in virū probū euadat. Ab educatione & disciplina. Athanasius est ab episcopo viro piētissimo educatus, ergo euadet in virū præstāte: hunc cōsuetudo studia, & cōmerciū pertinēt. A moribus semel malus, semper præsumitur malus: quia mali mores sunt iudiciū prauī animi. A reb⁹ gestu ut pro lege Ma. Cice. loquēs de Pom. idoneo. A vitæ genere, professione, & officio. Christianus es, igitur iniuriā acceptā æquo animo feres: Præsul es, fac ante omnia vir sis bonus quo melior tuo exēplo ceteros reddas. Ab etate, Calius iuuenis est, igitur ei ignoscendū est. A morte, hic pro patria mortem oppetere non dubitauit, ergo iam cōpotem esse æternæ felicitatis credendum est. Ab opinione post mortem. Cicero ad Quintum fratrem. Non est enim in his solis vidēdam æstimationibus ac iudiciis: qui nunc sunt hominum: sed hi etiam qui futuri sunt. Quamquam illorum erit verius iudicium obtreclatione, & malevolentiam liberatum, hinc morte Tyberij populus Romanus est letatus, ergo malus erat. Notandum est hos locos personarum nō solum ad ciuiles causas, sed ad epistolæ laudatorias, & ad hortatorias pertinere.

ELOQVVTIO, TROPVS, FIGVRA.

Cap. 17.

Loquutio verborum est, & sententiarum ad inuentionem accommodatio. Cicero l. 1. de inuent.

Eloquutio in duobus posita est, in idoneis verbis scilicet, & in sententiis, ne in verbis singulis barbarissimus, ne in pluribus Solæcissimus existat. deinde siue verba, siue sententias competenter inuentionibus dispositas applicemus.

Eloqui est in verbis, idem in part.

Eloquutio proprie est verborum, verba enim proferuntur non res.

Eloquutionis duo sunt genera, Vnum sua sponte fusum, alterum versum, & mutatum. ibidem.

Genus eloquutionis sua sponte fusum dicitur, quod naturali quodam impetu fluit, & emanat, ut cum dicitur rhetorica est bene dicendi scientia: Versum & mutatum erit, si sursum versus retroque dicatur. ad hunc modum, scientia bene dicendi est Rhetorica. Versum autem tropu, mutatum vero figuru.

Prima vis eloquutionis est in simplicibus verbis, altera in coniunctis tota perspicitur, ibidem.

Primum genus eloquutionis nempe versum ac mutatum est in simplicibus verbis, vel coniunctis. Simplicia, voco ut homo, Socrates. Coniuncta ut Socrates philosophatur. Et simplicia verba aut natia sunt, que significata sunt sensu, aut reperta. Natia dicuntur, que à grammaticis vocantur primitiua, ut ager: Reperta vero deriuatiua ut agricola ab agro.

Eloquutionis duæ sunt species, Tropus & figura. Tal. in Rhet.

Ornari, inquit Cicero in Bruto, Græci putant, si verborum immutationibus utantur (quas appellant τροπος) & sententiarum orationisque forms, que vocant εχηματα.

Tropus est eloquutio, qua propria significatio verbi in alia mutatur. ibidem.

Tropus enim dicitur à verbo τροπος, id est muto. Cuius quatuor sunt genera, Metonimia Ironia, Metaphora, Synecdoche.

Metonimia est cum ex causis effecta significamus. ibidem.

Ut cum inuentorem pro re inuenta sumimus, veluti Martem pro bello. Quos amisimus ciues (inquit Cicero pro Marcello) eos martis vis perculit, non ira victoria.

Metonimia est cum ex effectis causæ significamus. ibidem.

Ut quam acerba, quam formidolosa (inquit Cicero. l. agræ. quam quousa concursatio Decemviralis futura sit non videtis? ut concursatio dicitur acerba, quia dolorem, formidolosa quia formidinem: questuosa, quia questum allatura sit.

Metonimia est cum nomen proprium rei subiectæ ad significandam rem adiunctam traducitur. ibidem.

Ut cum ponitur continens pro re contenta, queque rant, inquit Cicero in Bruto, propria cum prestantis in repub. viris tum bene morata & bene constituta ciuitatis, ex bene autem morata ciuitate bene moratos intelligit ciues.

Metonimia est cum ex adiunctis res subiectas intelligimus. ibidem.

omina virtutum ipsarum pro viris bonis, & vitiorum pro malis, & multarum aliarum pro personis quibus adiuncte sunt, usurpantur veluti, Quæ res luxuries (inquit

Cicero *In Arran* in flagitiis, crudelitas in suppliciis, auaritia in rapinis, superbia in contumelia efficere potuisset, eas omnes se hoc in proatore per triennium pertulisse, luxuries pro luxurioso ponitur, crudelitas pro crudeli, auaritia pro auaro, superbia pro superbo.

Ironia est dicere, quod quis non dicere simulat: aut in contrariis nominibus res appellare. ibidem.

Prioris modi formula talis est. Neque dicendum esse arbitror eos, qui bene se meritos esse predicant, videri civitatem multum malis afficisse: nos autem quos isti ingratos aiunt, et illis auxilium sepe tulisse, et nemini iniuriam fecisse. Cum igitur per simulationem praeiudicium loquens aliquis breuiter admonet, talis est ironiae formula. In contrariis autem nominibus res appellare licebit ad hunc modum hi quidem viri boni socios male tractarunt: nos vero ignaui beneficiorum in eos auctores fuimus.

Metaphora dicitur ex simili significans simile. ibidem.

Vt lumen in sole proprium est, lumen ingenij per similitudinem illinc translatum: Cicero in somnio Scipianis. Hic tu ostendas oportet patria, lumen animi, ingenij consilique tui: dicitur metaphora ex elementis, ex igne: ut natura nobis paruos igniculos dedit: ex aeris affectionibus: Virgilius 4. Aeneidos, Consilium vultu tegit, ac spem fronte feremat. hoc verbum (feremat) ab aeris puritate, et claritate ad letitiam vultu translatum est. Denique ut summam complectar, quod per species omnes enumerare infinitum esset, translatio ex singulis rerum generibus gratiam, et ornatum petit, quod omnia pene nomina proprie rebus accommodata in aliam significationem vicinam, et similem, decoris et elegantiae gratia transferri possunt.

Catacrests est verborum abusus, quae non habentibus nomen suum, accommodat quod in proximo est. ibidem.

Vt parricida, pro interfectore est catacrests, et synecdoche, quia species pro genere ponitur, qui duo tropi ad metaphoram reuocantur.

Allegoria ex multis verbis translatis constat. ibidem.

Vt, Horat. 1. Oda. ò nauis referent in mare nauis fluctus, ò quid agis fortiter occupa portus, Ibi nauis sumitur pro repub. Fluctus pro bellis civilibus, portus pro pace, et concordia, Hic tropus sub metaphora continetur.

Aenigma est obscura quaedam allegoria. ibidem.

Vt cum dicimus iniuriam pati pro inferre.

Hyperbole est, cum quid excedens fidem proponitur. ibidem.

Vt apud Virgilium qui candore niues anteirent, cursibus aura, hic tropus ad metaphoram refertur.

Synecdoche est cum ex parte totum, aut ex toto pars significatur. ibidem.

Ex parte totum duobus modis intelligitur, primus est, cum membrum pro re integra ponitur. ut tectum pro domo. Cicero Phil. 2. ò tecta misera. Secundus modus est cum ex specie significatur genus, ut cum parricida pro interfectore hominum ponitur, Cicero 1. catil. Certe de reendum non erat, ne quid hoc parricida civium interfecto inuidia mihi in posteritatem redundaret. Contra autem totum pro parte dicitur etiam duobus modis, aut enim totum inte-

P. SAINCT FLEVR

gram pro membro positum est, ut Virgil. 1. AENEID. pabula gustassent Troie Xanthiumque bibissent. Xanthium potus dicitur pro aqua parte aliqua Xanthi fluminis, aut ex specie generis, iracundior Adria, pro quous mari dicitur. Breuiter dicitur Synechoclie cum aliud ex alio intelligitur, ut uicorum, pro morui sui, et clamauit orator.

Figura est eloquutio, qua oratio à recta & simplici consuetudine mutatur. ibidem.

Ut enim dictionū alia est propria, alia est modificata, sic orationū alia recta, alia figurata.

Figure duo genera sunt, vnum λέξας, alterum Ἀφοίως.

Figura λέξας nihil aliud est, quàm numerus quidam orationū, & modulus id est apta, & suam dictionum conformatio, qua cum delectatione percipitur: de altero Ἀφοίως genere postea dicemus, numerus efficitur in oratione partim ex apta pedū structura, & collocatione, partim ex suauitate, & modalata uotum, inter se consonantium similitudine.

Certis numeris & pedibus utitur orator. Cicero 1. de oratore ad Quintum fratrem.

Ut Cicero presertim in initio periodi, & orationum, ut pro Cluentio, anapesto usus est. Animaduerti indices. Nonnunquam dactylo, ut principio generi animantium, in officiis. Quint. etiā l. 6. inst. orat. cap. 2. putat in initis accommodatum Creticum, quo usus est Cicero Philip. 5. Aduolabant. In fine periodi Aristo. l. 3. Rhetor. pœana probat, constat tribus breuibus & longa, ut temeritas.

Epizeuxis est subiunctio eiusdem scilicet verbi sine aliqua intermissione, maioris vehemētiae gratia. Ibidem.

Ut meme adsum, qui feci.

Anadiplosis est repetitio eiusdem dictionis in fine precedentis, & initio sequentis versus. ibidem.

Ut Virgil. AEGloga 10. Pierides vos hac facietis maxima Gallo, Gallo cuius amor tantum mihi crescit in horas.

Homeoteleuton quum similiter vel dictiones, vel sententiae finiuntur. ibidem.

Ut Cicero de Resp. Arusp. ut Pub. ille Scipio natus mihi uideatur ad interitum, exitiūque Carthagini, qui illam à multis imperatoribus obsessam, oppugnatam, labefactam, penè captam, aliquando quasi fatali euentu solus euertit.

Anaphora, relatio, numerus est, quo sonus idem in principio auditur, vel incisorum, vel membrorum, vel periodorum. Ibidem.

In principis quidem incisorum spectatur anaphora: ut Cicero pro Quintio. Quid hæc amenitas, Quid hæc festinatio, quid hæc immaturitas tanta significat? non uim? non scelus? non latrocinium. In initis membrorum reperitur. Cicero pro Cluentio, Legum magistri magistratus.

Legum interpositis iudicet. Legum denique idcirco serui sumus, ut veri esse possimus. In principio etiam perdidicimus Cicero pro Sexto Roscio. Accusant quos qui in fortunas huius suaserunt causam dicitur, cui nihil præter calamitatem reliquerunt. Accusant quos quibus occidi patrem sexti Rosci a bono fuit, causam dicitur, qui etiam ad hoc iudicium cum presidio venit &c.

Anaphora fit aliquando in diuersis verbis. ibidem.

Vt Cicero Agrar. 2. Tamenne vexari Rempublicam, contemni maiestatem populi Romani, deludimus metipsum diuitius a tribunis plebis patiemini.

Epistrophe conuersio numerus est, quo similis dictionum sonus sæpius in eisdem fines conuertitur. ibidem.

Vt Cicero in Verr. Atque illud etiam a te audire cupio, quare cum ego legem de ambitu tulerim, ex Senatusconsulto tulerim, saluis auspiciis tulerim, salua lege helia, & fasia, tu eam esse legem non putes?

Epanalepsis est numerus quo sonus idem in principio, & sine percipitur. ibidem.

Vt Cicero Act. 7. Multi & graues dolores inuenti parentibus, & propinquis, multi.

Epanodos, regressio, numerus est similibus vocibus, vel in principio & medio, vel medio, & clausula resonans. ibid.

Vt Cicero pro Plancio, gratiam qui refert, habet: & qui habet in eo quod habet refert.

Climax, gradatio, numerus est cum oratio ita progreditur, ut antecedens sequenti loco prius repetatur, quam proximum assumatur. ibidem.

Hoc modo si debuisset petiisses statim: si non statim paulo equidem post: si non paulo post at aliquando.

Παρομοιοία ex vocum similitum collisione gignitur: hæc nominum similitudo multis modis variatur. ibidem.

Alias enim nomina primis syllabis inter se consonant, ut Cicero Act. 2. Nam ut apertus fuit in corripiendis pecuniis, sic in spe corrumpendi iudicij, alias mediis. Cic. Philipp. 8. En cur magister ex oratore orator factus sit: Alias primis & mediis. Cicero pro Quinto, qui ab adolescentulo questum sibi instituisset sine impendio, posteaquam nescio quid impendit.

Polyptoton multitudo casuum varietate distincta. ibidem.

Vt AENEIDOS 4. Littora littoribus contraria, fluctibus undas imprecor, arma armis pugnent ipsique nepotes.

Vnum genus figure est Ἀναφοράς. Ibidem.

Ἀναφοράς est confirmatio quedam enunciande sententia, qua in comprehensione orationis cernitur & idcirco mutatis, aut transpositis verbis omnino retineri potest, quod non fit in figura λέξεως.

Optatio versatur in petitione, quia voti cuiusdam petitionem dat. ibidem.

P. SAINCT FLEVR

Vt Cicero pro lege Manilia, utinam Quirites virorum fortium atque innocentium tantam copiam haberemus, ut hæc deliberatio vobis difficilis esset, quoniam patissimum tantis rebus, ac tanto bello proficiendam pararetis.

Imprecatio est cum malū aliquod alteri optamus. ibidē.

Vt Terent. in Heaut. ut te quidem dū deceque omnes quantum est Syre, cum istoc inuento, tamque incæptis perdunt.

Salutatio testificatur verbis quandā benevolentia. ibidē.

Vt, Ovidius Fast. I. Disque petitorum dixit, saluere locorum.

Deprecatio est cum potestas, aut nomen, aut auxilium alicuius imploratur. ibidem.

Vt Cicero pro Rabirio, Que cum ita sint primum quod in tanta dimicatione capitis, fame, fortunæ, omque omnium fieri necesse est, ab hanc optimo maximo cæterisque diis deabusque immortalibus, quarum ope, & auxilio multo magis hæc respub. quam ratione hominū, & consilio gubernatur, pacē, & veniam peto precorque ab iis, &c. Deinde vos quirites, &c.

Addubitatio præ se fert solliciti hominis, & h. esitantis affectum. ibidem.

Vt Cicero pro Rosc. Amer. Quid primum querat, aut unde potissimum ordiar, aut quod, aut à quibus auxilium petam? Deorum ne immortalium? Populæ Romani? Vestræque, qui summam potestatem habetis hoc tempore fidem implorem.

Communicatio est cum aliis quædam consultatio, & deliberatio. ibidem.

Vt Cicero pro Rabirio, Tu demique Labiene quid faceres tali in re, ac tempore: cum ignavia ratio te in fugâ atque latebras impelleret improbitas & furor L. Saturnini in capitolii arcefferet, consules ad patriæ salutem ac libertatem vocarent, quam tandem auctoritatem, aut quam vocem, cuius sectam sequi, cuius imperio parere potissimum velles?

Permissio est cum alicuius facti licentia datur. ibidem.

Vt Cicero Agrar. 2. Si quid est, quod indagaris, quanquā iniuquum est, tamen consume sanè.

Concessio in dictis, cum aliquid damus quod alius concedi postulat. ibidem.

Vt Cicero Act. 7. Sit sacrilegus, sit fur, sit flagitiorum omnium vitiorumque princeps: ac est bonus imperator.

Prolepsis est cum aliqua questio occupatur, eique protinus responsio subiecta redditur. ibidem.

Hoc modo Cicero pro lege Manilia. Quid est tam nouum, quam adolescentulum priuatum difficili reip. temp. re exercitum conscicere? consecit: huic præesse & præfuit: rem optime ductu suo gerere? gessit.

Prosopopœia, personarum fictio, nimirum quum rebus mutis sermo tribuitur. ibidem.

Vt Cicero in Catilinam patriæ sermonem accommo dat.

Dialogismus

Dialogismus fit quum quis secum disputat, inquit que quid agat, vel quid agendum putet. ibidem.

Vt apud Virgilium, En quid ago, rursusne procos irrita priores experiar?

Digressio a re proposita in aliam rem, non tamen profusus alienam abruptio. ibidem.

Ea interdum est longior, ut Cicero a citione sexta in Verrem comparatione Marcelli furti a verri exaggerat: unius etiam urbis omnium pulcherrima atque ornatissima Siracusarum descriptionem commemorabo &c. Brevis digressio est ut parentihesis, id est brevis sententiae in continua oratione interiectio.

Aversio, cum oratio a persona detorquetur ad aliam, quae ex conditione personarum variè distingui potest. ibid.

Aliàs enim fit ad humanam personam, Virg. qui te magne Cato tacitum, aut te Cossè relinquit: ab hominibus ad deos ut Cicero 1. Catil. Hæc omnibus cum summa reip. salute cù te. peste &c. dum tu Iupiter qui iisdem, quibus hæc urbs auspiciis &c. alias ad rem mutatam, & inanimatam, velut ad personam oratio transfertur. Cicero pro Milone, religionis mehercule ipse araq; &c. Interdum verò ad incertam personam nos conuertimus. Virgil. Quis morere ut mèrita est ferroque averte dolorem &c.

Reticentia abruptio, qua pars aliqua sententiæ reticetur, & oratio quasi abruptitur. ibidem.

Vt Cicero, An ille huius legis, quam Clodius a se inuètam gloriatus, est mentionè facere ausus esset viuo Mil. ne dicam consule? de nostrum enim omnium causa nõ audeo totum dicere.

Correctio propositæ sententiæ reprehensio, & emendatio. ibid.

Vt, Cicero 2. offi. Italiam ornare, quam domum suam maluit: quamquam Italia ornata, domus ipsa mihi videtur ornatio: huc pertinet reuocatio suispirius: ut Cicero actio. 7. Sed quid ego his testibus utor.

Exclamatio orationis elatio, & cõtentiõ ad augẽdũ reperia, quæ persæpe declaratur his particulis, ô, heu, eheu. ibid.

Vt Cicero, O dii immortales? ubinam gentium sumus? pertinet etiam huc quæ finitima est execratio, licet cum optatione permixta sit, ut dii te perdant. Species est epiphonema. Virg. Tanta molis erat Romanam condere gentem.

Sustentatio suspensio, cum res magna dicitur, & modo maior, & modo minor. ibidem.

Vt Cicero 7. act. de seruis Leonide.

Licentia, qua quis præ se fert audaciam dicendi, quod periculosum dictu videbatur: interimque velut proœmiũ præcedit attentionis gratia. ibidem.

Vt, Cicero pro Ligario, Vide non reformidem, vide quanta lux liberalitatis, & sapientia tue, mihi apud te docendi aboriatur, &c.

P. SAINCT FLEVR
DISPOSITIO, MEMORIA,
Pronunciatio. Cap. 18.

Dispositio ad inuentionem refertur Cic. in partit.

Est enim dispositio rerum inuentarum (inquit Cicero l. 1. de inuent.) in ordinem collocatio.

Dispositio est orationi necessaria. Ibidem.

Ut in exercitijs non parui refert, quae sit militum collocatio, qui nam in acie constituentur, quae sint principia, qui in utroque cornu, ne si equites cum pedibus permisceantur, sint inuicem incumento. Ita in oratione debet esse magna cura oeconomicae, & collocationis, sed quoniam res sunt & priores & potiores verba, sic rerum potior erit collocatio. Ex rerum collocatione nascitur gratia perspicuitas, ex verborum dispositione & structura numerus, & musica: caudendum tamen ne id fiat nimium anxie & operose.

Res & verba collocanda sunt. ibidem.

Collocatio est propria rerum quamuis verba etiam dicantur collocari, hoc est eligi, & constructi in dicendo: eliguntur enim grauiora, leuiora, significantiora: constructuntur apta & bene coherentia.

Praecepta dispositionis non sunt perpetua. ibidem.

Praecepta collocationis circumstantiis saepenumero mutantur. Vide Quint. cap. 9. l. 1. instit. orat. Heren. l. 3. & Rodolph. l. 3. de dispositione.

Pronunciatio siue actio est ex rerum & verborum dignitate vocis, & corporis moderatio. ibidem.

Rem enim magnam dicturus, pompam corporis perpendas, & vocis, ut rem humilem dicturus hac eadem moderatus ostendes. Ita que pronunciatio in duobus est in voce, & corpore, corpus vero dicitur habet motum sui, & vultum, quae scilicet ad negotium composito saepe rebus addimus, a quo detrahimus dignitatem.

Pronunciatio voce, vultu, motu, gestuque corporis constat. ibidem.

Vox ferè à tragædorum in oratore esse debet, de vultu vero, qui est oratori desiderandus Horatium l. 1. de arte poetica, audias licet: Vultum verba decet, oratum plena minarum: Luctum lacrimas: ferarum seria dictu: gestus quoque summorum actorum in oratore ferè est requirendus, motus est corporis vel in toto vel in partibus, ut capite, humeris, brachijs, manibus, pectore, lateribus, pedibus. Vide Quint. l. 11. instit. orat. cap. 3.

Vna in dicendo pronunciatio dominatur. Cicero lib. 3. de oratore in Bruto.

Demosthenes enim interrogatus quam artis dicendi partem potiore iudicaret, saepius pronuntiationem respondit.

Memoria rerum omnium custos est. ibidem.

Nam cum omnia inuenisti, disposuisti, eloquutus es, gestum, vultum, motumque corporis (quae actionis seu pronuntiationis sunt partes) obseruasti: tandem earum omnium rerum thesaurum, (orationem pronuntiatum) memoria quasi custodi committere debes.

*Est memoria duplex, artificiosa & naturalis. Quintil.
cap. 11. l. 11. instit. orat. & Herenn. lib. 3.*

Memoria naturalis est in posteriore cerebri ventriculo posita, & talis non cadit in preceptum. Artificiosa vero memoria, inquit Cicero in part. constat locis, & imaginibus, ut si memoria mea diffiderem, diceretur de fortitudine, temperantia, animi celsitudine, in tabulis, aut pagularibus alicuius viri fortis faciem, ut Hectoris: & temperantis, ut Masius Numidius imperatoris inscriberem: qua inspecta, dicendorum memor efficerer, Quod si tabula deesset, illos in certa aula locis stantes mente, & cogitatione conciperem. Negat tamen Quintilianus l. 11. instit. orat. cap. 2. memoriam artificiosam esse oratori utilem, A. ificiūmque memoriae, in sola ponit exercitatione.

ORATIO, ET EIVS PARTES.

Cap. 19.

Quatuor sunt partes orationis, exordium, narratio, confirmatio, & peroratio. Cicero in partit. & Quint. l. 4. instit. orat.

At Cicero l. 1. de inuent. & l. 1. ad Herennium sex orationis partes ponit in numero, exordium, narrationem, partitionem, confirmationem, refutationem, & cōplexionē. Aristotel. verò in Rhetoricis pauciores facit propositionem, & confirmationē. Alij sibi persuadent orationē interdum unica parte contentam, perpetua, & continuata rei suscepta expositione: nam possumus aliquando eo modo rem exposere, & ita clarè, & perspicue, ut discipulorum, & expositorum epilogum, auditorum animus non requirat. Alij verò quinque tantum constitunt exordium, narrationem, confirmationem, refutationem, & epilogum. Dicendum est sex orationis partes constituisse ratione materia, quæ nonnunquam sic ampla est, fecunda, abundans, & copiosa ut iis omnibus partibus tractari ipsa debeat: Si quam istarum tollas fiet fortassis magno, & ingenti cause dispendio: Quando verò alibi quatuor cum Quintil. facit rationem habet frequentioris usus: Nam ferè fit, ut ad materiam à nobis in oratione susceptam ad exitum usque deducendam, sufficiant hæc quatuor partes, vel tritum illud rhetoricum iter ingressus, dixeris alias partes esse minores, alias esse maiores, frequentiores, & vstiores in casus, quæ solum in partit. nibus à Cicerone numerari solent. Quantum verò ad Aristotelis sententiam circa parium numerum attinet, Aristotelem dico Ciceroni, & Quintiliano pro diuersitate temporis dissentire: duas tantum, nullis subalternis intermixtis propositionem in locum narrationis succedentem, & affirmationem scit, sed veteri Arcopagitarum astrictus lege: Apud quos per præconem prohibitum erat, ne qui affectibus vteretur. Nam horum beneficio frequenter oratores, à vera iudicandi ratione indices descelebant. Itaque huius temporis rationē habens Aristoteles secluse exordium, & epilogum, quod ipsa sine propria affectuum domicilia. Quod si rationem quæras quare potius propositionem, quam narrationem suppresserit, hanc tantum dicam, quod narratio digressionem, & amplificationem recedit, in quibus latitant affectus. Notandum est partitionem non esse orationis partem, sed partem eius orationis partis in qua fit, ut si fiat in exordio erit pars exordij, si in narratione erit pars narrationis. Idem de propositione & digressionem est iudicandum.

Exordium prius est narratione, narratio verò confirmatione prior, & confirmatio epilogo. ibidem.

P. SAINCT FLEVR

Quoniam est rationis & naturæ accommodatum, ut priusquam causam aliquam arguamus, audientiam benevolentiam, docilitatem, & attentionem conciliemus: deinceps ipsam ipsam narremus, & narrata confirmemus, ac tum demum concludamus, itaque exordium est prius narratione, &c. ordine naturæ.

Partes orationis in eadem locis adiuvantur, partim proprij, partim communibus idem in Topicis.

Loci communis sunt ij de quibus diximus superioribus capitibus, & talibus aliquando possumus uti in partibus orationis, alij vero loci sunt proprij: quod sunt peculiaries alicui certe parti orationis, ut in principio, quibus ut beneuoli, ut doctiles, ut attentis sint, qui audiant efficienda est propriis locis. Itemque narrationes ut ad suos fines spectent, id est ut plane sint, ut breues, ut evidentes, ut credibiles, ut moderata, ut cum dignitate, que quanquam in ista oratione esse debent, magis tamen sunt propria narrandi. Que autem conueniunt narrationem fides, ea persuadendo quoniam efficitur, qui ad persuadendum loci maxime valent. Peroratio autem & alia quedam habet, & maxime amplificationem, cuius affectus hic debet esse, ut aut perturbentur animi, aut tranquillentur. & si ita iam affecti sunt antè, ut augeat eorum motus, aut sedet oratio.

Doctrina dicendi distribuitur in orationem idè in part.

Duplex est significatio vocabuli orationis. Vna, qua oratio dicitur dictio oratoris ex arte confecta, & opus artificis, altera, que est pars Rhetorica de legibus principij, narrationis, confirmationis, & perorationis de ea intelligitur hæc præceptio.

In rebus & verbis est omnis oratio. Quint. cap. 5. lib. 3. inst. orat.

At Cicero in partitionibus res, & verba subiicit uti oratoris. Quoniam oratoris est inuenire, disponere, eloqui, memoria tenere, pronuntiare: his autem partibus solum res & verba tractantur: necesse est igitur in hæc duo cadere vim oratoris: que cum fuerint inuenta, suisque partibus descripta, componunt orationem: ac sic orationis erunt: in iis itaque est vis oratoris ut causa efficiens, oratio sicut effectum.

Orationum alia est concisa, alia perpetua idem cap. 21. l. 2. inst. orato.

Perpetua enim est oratio, quam unus tet am sine alterius interpellatione dicit, ut sunt ferme omnes orationes Ciceronis: Concisa vero dicitur que alterius sermone interrumpitur sic ut modè hic, modo ille per vices, inquam, uterque loquatur: quales sunt altercationes umbratiles, & dialecticorum disputationes, alternantia scholasticorum certamina, dialogi, nec non sermo, qui inter duos vel plures suscipitur.

EXORDIUM, INSINUATIO, PRINCIPIMUM, beneuolentia, attentio, docilitas, quinque causarum genera. Cap. 20.

Exordium est oratio animi auditoris idoneè comparans ad reliquam dictionem: quod eueniet, si eum beneuolū, attentū, docilē fecerit. Cicero l. 1. de inuēt.

Exordium est oratio (que quædam oratio generis nomen in hac definitione præ se fert) comparant animum auditoris ad reliquam dictionem: quibus exordium ab epilogo distinguitur, quæ præter epilogos nulla alia pars orationis eo inferior possit inueniri. Quæ omnia in exordio contingunt si auditorem beneuolum, attentum & docilem fecerimus, id orator in exordio ut sibi proponit.

Exordij diuæ sunt partes principii, & insinuatio. ibidē.

Principium est exordium perspicuum & protinus persciens auditorem beneuolum, aut attentum, aut docilem. Insinuatio uero exordium est quædam dissimulatione obscure sciens auditori animum.

Exordium ualet ad permouēdos animos. Idem in part.

In exordio affectus est mitior, tranquilliorque & ita ualet quodammodo ad permouendos animos auditorum: in conclusione autem affectus est uehementior, & rapidior.

Qui bene causam exordiri uolet eum necesse est genus causæ suæ, quod uel honestum, uel admirabile, uel humile, uel anceps, uel obscurum est. Idem l. 1. de inuent.

Honestum cause genus est cui statim sine oratione nostra auditoris animus fauet: Admirabile est à quo alienatus est animus, eorum qui audiuri sum. id de animis iudicium intelligendum est quorum quidem iudicium animus est faciendus beneuolus. Auceps beneuolentiam & attentionem parit, quia in eo causa honestatis & turpitudinis particeps est: Obscurum docilitate, quia causa est difficilioribus ad cognoscendum negotiis implicita. De turpi non est admodum attendendum, quòd non rectè dici posse uidetur. Humili genere at tēto paratur. Itaque quinque sunt genera causarum necessaria exordio, quòd omnis causa orationis, in aliquod horum causa generum cadit. In singulis his generibus exordiantur nonnunquæ oratores per principium, nonnunquam per insinuationem.

Danda est opera ne exordium sit uulgare, commune, commutabile, longū, separatum, & cōtra præcepta. idē in part.

Vulgare erit exordium, si pluribus controuersis accomodari poterit: commune, nihil minus in hanc, quàm in contrariam cause partem conuerti poterit. Commutabile, si ab aduersario leuiter mutatum, aduersarij partibus accomodari uideatur. Longum erit, si pluribus uerbis, & sententijs producat, quàm par sit. Separatum, si nō ex causa ductum uideatur. Contra præcepta, si neque beneuolium, attentum, aut docilem auditorem reddiderit.

Beneuolentia quatuor modis comparatur à nostra persona, ab aduersario, à persona iudicum, & à re ipsa. Idem l. 1. de inuent. & Quint. cap. 1. l. 4. inst. orat.

Primum à persona nostra conciliatur, si nostrum officium sine arrogantia laudabimus. Terentius in Andria, Ego postquam te emi à paruulo, ut semper tibi apud me iusta, & clemens fuerit seruitus, scis feci ut è seruo esses libertus mihi, propterea quod seruibus liberaliter: quod habes summū prætium persolui tibi: Ab aduersarij persona, si eos in odium, in inuidiā, in cōtemptum adducemus. Hic beneuolentiam Cicero capiat in præfatione ad Herennium: Quas ob res (inquit) illa quæ Græcī scriptores inanis arrogantie causa sibi assumperant, reliquimus. Nam illi ne parum multa scisse uiderentur, ea conquisuerunt, quæ nihil ad propositum attinebant, ut ars difficilior cognita putaretur, & c. Ab auditorum persona, si illos aut illorum dicta, aut gesta laudabimus, uelut apud Terentium in Andria. pro-

P. SAINCT FLEVR

pertra quod scribitur liberaliter. Ceterum in iudiciali genere, ubi maxima ad victoriam tendit oratio, ita uti laus accommodari debet ad utilitatem cause, ut allegemus pro honesto, dignitatem illius, pro humilibus iustitiam, pro levis suavitatem, pro infelicibus misericordiam. Ideo Cicero Ligarium exulem defendens, & veniam petens, non equitatem, non doctrinam, aut alias dotes, sed solum misericordiam laudat Caesaris: nulla de virtutibus tuis plurimum nec gratior, nec admirabilior misericordia est homines enim ad deos nulla re propius accedunt quam salutem hominibus dando, nihil habet nec fortuna tua maius, quam ut possis, nec natura tua melius, quam velis, conservare quam plurimos. A re ipsa captivitate benevolentiam, si causam nostri imbecillitatis, & auctoritatis plenam, adversarij vero per comparationem turpem, fedam esse dixerimus.

Docilitas comparatur, si summam cause breviter exponemus, vel si dicamus quid, aut quo ordine sumus scripturi. Ibidem.

Ut omnes poëta quando proponunt, Homerus. Virum dic mihi musa prudentem.

Docilitas paratur si ante omnia eam partē proponamus quam nobis putamus maximè offēcturam. ibidem.

Ovidius in oratione Ulyssis, neque mihi nocet, quod vobis semper Achivi profuit ingenium, meaque facundia si qua est, que nunc pro domino, pro vobis sepe locuta est invidiā. Ceterū docilitas comparatur, si interdum repetemus, qua non satis percepisse eos, qui cognoscunt putabimus.

Attentio sex modis comparatur, primū si pollicebimur nos de rebus magnis, novis, inusitatis verba facturos. ibidem.

Quem admodum Virgil. 4. Georg. protinus aerij mellis &c. Hic poëta scripturus de apibus, gentium mores, studia, populos, atque praelia pollicetur.

Secundo si rogabimus ut attentē audiant. ibidem.

Id frequens est apud Ciceronem, in prologis comædiarum. Virgilius in eodem loco. Hanc etiam Mæcenas aspice partem.

Tertio expectationem, si paululum expectabimus cū gravitate quadam, & severitate vultus, antequā ordiamur. Ibidem.

Ut apud Ciceronem in oratione Ulyssis, donec lætius heros astitit, atque oculos paulum tellure moratos, suscitavit ad proceres, expectatoque resoluit ora sono.

Quarto si pollicebimur nos dicturos breviter solum ea que putabimus quā maximè pertinere ad utilitatem cause: Quinto si interdū aliquid falsi facetique narrabimus, quod ad audiendum excitet, & à tædio defendat oratio-

nē. Sexto dubitatione, si dubitare nos significabimus quibus potissimum verbis rem tantā exordiamur. ibidem.

Ut dicitur ac tam sublimi immensoque & modum omnem cogitationis humane excedente mysterio, non video quibus verbis, aut qua veneratione aptius rem tantam prosequar. Attractio autem inter agendum renovari potest ita, magna sunt hæc: sed lenia præ his que nunc dicturus sum: nunc ad ipsum rei caput accedo.

Principium est, quando auditores facimus attentos, benevolos, atque dociles aperte. ibidem.

Quale est illud apud Ciceronem in Catulinam. Rempub. quirites, vitamque omnium vestrum, bona, fortunas, coniuges, liberosque vestros, atque hoc domicilium clarissimi imperij, fortunatissimam, pulcherrimamque urbem, hodierno die deorum immortalium erga vos summo amore, laboribus, consiliis, periculisque meis, ex flamma, atque ferro, ac penè ex faucibus sati ereptam, & vobis conservatam ac restitutam videtis. Vitroque aperte, ab officio suo benevolentiam captat.

Insinuatio est, quando hæc eadem prestamus, hoc est attentos, benevolos, & dociles facimus, sed occultè, aut lachrymis, aut alia quapiam ratione. ibidem.

Nàm ab iratis si perspicue pax, & benevolentia petatur, non modo ea non invenitur, sed augetur atque inflammatur odium. Insinuationis exemplum longe elegantissimum est in oratione Ulyssis apud Ovidiū, cuius initiū est. Donec Laertius heros &c. in ea attentos facit, expectatione: benevolos lachrymis: dociles diluendo id quod Atax de facundia Grecis persuasit.

Tria sunt tēpora, quibus principio uti nō licet, quādo causa turpis est, quādo auditor persuasus est ab his, qui ante cōtra nos dixerūt, & quū idē defessus est eos audiēdo, qui ante dixerūt: quando causa turpis est, utemur insinuatione, Quū auditor persuasus est ab his qui cōtra nos dixerunt, ordiemur à dicto adversarij, quod postremo loco dixerit, vel ab eo quod firmissimum sibi adiumentum fore putaverit. ibidem.

Ut in Ulyssis oratione. Neque mihi noceat quod vobis semper Achivi profuit ingenium, maque hæc insidia si quæ est, que nunc pro domino, pro vobis sæpe locuta est, invidia careat. hoc loco Ulysses orditur ab eo quod adversarij Atax putaverat sibi fore fortissimum, adiumentum. Quamvis audiit defessus est ordiemur à fabula, apologo, aut aliqua re, que risum moveat: sic Cicero quum diceret. Vidit generum suum homunculum, prætereuntem magno cinctū gladio, Dij boni inquit, iudices, quis alligavit generum meum gladio? posset, & hoc narrari inter dicendum: Rogati imperito cuidam oratori num oratio bene movisset ad commiserationem, Catulus respondit. Profecto nemo tam durus fui, cui oratio tua non sibi visa mirabilis.

P. SAINCT FLEVR
NARRATIO. Cap. 21.

*Narrationis quatuor sunt formæ, fabularis, ficti-
la, historica, & civilis. Hermog. in præexercit-
amenti Rheto.*

*Fabularis est ea narratio qua poete sepius uti consueverunt, mendacio maxime coniuncta. Ficti-
la est que Comici, aut Tragicis, uti solent, quam argumentum videntur appellasse, ut So-
rorum falso creditam. Historica tota est veritatis plena. Est enim historia, ut Ciceroni l. 2. ad
quintum seipsum placet, testis temporum, lux veritatis, vita memoria, magistra vite, nuncia
veritatis: ordo autem historica narrationis talis est, ut primum consilia, deinde acta, euen-
tus cause, voluntates, & hominum iudicia narrentur, civilis narratio est, que ab oratoribus
in exponendis sumitur causis.*

*Narratio est rerum gestarū, aut vt gestarum expositio.
Cicero lib. 1. de Inventione, & Quint. cap. 2. l. 4. inst. orat.*

Narratio est rei facte, aut non facte utilis ad persuadendum expositio.

*Vna est narrationis species ipsius cause, quā exponimus
rem gestam, & omnia trahimus ad utilitatem nostram
vincendi causa, Quintil. l. 4. cap. 2. instit. orator.*

*Id fit quinque modis, partitione, preparatione, elevatione, exaggeratione, admonitione: par-
titione in narratione totum leuat, & dicam iudices, que acta sunt ante rei contractum: que in
re ipsa, item q. 2. postea, & auditis iudices, que acta sunt, ante rei contractum, nunc audie-
tis, que in re ipsa. Pre. paratio est quando quicquam addimus de nostro, quod faciat ad uti-
litatem cause. Vt in oratione pro Ligario: Ligarius profectus est in Africam, quum esset ad
huc nulla belli suspicio. Hic eum profectum esse in Africam ad veram rei narrationem spe-
ctat, quod tunc nulla suspicio belli fuerit, id Cicero adiecit de suo, id que postea approbavit. Id
circo narratio propositio est confirmationis: & confirmatio, narrationis probatio. Narratio
quippe sæpenumero ea proponit, que antè sunt narrata. Elevatione est rei vel criminis depres-
so sine diminutio: Sic luxuria hilaritatis: auaritia parsimonia: negligentia simplicitatis: no-
mine lenietur. Exaggeratio contraria est elevationi. Admonitio: Cicero. Adhuc Ligarius omni
culpa vacat. Admonet Casarem, nondum dictum esse aliquid dignum accusatione. His quin-
que formis narratio ad victoriam tendit.*

*Altera narrationis species est rerum ad causam perti-
nentium, que digressio nuncupatur. Ibidem.*

*Ea fit causa transitionis, exornationis, laudationis, criminationis, & descriptionis locorū,
quam topographiam nuncupant. Transitionis, quo commodius transleamus ad rem aliam, vt
in l. 1. Metamorph. Ouidius quum narraffet fabulam Daphnes, quo pacto erat mutata in lau-
rum, uti commode transfret ad Fabulam ius, omnia flumina conuenisse memorat ad patri-
am Daphnes consolationis causa præter patrem ius, qui domestico impeditus erat luctu propter
filiam, que conuersa erat in iuuenam. quod itaque dixit confluisse illic flumines, digressio
est. Que nihil quidem ad instruitum, hoc est, rerum metamorphosin pertinet, nisi quod fabulæ
conuulsi. Exornationis ut apud Virg. ubi describit tempestatem, qua coactus est AEneas in
Africam ire. Laudationis, velut apud Ciceronem pro Corn. Balbo, ubi digreditur ad lau-
des Pompei. Criminationis, quā aliorum crimina eleuamus, quo aduersarii videatur graui-
Locorum*

Locorum descriptioni, hic Ovidius in formarum mutatione describit Parnasum montem, in quo seruari erant Deucaliō & Pyrrha, his verbis. Separat Aonios actus Pboen ab aruū, &c.

Civilis narratio est fundamentum fidei faciendæ. Cicero in part.

In ea enim narratione continentur loci ex quibus argumenta eruuntur.

In narratione breue, probabile, perspicuum & suauē obseruandum est. ibidem & Quint. cap. 2. l. 4. inst. orat.

Quoniam si vincere volumus, oportet ut auditō credat, intelligat, recordetur, intelligit perspicuitate, credit probabilitate, recordatur breuitate. Itaque oportet narrationem esse probabilem, perspicuam, & breuem, breuis erit narratio, si unaqueque res semel tantum dicatur, si nulli rei seruiuerit orator, nisi ut dilucide dicat, Probabilis erit, si nihil contineat, quod hominum fidem excutere videatur, ut sunt paradoxa, quæ vera non videntur omnibus sapientibus neque probantur in vulgus. Illustis & aperta erit si singula, quo ordine gesta sunt, eodē ordine explicetur, & sic narrētur, ut res oculis gesta subici videatur, per v̄x̄ōv̄ōōv̄, Cuiusmodi est ea quæ Priami infelicitas à Virgilio exprimitur, Pyreus Achilleides post fūv̄v̄v̄v̄ &c. Suavis demum erit narratio, si elegantia, & verborum iucunditate referat fuerit, neque asperos habeat concursus, neque disinctos, neque sit circumscripta longiore anfractu, quam unico anhelitu, & spiritu pronuciari possit, sed sint commata, & cola, quæ in bruto incisa, & membra dicuntur. hæ autem quatuor virtutes pertinent etiam ad alias partes orationis: sed quia magis elucet in narratione, putantur propriæ esse narrationis. Vide tertiam Ciceronis actionem in verrem.

In genere deliberatio non multum sæpe narrādum est. ibidem.

Narrationem nunquam exiget, inquit Quint. cap. 10. l. 3. inst. orat. priuata deliberatio eius duntaxat rei, de qua dicenda sententia est: quia nemo ignorat: id de quo cōsulit: Extrinsecus possunt pertinentia ad deliberationem multa narrari. In concionibus sæpe est etiam illa quæ ordinem rei docet, necessaria: & affectus, ut quæque maximè postulabit. Cur Quintil. id refert ad priuatam deliberationem non ad publicam, nisi quod publica narratio fieri potest, & sæpe fit propter eos qui rem de qua agitur ignorant: propositio frequens est: sed, & narratio rei, de qua dicenda est sententia.

In iudiciali genere amputandæ erunt narrationes à reo, quæ ledunt aut relinquendæ si totæ molestæ fuerint. ibidē.

Nihil aliud est, inquit Quintilianus cap. 11. l. 3. inst. orat. rem in totum non narrare, quam causam omnino non agere. Relinquentur ergo narrationes, cum totæ sunt molestæ, quia talis narrationis causæ ab oratore repudiari debent: ratio est aut quia bene dicendi scientia est eorum controuersiarum, & rerum, quæ iusta ratione suscipiuntur. Cum verò nō sunt omnino molestæ narrationes, quod nocet erit obscurandum, amputandum, & verborum blanditiis, & leniciniō ab oratore modificandum.

In demonstratio genere, orator narrando temporum gradus seruare debet.

P. SAINCT BLEVR

Ut natura tua est gestia alicuius imperatoris primum videndum erit quid te iuuentate
egerit, quid in florenti aetate, quid in senectute, & semel unico verbo dicam, laudabilis erit
narratio, si omnibus orationis deliciis, et opibus, iucunda rerum & verborum varietate
efflorescat videatur.

CONFIRMATIO, REFUTATIO.

Cap. 22.

Confirmatio est oratio, qua nostras argumenta-
tiones probatione sue cum assenatione, hoc est,
cum instantia vocis, & vultus exponimus. Cic.
lib. 1. Rhet. ad Herennium.

Ut quis tam cecus est, qui hoc non videat? quis tam impudens, ut neget item stultus est,
quam ut refelli debeat. Et tam perfrusta fronte non auderet negare? quoniam plerique adeo
trepidi dicunt, ut res etiam vera vix videatur verisimili.

Refutatio est contrariarum argumentationum dissolutio.
ibidem.

Idem locus est apud Quintil. cap. 3. l. 4. inst. orat. refutationem autem Cicero vocat repre-
hensionem.

Confirmatio & refutatio sunt coniuncta. Idem. lib. 2.
de oratore ad Quintum fratrem.

Neque enim reprehendi que contra dicuntur, possunt, nisi tua confirmes, neque hæc confir-
mari nisi illa reprehendas, idcirco hæc & natura, & utilitate, & tractatione coniuncta sunt.

Confirmatio diuiditur in confirmationem & reprehen-
sionem, siue refutationem. Cicero in partit.

Primo loco confirmatio usurpatur ut genus, secundo ut sit species.

PERORATIO SIVE CONCLUSIO,

Epilogus, Amplificatio, Affectus.

Cap. 23.

Peroratio, est orationis conclusio. Cic. lib. 1. ad He-
rennium.

Peroratio, qua & conclusio, & cumulus dicitur, est exitus & determinatio
totius orationis.

Conclusio, siue peroratio, est affectuum grauium domici-
lium cum exordio. Idem in partit.

Non quæ dicimus in his partibus nempe exordio, & peroratione solum affectus consistere, consistunt & in aliis partibus: nec ullam orationis partem dixeris, quæ non affectus habeat, quæ non affectu sedes dici possit. Nam inquit Quint. cap. 1. l. 6. inst. orat. in proximo & epilogos sunt affectus sane frequentissimi: tamè aliæ quoque partes affectui requirunt sed breuiiores, & leniores. Notandum est in exordio affectus degustari, in peroratione verò absolui.

Perorationis ratio posita est in rebus, aut affectibus.

Quintil. cap. 1. lib. 6. inst. orat.

Perorationis duplex ratio posita, aut in rebus, aut in affectibus, rerum repetitio, vel congregatio vel anacephalosis, vel enumeratio, memoriam iudicis reficit, & totam simul causam ponit ante oculos, & etiam si per singula minus mouerat, turba valet: sed tamen multi sunt cause, in quibus nullo modo sit necessaria rerum repetitio si breues, & simplices sint. Affectus autem mouentur, si aliter non potest obtineri vera, & iusta, & in commune profutura causa, mouentur autem affectus rebus, & verbis.

Epilogus, est breuis ante dictorum. Cicero lib. 1. ad Herennium.

Vt apud Ciceronem pro lege Manilia. Quare videte, inquit, iudices, num dubitandum vobis sit, omni studio ad id bellum incumbere, in quo gloria nominis vestri, salus sociorum, veltigalia maxima, fortune plurimorum ciuium cum rebus defenduntur. Et pro Archia poeta. Quare conseruate iudices hominem pudore eo, quem amicorum studiis videtis comprobati, tum dignitate, tum etiam venustate, ingenio autem tanto quanto id conuenit existimari. Causa verò cuiusmodi, qua beneficio legi, autoritate municipij, testimonio Luculli, tabulis Metelli comprobetur.

Amplificatio est quoties rem aliquam grauiorem seu maiorem, quam est, efficitur. idem in part.

Vt apud Ciceronem pro Antonio Cluentio. quod hoc portentum dij immortales, quod tantum nostrum ullis locis, quod tam infestum scelus & immane, aut vnde natum esse dicamus.

Amplificatio fit aliquando commutato nomine. ibidem.

Vt si hilaritatem vocemus luxuriam: parsimoniam, auaritiam, simplicitatem, negligentiam, item quum occisum eum dicimus, qui casus est. Latronem qui est improbus: occidisse, cui res acerbior acciderit exanimatum dolore affectum, mutum, qui nihil respondet: reuixisse, qui spem recepit: carnificem immitem: sacrilegum sceleratum: veneficam malam: scelus monstrum, pestem, labem, sceleratum. huc pertinent Atræus pro crudeli. Sardanapalus pro effeminato.

Amplificatio fit quum per collocationem efferuntur, que amplificant. ibidem.

Vt Cicero in verrem, Non enim furem sed raptorem: non adulterum, sed expugnatorem pudicitie: non sacrilegum, sed hostem sacrorum religionumque non licitium, sed crudelissimum, carnificem ciuium sociorumque in vestrum iudicium adduximus. Plin. in Panegyrico de Traiano, non enim de tyranno, sed de ciue, non de domino sed de parente loquimur.

Amplificatio fit, quum per gradus peruenitur interdum ad summum, interdum quodammodo supra summum. ibidem.

P. SAINCT FLEVR

Ut Cicero, & Athon in verrem ostendit. facinus est, inquit, vincere ciuem Romanum, scilicet verberare, prope parricidium necare, quid dicam in crucem collere?

Amplificatio est, cum cursu quodam grauius, grauiusque semper aliquid insequitur. ibidem.

Ut de romis in Antonium Cicero in cætu populi Romani, negotium publicum gerens, magister equitum.

Affectus plus possunt ad fidem faciendam quam probationes. Quint. cap. 1. l. 6. inst. orat.

Probationis enim duntaxat efficiunt, ut causam nostram meliorem putent iudices: affectus vero præstant, ut etiam velint: sed id quia volunt, credunt quoque. Nam cum irasci senerent, odisse misereri ceperunt, agi iam rem suam existimant, et sicut amares iudicare dicitur, ma non possunt (quia sensum oculorum premit amor) ita omnem inquirende veritatis rationem iudex amittit occupatus affectibus, æstu fertur, et velut rapido flumini obsequitur.

Affectus est commotio quædam, vel perturbatio, cuius varia sunt genera. Ibidem. Cicero l. 1. de inuent.

Neque miseratione solum, inquit Quint. cap. 1. l. 6. inst. orat. mens iudicum permouenda est sed etiam faciendam, ut irascatur, mitigetur, inuideat, fauceat, contemnat, admiretur, odere diligat, cepiat, satietate afficiatur, speret, metuatur, letetur, doceat. hinc genera affectuum colliguntur.

Commiseratio captatur ab habitu personæ, ab ætate, à fortuna, à loco eodem pertinent figuræ quædam. ibidem.

Creberrima est commiseratio. Cicero pro Milone, sed finis sit, neque enim præ lachrymis loqui possum, et hic se lachrymis defendi vetat. Commiserationem autem captamus hæc fere modis. Ab habitu personæ, ut apud Virgilium: obstupui steteruntque, et vox faucibus hæsit. Ab ætate, apud eundem: infelix puer atque impar congressus Achilli. A fortuna, Ausoniusque olim ditissimus armis. hinc quoque indignationem excitamus: Dido apud Virgil. in Æneid. et nostris illustrit aduena regnis: De indignationis locis differit Cicero exacte l. 1. de inuent. A loco, Quum vitam in syluis, inter deserta ferarum iustria, domosque traho. Eodem etiam figuræ quædam dubitatio, en quid ago rursus ne procos irrita priores experiar? Exclamatio, dy talem irris auerite pestem. Eodem etiam figuræ alie nempè permissio. epizæusis referuntur.

Duo sunt genera affectuum, quorum alterum n̄d̄uōv, alterum n̄d̄m̄x̄uōv, appellatur. Quintil. cap. 3. l. 6. inst. orato.

Duplex est affectus: n̄d̄uōv, quando auditorum animi vehementer concitantur: et n̄d̄m̄x̄uōv, quum leniter solum permouentur hoc cōmœdiis, illud tragediis familiare ide iis hæc sunt Cicerois verba, duo sunt, que bene tractata ab oratore admirabilem eloquentiam faciunt. Quorū alterum est n̄d̄uōv ad naturam, et ad mores, et ad omnem vitæ consuetudinem accommodatum: Alterum n̄d̄m̄x̄uōv, quo perturbantur animi, et concitantur, in quo uno regnat oratio. Illud superius incundum, ad benevolentiam conciliandam paratum. hoc vehemens incensum, incitatum, quo cause eripiuntur, quod cum r̄p̄id̄e fertur, sustineri nullo pacto potest, possunt et alia ratione affectus distingui, in letos, qui gaudium conciliant audientis animo, ut in gratulatione. Et tristes: quum iram, indignationem, aut misericordiā mouemus.

In affectuum ratione observandum est, ut ipsi videamur tales quales cupimus auditores. ibidem.

Nam, ut ait Quint. cap. 3. l. 6. instit. orat. non incendit nisi ignis, nec madescimus nisi humore, nec res ulla dat alteri colorem, quem ipsa non habet, sic nullus potest uti affectibus, qui eos referre auditoribus ignorat.

STATVS, EIVS GENERA.

Cap. 24.

Tatus siue constitutio est questionis cap. Quint. lib. 3. cap. 6. instit. orat.

Status vel constitutio, ut Graeci inquam, ut scilicet est cause vel rei summa, ad quam omnia orationis argumenta referantur. Neque solum in iudiciali genere, sed in aliis quoque causis status est. In deliberatio constitutio est: sit ne utile, honestum, licitum: Aut ex Stoicorum sententia, expediat ne: si quidem stoici negabant quicquam esse utile, quod non simul esset honestum. In gratulatione, an illius praesenti commodo letemur. In gratiarum actione sit ne hic illi huius meriti causa gratus in consolatione sit, ne huic dolendum huius rei amissa causa. Historia etiam, et Poemata questionem habent, et statum: ut apud Salustium in bello Iugurthino, quo modo pugnatum sit cum Iugurtha. Apud Homerum in Iliade quomodo Graecia ad Troiam bellauerit. In Odyssaea, quo pacto Ulysses in patriam redierit.

Status, est prima conflictio causarum, ex depulsione intentionis profecta. Cicero lib. 1. de inuentione.

Statum Quintil. cap. 6. l. 3. concludit non primam conflictionem esse causarum, sed id quod ex intentione, et depulsione nasceretur. Id similitudine illustrare nititur, ut enim (inquit) duorum corporum concursus, non strepitum aut sonitum esse dices, sed quod ex attritu, et conflictu nascitur. Sic neque status est intentionis, et depulsio prima conflictio, sed quod ex conflictione oritur. Verbi gratia, Aiacem interfecisti Ulysses? intentio est, non interfeci, depulso ex quo conflictu status nascitur, an interfecerit. Verum si vera potius quam dictio speciosa dicenda sint, lucem inferre dici videtur Quintilianus. Non enim Cicero primum causarum conflictionem statum esse dixit omnino: sed conflictionem, quae ex intentione, et depulsione nasceretur.

Status tria sunt genera, vnum coniecturae, in quo agitur de existentia, alterum nominis siue finitionis, in quo agitur de nomine, tertium generis, in quo de genere et qualitate rei agitur. Quintil. cap. 6. lib. 3. instit. orato. et Cicero in partit. et in topicis.

Status coniecturae exemplum, interfecisti Aiacem Ulysses? intentio est non interfeci, depulso oritur status an interfecerit. Status nominis siue finitionis exemplum: Dionysius Syracusanus, cum res sacras surripuerit, sacrilegi accusatur: Tu surripuisti res sacras Dionysius? et ille fateatur: tum accusator irgeat, ergo es sacrilegus. Et Dionysius non se esse sacrilegum contendat,

P. SAINCT ELEV R

quod ex domo sacra non surripuerit, sed ex loco privato. An sit sacrilegus Dionysius relinquitur, & status erit. Distinguidam esse sacrilegium, & furtum. Quid si sacrilegij finitio hinc facta concideret, dicendus esset Dionysius sacrilegus, ex quo graviore poena coercendus conferatur. Generis status exemplum, vocetur in ius Orestes, quod matrem interfecerit, & accusator dicat. Tu Orestes matrem Clytemnestram interfecisti? & ille asserat se interfecisse, sed iure, quod illa patrem Agamemnonem interfecisset, eam tu interficere non debuisti, quin potius ius vocare, ut illa vite rationem redderet. Firmamentum est quod de pulsione vices gerit. Relinquitur status: an Orestes matrem Clytemnestram interfecerit iure.

Status alij sunt legales, alij verò rationales. Quint. cap. 8. l. 3. inst. orat.

Status alij sunt rationales, seu extra scriptum alij sunt legales, seu ex scripto, dicuntur quo legitima constitutio. Rationales, sunt tres, an sit, ut fecerit ne Clodius infidias Miloni, sine interfectus Ajax ab Ulysse. Quid sit, ut sitne sacrilegus an simplex furtum, si res sacra, è loco privato ablata sit. Quale sit, iustum, an iniustum: iurene Orestes occiderit matrem, an iniuria. Id quod bellissimè. Quintil. cap. 8. l. 3. inst. orato. docet, primus dicitur coniecturali, quia cum factum negatur in eo statu facti veritas per coniecturas vestiganda est, hinc autem quod factum negetur, dicitur inficialis status. Secundus status dicitur finitius seu definitionis: Nam cum in eo statu sit controversia non de facto, sed de appellatione facti, id explicandum est definitione. Tertius status dicitur qualitatatis, quoniam controversia est in eo de qualitate facti, hoc est an iure an iniuria fecerimus: & quia defendimus esse iure factum, ideo dicitur etiam status iuridicialis. Status legales sunt ex scripto & sententia, ex contrariis legibus, ex ambiguo, ex syllogismo, ex translatione. Quidam auctores pauciores faciunt legales, quidam nullos faciunt. sed reuocant ad rationales: sed abundè differit Quintil. in libris de oratore, partitionibus, topicis, & lib. 2. de inuentione.

Coniectura peti solet à persona, re, causa, loco, modo, materia, tempore, occasione, facultate. Cicero lib. 1. de inuentione, in partitionibus, in topicis, & Quintil. cap. 8. lib. 3. instit. orator.

Persona in coniectura triplex esse potest, loquentis, audientis, aduersarij. Item in persona spectanda nomē, natura, educatio, fortuna, affectio animi, habitus corporis, studium, consilia. Nomen ut si quis dicatur candidus, dicemus malè appellari candidum, quum prater nomen nihil habeat candidi. Si innocentijs, quod nihil sit eo nocentijs. Ad naturam referuntur sexus, natio, patria, etas: sexus, ut vir sit an mulier. Latrocinium enim facilius in viro: venosium in muliere creditur. Natio, sitne Latius, Germanus, Hispanus. Latini namque superfiliiosi sunt: Germani, bellicosi. Hispani iactabundi: Galli leues. Peni perfidi, Greci mendaces, sed amatores literarum. Patria, ut Romanus, Atheniensis. Etas, sit ne puer, adolescens, iuuenis, vir, an senex: & quo modo in hisce vita partibus se gesserit, quoniam singularis in natura est. Educatio, qua ratione, & à quibus sit educatus. Nam refert à quibus & quo quisque modo nutritus sit. Fortuna, seruus ne sit an liber: pecuniosus, an tenuis, exil abdicatus, an cæcus: priuatus an cum potestate: fortunatus an infortunatus. affectio animi, iracundus, petulans, libidinosus, an frugi: auarus, an liberalis. Habitus corporis: corporis enim robur, pulchritudoque & vestium cultus, plerumque libidinis, & petulantie indicia sunt. Studium est vehemens animi ad rem quampiam applicatio. ut sitne orator, poeta. Consilium est faciendi excogitata ratio. Videndum qua consilia ante rem sint habita. Hactenus dicta ad personas referuntur: Sequuntur

tur reliquis res, causa, &c. Res est negotium ipsum de quo agitur, ut parricidium, sacrilegium, peculatus. Cause duae sunt partes, impulsio, & ratiocinatio. Impulsio est ratiocinatio inveni imperi ad faciendum aliquid, aut non faciendum, ut timor, furor, ira. Ratiocinatio est, quae commodorum comparatione, aut incommodorum vitiatione ad rem hortatur, ut si interfectum esse dicamus, gratia lucri, aut hereditatis. Locus opportunus, an importunus: angustus, amplius, nemorosus. Modus, clam, an vi, pallam, an occulte, insidens, an prudens, amore, an odio. Materia, fuste, angustio, arcu, veneno, incantatione. Tempus nocte, an die. Occasus est temporis commoditas, quae ad rem aliquam hominem trahit, inuitatque. Facultas, qua facile quicquam esse factu docemus, ut occidi à pluribus pauciores, à vigilantibus dormientes, à preparatis inopinantes. Ex hisce locis coniecturas vel materiam captabimus, quae vel nos defendemus, vel aduersarij accusabimus. Exempli gratia. Ad hunc modum se Catilina defendere potest. A persona sua, Ea sum nobilitate, isque parentibus iudices, ut talia de me sine testibus suspicari non debeatis. A persona audientis. Nam vestre prudentiae iudices est, eam potestatem talibus hominibus non concedere, ne fictis argumentis nobiles homines circumueniant. Ab aduersarij persona. Atque ideo magis expellendus Cicero, quod mihi semper in vicis infestusque nobilitati fuerit. Ab re. Non enim tanti sceleris suspicionem sine testibus approbare non debetis praesertim in hac repub. in qua sanctissima leges summo studio semper conseruatae sunt. A causa, idcirco etiam magis Cicero expellendus, ne si fictis argumentis locus dabitur, multos nostrum hi noni homines inuadere conentur: à temporibus praesertim temporibus, quibus ignobilium animi in nobilitatem sunt accensi. Ea etenim licentia nititur, ut nemo falsa crimina non excogitet.

Coniectura posita est in verisimilibus, & propriis rerum notis hoc est rationibus. ibidem.

Vt cum Vlysses Aiace se interfecisse neget, notis & rationibus verisimilibus conuincetur in hunc modum: reprehensus fuisti in loco, & habebas ensen cruentum iuxta Aiace mortuum & iras Aiace inimicus. Ergo Aiace tu Vlysses interfecisti. Ex propriis vero rerum notis, hoc est necessariis rationibus conuincetur reus. Vt si mulier vocata in ius accusetur, quod cum viro concubuerit: sic eam accusator urgeat. Tu cum viro concubuisti mulier, & illa dicat, Mentiris, tum accusator, non mentior, quia tu peperisti. Quod si sint aliqui Ciceronem reprehendentes, quia voluerit in partitionibus coniectura versari in propriis rerum notis, quod reprehensores putent eam auferri nempe coniectura, si tales nota, & talia signa ad sint. Nam si peperit, inquit, eam viro concubuisse constat, & si ignis ingens fuerit, famum esse consequens est. Obiurgabit, quod Ciceronem non intelligant, qui non censet illis propriis veris notis utendum esse, si indicibus cognita fuerint. Frustra enim & ridicule indicibus demonstrare nititur cum viro mulierem concubuisse, si illis compertum sit peperisse. Quis est tam hebes, quem illa non moueant, nisi illud diuinitus fiat? Quod si indicibus non sit compertum mulierem peperisse, tunc Cicero harum propriarum notarum iudices certiores faciendos esse, ex quibus reus conuincetur.

Status qualitatis in negotialem, & iuridicalem: Iudicialis vero in absolutam, & assumptiuam constitutionem distribuitur, Assumptiuae autem constitutionis partes quatuor sunt, criminis concessio, relatio, remotio, comparatio. ibidem.

Statu qualitate legibus, & consuetudinibus conficiendus est, cuius una pars vocatur negotialis, si quid ex utilitate, & equitate sit decernendum consideretur, si dicitur (teste Cicero) iurisconsulti presunt altera vero est iuridicalis, quum iure an iniuria factum aliquid sit quaeritur. In hac reus aut facitor quippiam fecisse, quod vetitum sit, aut non illud a sumptum hoc absolutam non manemus. Absoluta iuridicalis est, quum recte factum quid dicitur, ut quidem abdicare filium, aut quod philosophia operam dederit, filius se recte id facere ait. Assumptiva est, in qua quum reus rem per se turpem fecisse confitetur, re tamen assumpta extranea iure factum defendit. huius partes quatuor sunt, criminis confessio, relatio, remissio, comparatio. Confessio est quum reus petit sibi ignosci. Eius partes dua, purgatio, & deprecatio. Purgatio est per quam eius, qui accusatur, non factum ipsum, sed voluntas defenditur. Ea habet partes tres, imprudentiam, casum, necessitudinem. Imprudentia dicitur, quum scisse se aliquid reus negat. Legi Cornelia de sicariis punitur, qui occidit hominem. Quidam dum auihus ruri infidiatur missa sagitta hominem in virgultu dormientem invenit, per imprudentiam se excusat. Casus est, quum demonstramus aliquam fortune vim volentem obtinuisse: ut in hac, aliquis pecuniam certo die Ephesi solvere promissit, adiecta paena, nisi tunc soluta fuerit. Is profectus est domo eo tempore, quod videtur satis ad eam perfectionem futurum. Admissis tempestatibus usque ad constitutum diem non venit. Excusat se per casum, aut fortunam. Necessitudo est, cum vi quadam reus id, quod fecerit, fecisse se ait hoc modo lex est apud Rhodios, ut si qua restrata in portu navis deprehensa sit, publicetur. Magna exorta tempestate vis ventorum inuitis navis Rhodiorum in portum navium coegit. Deprecatio est, quum se peccasse confitetur, tamen petit sibi ignosci. Hoc genus vix in iudicium venire potest, ideo quod concessa culpa, difficile est ab eo, qui peccatorum vindex esse debet, ut ignoscat, impetrare. Est tamen, si pro eo dixerit, qui sapienter fuerit de repub. benemeritus, qui ob salutem populi quandoque sese in pericula coniecerit. Relatio criminis est, quum aliquid nos aliorum peccatis coactos fuisse dicimus, ea est huiusmodi, Horatius occisis tribus hostibus (inquit Valer. Max. l. 6. cap. de severitate) et duobus amissis fratribus domum se victor recipit. Is animadvertit forem suam de fratrum morte non laborantem: sponi autem nomen appellante identidem, qui unus ex hostibus fuerat, indignè id passus virginem occidit. Ait se coactum esse iniquitate sororis, quod illa hostium mortem lugebat, fratrem negligeat, denique, se, & populum Romanum vicisse, molestè ferebat. Remotio criminis est cum culpam vel in hominem, vel in rem aliquam reicimus. In hominem, ut si accusatur is, qui consulum iussu Ser. Sulpitium seditiosum hominem occiderat. In rem hoc modo, pater familias moriens seruo donavit libertatem ea conditione, ut mortuo sibi poneret aream statuam in foro. Quum mortuus esset pater familias, seruus pone-re statuam voluit, sed plebiscitum erat, nulli posse poni statuam, nisi consensu plebis. Servus liberum se esse affirmat, & quod statuam non posuerit eam culpam in rem hoc est plebiscitum reicit. Distas criminis remotio à relatione, quod hic penitus remouetur, illic duntaxat minuitur culpa. Comparatio porro criminis est, cum dicimus necesse fuisse alterum trum facere, & id quod fecimus, utilius esse, hoc modo: Anlus Albinus à Iugurtha inclusus, cum effugere non posset, cum Iugurtha in colloquutionem venit, ita discessit, ut impedimenta relinqueret, exercitum sub iugo educeret: satius esse duxit exercitum sine impedimentis educere, quam simul cum impedimentis exercitum quoque perdere.

Status qualitatatis ex ratione, & firmamento nascitur. ibidem.

Rationem vocat Cicero in Top. qua causam contineat, que si sublata fuerit, nihil controversa relinquatur, ut iure feci, quia parauerat insidias. Firmamentum rationi adiungitur, ut intentioni depulsio: ut, etiamsi parauerat insidias, non debuisti interficere. Oritur status an iure interfecerit. Vids Quint. cap. 17. l. 3. inst. orat.

Status

Status ex scripto, & sententia nascitur, cum scriptoris voluntas cum scripto ipso dissentire videtur. ibidem.

Ut si sit lex, quæ iubeat eas merces perdere, qui propter tempestatem nauim reliquerint, & eorum nauim esse, qui in naui remanserint: & oborta tempestate omnes obsugerint, præter unum ægrotum qui cum fugere non potuerit, solus in naui remansit: Casus eandem & fortuito nauis in portum incolmis peruenit, illam ægrotus possidere uult: & nauim petit ù, cuius nauis erat. An ægrotus sit danda? An possessori restituenda? Status nascetur ex scripto, & sententia.

Ex contrariis legibus potest oriri status cum vna lex uetat, altera iubet, ibidem.

Ut si lex lata sit, quæ uetat, ne quis ciuis stranguletur: altera uerò sit, quæ coniuatores ciues strangulari, & suffocari iubeat, & uocetur in ius Cicero, quod Cethegum ciuem contra leges in carcere strangulauerit. Cicero uerò altera lege se tueatur, quæ coniuatores ciues strangulandos iubeat: An strangulandos Cethegus esset, status constat.

Ex definitione, uel translatione status oriri potest. ibidẽ.

Ex definitione status erit, cum quo nomine factum appetetur, non constat, ut cum Dionysius Syracusas, res sacras ex domo priuata surripuerit, ambigitur furne, an sacrilegus dicens sit. Definitione quid fur, & quid sacrilegus sit, explicare oportet. In translatione, seu translatione status constat, quoties ab alio nos accusari debere dicimus, aut non nos. sed alios: aut non apud hos iudices, sed apud illos, non hac lege, sed illa, non hoc crimine sed illo: non hac pœna, sed illa: non hoc modo, non hoc loco, non hoc quarente, aut agente, sed alio.

Status ex ambiguo nascitur, cum quod scriptum est, multos sensus continet. ibidem.

Ut paterfamilias cum filium heredem fecisset testamento uasa argentea uxori legauit, Tullius heres meus, Terentia uxori meæ triginta pondo uasorum argenteorum dabo, quæ uolet. Post mortem eius uasa magnifica celata illa petit. Tullius se quæ uelit ipse, triginta pondo ei debere dicit, constitutio erit legitima ex ambiguo.

Status ex ratiocinatione constat, quum res sine propria lege uenit in iudicium, quæ tamen ab aliis legibus similitudinem quandam aucupatur. ibidem.

Ratiocinationis status in quinque partes distribuitur. Prima est, an quod semel est ius, idem & sepius, ut, furti damnatus adfixus est cruci, sed rupto fune delapsus, repetitur ad supplicium. Secunda, an quod in uno ius est, idem, & in pluribus. Qui duos uno tempore tyrannos occidit, duo premia petit. Qui Romæ tres liberos habebat, certa priuilegia, & immunitates habuit: dubitatio existit, utrum duplum, aut triplum habuerit priuilegium. Tertia, an quod ante ius fuit, etiam potest sit. Mulier rapta habet optionem, ut uel caput raptoris petat, uel connubium. Raptor fugit, interim rapta nupsit ali: reuerso raptore petit optionem mulier. Quarta, an quod in toto ius est, idem & in parte, aratrum accipere pignori non licet, uomerem accepit. Quinta, an quod in parte, idem & in toto. Lanæ euehere Taranto non licet, oues uixit.

Doctrina dicendi distribuitur in questionem. Cicero in part.

Questio de qua agitur non est pars Rhetorice siue doctrine dicendi, sed illa, qua quæstio thesis, quid hypothesis, qualisque utriusque natura sit, arte comprehendit.

Questio est id omne, de quo in vtrunque partem, vel plures dici credibile potest. Quintil. cap. 13. lib. 3. inst. orat.

Idem locus est apud Aristotelem l. 1. Top. de divisione questionum, Vide Ciceronem l. 2. de oratore.

Questio finita personis, locis, temporibus, actionibus, negotiis cernitur, aut in omnibus, aut in plerisque eorum, aut in pluribus, nec tamen in maximis. ibidem. Cicero in Top. & part.

Questionum forme due sunt. Alie que remotis personis, & temporibus, & locis in vtrunque partem tractantur, vt an ducenda sit vxor. Que dicuntur questiones infinitæ. Alie que personarum, temporum, locorum complexu constant. Sitne ducenda vxor Catoni, Que nunc hypothesis, nunc questiones finite vocantur.

Infinita questio consultatio vocatur. idem in partit.

Quia cum rem aliquam consideramus, totam eius naturam expendimus, de eaque consultamus, cum & hypothesis consultatio pendeat à cognitione theses.

Questio infinita est pars finitæ. ibidem.

Infinita enim questio sub definita continetur, vt si queratur an martia vxor sit ducenda Catoni, prius est, vt queratur, an ducenda sint vxores: Nam nisi ducendas esse conspicerit, ridiculum erit querere, sitne Martia Catoni ducenda. Virum autem ad finitam infinita questio sit reuocanda, & vtrem questio finita, & infinita possint esse materia Rhetorices differt abundè Quint. cap. 5. l. 3. inst. orat.

Questio finita, & infinita penes fines distinguuntur. ibidem.

Nam in infinita questione, vt fidem argumentis faciat auditori, sibi proponit orator, in questione finita non solum vt fidem faciat, sed etiam vt moueat, & ad aliquid agendum, aut relinquendum impellat. Hinc perspicitur, questionis infinitæ finem in fine questionis definitæ contineri. Ex quo Cicero in partitionibus sic loquitur. Quare cum de causa dixero, in qua est questio infinita, hoc est cum de fine questionis definitæ dixero, in qua infinita finis continetur, de vtraque dixero. Id ita interpretari quibusdam placet.

Tria sunt causarum genera, demonstratiuum nempe, deliberatiuum, & iudiciale. ibidē. & Quint. cap. 4. l. 3. instit. orator.

Causarum genera (sumendo causam pro actione omni, quam in foro, aut in senatu habemus) nec plura nec pauciora quam tria sunt. Nam de quibuscumque dicitur orator, ea vel certa sunt vel dubia necesse est. Certa laudamus, vel vituperamus: hinc & demonstratiuum genus dicitur, quod eo genere qualis quisque sit laudando vel vituperando demonstramus. Graeci ενδεικτικον dicunt, nos ostensiuum transferre possumus: Nam hoc genus ad solam ingenij ostentationem compositum est, neque ad victoriam, sed ad finem laudis & gloriae tendit. A meliori vero parte laudatiuum latine appellatum est, quod Graeci ευνομιμασιων dicitur. Dubia vero de quibus orator dicit, sunt bipartita. Eorum enim partim nobis ad electionem sunt libera, de quibus deliberatur, unde deliberatiuum genus: partim aliorum sententiae sunt commissae, de quibus lite contenditur, unde iudiciale genus. At, inquit Cicero l. 1. de inuentione. Quinque sunt genera causarum, honestum, admirabile, humile, anceps, & obscurum. Itaque sunt plura tribus. Dicendum est haec quinque genera non esse proprie causarum genera, sed accidentia, quae causis ipsis accidunt. Cause enim accidunt ut sit honesta, anceps &c. Notandum est omnia causarum genera in haec tria recidere. Vide Quint. cap. 4. l. 3. instit. orat. & Cicero in partit.

Honestas laudationis finis est utilitas deliberationis: Iudicialis finis est equitas. Ibidem.

Horum trium generum hi sunt fines, honestas, utilitas, & equitas: honestas quidem laudationis finis est. Nam quaecumque sunt cum virtute coniuncta, laudanda sunt: utilitas vero deliberationis: equitas denique iudicij est finis. At, inquit Quint. cap. 4. l. 3. instit. orat. ne iis acceperim, qui laudatoriam materiam, a honestorum, sua fortiam utilium, iudiciale in iustorum, questione contineri dixerunt. Itaque honestas non est finis laudationis, &c. Nam in deliberatione nonnunquam honestas, in laudatione utilitas, in iudicio simul omnia, honestas, utilitas, & equitas interim tractatur, quare haec mutuis sunt auxiliis. Verum cum Cicero laudationis finem honestatem faciat, deliberationis utilitatem, & iudicij equitatem, non sic hic accipienda sunt, ut honestas sola, & semper in laudatione versetur, in deliberatione sola & semper utilitas, in iudicio sola, & semper equitas: sed quia saepius in laudando honestas, de utilibus deliberamus, equitatem in iudicando ob oculos habere debemus. Ceterum Cicero in partitionibus alios horum generum fines facit: delectationem in laude, spem, & metum in suasionem, & dissuasionem, sententiam, & misericordiam in accusatione, & defensione. Dicendum est Ciceronem in partitione loqui de motuum finibus, hanc vero praecipuam intelligendam esse de causarum finibus: Quorum quidem finium praecipiones a philosophia morali, & iure civili petendae sunt:

Demonstratiuum triplex est, dialecticon, historicon, laudatiuum. Quintil. cap. 9. lib. 3. instit. orator.

Dialecticon est, quod cuiuscumque thematis, aut simplicis, aut compositi naturam demonstrat: Idem & dialecticon, & methodicon appellatur, ut quum sermo est de mundo, de Deo,

P. SAINCT FLEVR

de homine: aut quam inquirimus an prudentia virtus sit. Hæc omnia ad dialecticos locos pertinent, ac ideo inde nomen habent: Eo genere scripta sunt officia Ciceronis. Historicon, quo res recte describuntur. Laudatiuum triplex est, Laudatur enim vel persona, ut Cæsar, vel facta, ut Scaula falcatum: vel res, ut pietas, iustitia, & fortitudo.

In deliberativo genere tria capita inspicienda sunt, quid sit quod deliberetur, qui sit qui suadeat, qui sint qui deliberent. idem cap. 10. lib. 3. inst. orat.

In deliberatio causarum genere tria potissimum capita inspicienda erunt, ut tandem quis persuadere aut dissuadere possit, si enim quis rem aut causam quam agit honestam vtilem, & facilem probauerit, statim eam persuadebit: quod si dissuaserit, omnia contra. Ita que cum in hominum societate, communionis, senatusve iunctursetur orator, ut quid in Repub. persequendum, declinandumve sit sentiat, libris Arist. Polit. de Repub. Platonis magnam operam dare debet. Rationem præterea habebit auditorum orator, si enim imperitii fuerint (ut vulgus) voluptatem & utilitatem proponendo facile persuadebit. Nam illis rebus multitudine peccatum delectatur. Si politici auditores fuerint, ut consules, honorem proponendo suadebit: si dedecus, dissuadebit: An si philosophi quietem, & cognitionem pollicebitur, & ita quod optauerit consequetur.

In iudicii legum latorum orator cognitionem habere debet. idem cap. 11. lib. 3. instit. orat.

Nam ex legum eruptione, transgressionèque accusari solent rei, in quo genere oratorum vix maxime elucescit. Confirmat enim accusator tabulis, decretis, testimoniis, & singula argumenta vehementer proponit. Habes igitur præceptiones Rhetoricas (de iis aliàs plura dicemus) ex quibus si quam vtilitatem perceperis, nomini Dei optimi maximi, cuius voluntate huic labori extremam addidimus manum, dabis gloriam. Spes mea sit Deus.

FINIS.

TRIVMPHVS MUSICVS
 SVPER INAUGVRATIONE,
 R. PRÆSVLIS, EIVSDEMQUE ILLV-
 STRISSIMI PRINCIPIS, AC DO-
 mini, D. Gerardi à Grousbec
 gratulationis ergo con-
 scriptus;

Auctore Sebastiano Paunellio Aquensi.

*Dignum laude virum,
 Musa vetat mori.*

A N T V E R P I Æ,
 Ex officina Guilielmi Silvij Regij Typo-
 graphi. M. D. LXV.